Η ιστορία του Εμπορικού Συλλόγου Θήβας και του εμπορίου στην περιοχή των Θηβών, από το 1920 ως τις αρχές του 21ου αιώνα

Έργο: «Κέντρο Καινοτομίας για το Λιανικό Εμπόριο» (κωδικός ΟΠΣ 6002934)

Υποέργο 1: «Σύγχρονες Υπηρεσίες προς τις ΠΜΕ & ΜΜΕ του Εμπορίου»

Πακέτο εργασίας ΠΕ 1.4: «Πύλη δεδομένων: Retail Hub & Retailing Archives»

Υποπακέτο εργασίας ΠΕ 1.4.2: «Επεξεργασία και καταλογογράφηση αρχείων Ελληνικού Εμπορίου»

Παραδοτέο Π.1.4.2: «Η ιστορία του Εμπορικού Συλλόγου Θήβας και του εμπορίου στην περιοχή των Θηβών, από το 1920 ως τις αρχές του 21ου αιώνα»

Η παρούσα έκδοση εκπονήθηκε στο πλαίσιο του υποέργου 1 «Σύγχρονες Υπηρεσίες προς τις ΠΜΕ & ΜΜΕ του Εμπορίου» της Πράξης: «Κέντρο Καινοτομίας για το Λιανικό Εμπόριο» (κωδικός ΟΠΣ 6002934), η οποία είναι ενταγμένη στο Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΚΤ+) και από εθνικούς πόρους.

Η ιστορία του Εμπορικού Συλλόγου Θήβας και του εμπορίου στην περιοχή των Θηβών, από το 1920 ως τις αρχές του 21ου αιώνα

Έρευνα & Συγγραφή:

Βαγγέλης Αγγελής

Επιμέλεια κειμένου:

Μαριλένα Καρρά

Copyright INEMY © 2025
Πετράκη 8
10563, Αθήνα
Τηλ: 210 3259170
E-mail: info@inemy.gr
URL: www.inemy.gr

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση όλου ή μέρους του κειμένου χωρίς την άδεια του εκδότη. Επίσης, η αναδημοσίευση (όλου ή μέρους του) χωρίς αναφορά της πηγής.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2021-2027
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ 2021 – 2027

Περιεχόμενα

ΜΕΡΟΣ 1ο 3

ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΗΒΑΣ 1920 – 1950
(Ίδρυση Συλλόγου - Μεσοπόλεμος - Κατοχή - Εμφύλιος Πόλεμος) 3

Α. Η Θήβα την εποχή της ίδρυσης του Συλλόγου 4

Β. Το εμπόριο στην περιοχή της Θήβας και ο Εμπορικός Σύλλογος κατά τον Μεσοπόλεμο 11

Β1. Η ανάπτυξη του εμπορίου στη Θήβα κατά την πρώτη μεσοπολεμικη δεκαετία και το ξεκίνημα του εμπορικού συλλόγου 11

Β2. Ο χαρακτήρας του τοπικού εμπορίου και ο εμπορικός σύλλογος 17

Β2i. Το μικρό εμπόριο 17

Β2ii. Η βιομηχανία και το εμπόριο 19

Β2iii Αγροτική παραγωγή, εμπόριο και ο Εμπορικός Σύλλογος Θήβας 20

Γ. Η θέση του Συλλόγου μέσα στη Θήβα και η ανάμειξή του στις κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτικές εξελίξεις της τοπικής κοινωνίας 26

Δ. Κρατικές πολιτικές, τοπικό εμπόριο και Εμπορικός Σύλλογος 31

Ε. Η περίοδος της Κατοχής και του Εμφυλίου 43

ΜΕΡΟΣ 2ο 48

ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΗΒΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1950 ΕΩΣ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ 48

Α. Η οικονομία στην περιοχή της Θήβας, από τα μεταπολεμικά χρόνια έως τις μέρες μας, και ο Εμπορικός Σύλλογος 49

Α1. Η έλευση της βιομηχανίας 50

Α2. Ο αγροτικός τομέας και το εμπόριο στην περιοχή της Θήβας μετά τον πόλεμο 55

Β. Οργανωτικές εντάξεις και συνδικαλιστική δράση: η πορεία του Ε.Σ. Θηβών από το 1950 έως σήμερα 59

Β1. Συμμετοχή σε συλλογικότητες και φορείς 59

Β2. Διεκδικήσεις 63

Β2i. Από το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου ως τη Δικτατορία 63

Β2ii.Δικτατορία 67

Β2iii. 1974-1981 70

Β2iv. Από το 1981 έως τα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα και την κρίση χρέους 73

Β2ν. Μετά το 2009. Το εμπόριο σε διαρκή κρίση: οικονομική κρίση και πανδημία 80
Γ. Άλλες δράσεις για την κοινωνία και τον τόπο 88
Γ1. Κοινωνικό έργο 88
Γ2. Τοπικά θέματα 89
Γ3. Δράσεις για την τόνωση της τοπικής οικονομίας και του τοπικού εμπορίου 90
Δ. Άλλες δράσεις υπέρ των μελών του Συλλόγου 94
Δ1. Διαφύλαξη των μελών από πρακτικές αθέμιτου ανταγωνισμού 94
Δ2. Η συνδρομή του συλλόγου στις δύσκολες στιγμές: Συμπαράσταση στα μέλη που επλήγησαν από τον σεισμό του 1981 96
Δ3. Δράσεις για την κατάρτιση των μελών 97
Δ4. Ενέργειες για την ευζωία των μελών 98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΗΒΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1920 100

ΜΕΡΟΣ 1ο

ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΗΒΑΣ 1920 – 1950

(Ίδρυση Συλλόγου - Μεσοπόλεμος - Κατοχή - Εμφύλιος Πόλεμος)

Α. Η Θήβα την εποχή της ίδρυσης του Συλλόγου

Για να φθάσουμε στον 20ο αιώνα, και ειδικότερα στο 1920, όταν και ιδρύθηκε ο Σύλλογος, η Θήβα, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο είχε διανύσει μια σχεδόν αδιάλειπτη πενταχιλιετή ιστορία συνεχούς κατοίκησης, παρά τις τραυματικές τομές που την είχαν διαταράξει (όπως ήταν η ισοπεδωτική καταστροφή της πόλης από τον Αλέξανδρο το 335 π.Χ.).

Σε όλο αυτό το διάστημα, μια βασική δραστηριότητα της πόλης ήταν και το εμπόριο, το οποίο σε κάποιες περιόδους, όπως κατά τη διάρκεια των βυζαντινών χρόνων (κυρίως με το εμπόριο μεταξιού από τον 11ο έως τον 14ο αιώνα), αποτελούσε μια σημαντική πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους.

Όπως είναι λογικό, μέσα σε μια τόσο μακροχρόνια ιστορική πορεία, το εμπόριο της Θήβας πέρασε από πολλές φάσεις, συχνά αρκετά διαφορετικές μεταξύ τους, για να φθάσουμε στο σήμερα. Το θηβαϊκό εμπόριο στις μέρες μας, σχετίζεται με τα παλαιότερα χρόνια της Θήβας κυρίως μέσα από μια σειρά συμβολισμών. Οι βασικότεροι εμπορικοί δρόμοι της πόλης, όπως οι οδοί Πινδάρου και Επαμεινώνδα, προέρχονται από εκείνες τις μυθολογικές, προϊστορικές ή ιστορικές περιόδους των Θηβών. Ο επαγγελματικός σύνδεσμος “Κάδμος”, πρόδρομος φορέας του σημερινού Εμπορικού Συλλόγου, είχε πάρει την ονομασία του από τον πρώτο βασιλιά της Θήβας, ενώ κατά μία σύμπτωση, τα γραφεία του Συλλόγου βρίσκονται σήμερα στην οδό Κάδμου.

Παρ’ όλα αυτά, ο συσχετισμός δεν είναι πάντα και μόνο σε επίπεδο συμβολισμών. Βλέπουμε ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της τοπικής οικονομίας, να συνιστούν στοιχεία της παραγωγικής δομής της περιοχής από την αρχαιότητα έως σήμερα. Η γεωγραφική της θέση είναι ίσως το σημαντικότερο από αυτά. Καταρχήν, η Θήβα βρίσκεται σε ένα κεντρικό σημείο της ηπειρωτικής Ελλάδας με εγγύτητα σε σημαντικούς συγκοινωνιακούς κόμβους. Επίσης, η θέση της σε έναν χώρο που στην αρχαιότητα ονομαζόταν

“Τηνερικὸν πεδίον”, μια εύφορη πεδιάδα με μεγάλη γεωργική παραγωγή, θα είχε τις συνέπειές της για την οικονομία και το εμπόριο της περιοχής έως σήμερα, όπως θα δούμε και στη συνέχεια. Αλλά και η εγγύτητά της με το μεγάλο κέντρο των Αθηνών (όσο αυτό ήταν μεγάλο, μέσα στο πέρασμα των αιώνων), θα επηρέαζε πάντα τη Θήβα, είτε αρνητικά και ανταγωνιστικά (στην αρχαιότητα, οι δύο πόλεις βρίσκονταν “*σε ανησυχητικό βαθμό κοντά*”, είχε πει ο Cartledge[1]), είτε με κάποιες θετικές επιπτώσεις σε μεταγενέστερους χρόνους.

Την εποχή πάντως που ιδρύθηκε ο Εμπορικός Σύλλογος Θήβας (1920), η συγκυρία δεν ήταν η καλύτερη δυνατή για την τοπική οικονομία, και το εμπόριο έπρεπε να αντιπαλέψει μια σειρά από δυσχέρειες.

Η Θήβα ήταν τότε μια μικρή πόλη, χωρίς μεγάλο πληθυσμό, ο οποίος δεν αποτελούσε μια ιδιαιτέρως εκτεταμένη αγορά και έφτανε τους 4.500 κατοίκους. Εάν συνυπολογίζαμε και τον πληθυσμό των οικισμών που βρίσκονταν πέριξ της Θήβας, όπως οι Άγιοι Θεόδωροι , το Πυρί, το Νεοχώρι και το Τάχι, θα έφθανε περίπου τους 7.000 κατοίκους. Στην επαρχία Θηβών ζούσαν συνολικά περίπου 41.000 κάτοικοι[2].

Η μη συμπερίληψη αυτών των οικισμών σε μια ενιαία αυτοδιοικητική ενότητα είχε ως αποτέλεσμα τον χαρακτηρισμό της Θήβας, από το 1914 έως το 1934, ως “Κοινότητας”, και όχι ως ‘’Δήμου’’, βάσει του τότε νόμου περί Κοινοτήτων. Αυτό με τη σειρά του είχε ως συνέπεια την αποστέρησή της από προσόδους που προέρχονταν από διάφορες πηγές (όπως ήταν ο φόρος “*επί των ωνίων και εμπορευμάτων*” και μέρος των τελωνειακών δασμών)[3], και τελικά τη

[1] Paul Cartledge, *Θήβα. Η ξεχασμένη πόλη της αρχαίας Ελλάδας*, Αθήνα (Ψυχογιός) 2024, σ. 23

[2] Βλ.: Γενική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, *Απογραφή του πληθυσμού της Ελλάδος κατά την 19 Δεκεμβρίου 1920*, τ. Ι, *Στατιστικά αποτελέσματα διά την Στερεάν Ελλάδα και Εύβοιαν*, Αθήνα (Εθνικό Τυπογραφείο) 1927, σσ. οδ΄-οζ΄· Γιάννης Λ. Λάμπρου, *Θήβα: 40 αιώνες στοιχίζονται στην Ιστορία*, Θήβα (χ.ε.) 2003, σ. 315.

[3] Από άρθρο του Δημητρίου Βρατσάνου για τη Θήβα, δημοσιευμένο στην *Καθημερινή*, τον Μάρτιο 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Γιάννης Λ. Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, Θήβα (Δεσμός) 2005, σ. 20.

συρρίκνωση της οικονομικής ευρωστίας που θα μπορούσε να έχει. Στην αυτοδιοικητική υποβάθμιση της Θήβας είχαν συντελέσει επίσης κινήσεις που δεν την καθιστούσαν, ούτε διοικητικά, κέντρο του νομού, όπως ήταν η ανακήρυξη της Λιβαδειάς ως πρωτεύουσας της Βοιωτίας, το 1899, και η ίδρυση Πρωτοδικείου στην ίδια πόλη με Βασιλικό Διάταγμα του 1900. Και τα δύο γεγονότα προκάλεσαν σφοδρές αντιδράσεις στη Θήβα, και ειδικά η υπόθεση του Πρωτοδικείου θα γινόταν η αιτία για οξύτατες διαφωνίες που διήρκεσαν δεκαετίες[4].

Δυσμενείς συνθήκες για την οικονομία της περιοχής είχε προκαλέσει και ο σεισμός του 1914, ο οποίος προξένησε μεγάλες υλικές καταστροφές στη Θήβα και τις γύρω περιοχές.

Ταυτόχρονα, η Θήβα, ως μέρος της τότε ελληνικής επαρχίας, και ειδικότερα η οικονομία και το εμπόριό της υπέφεραν από την έλλειψη ενεργειών εκσυγχρονισμού, σε μια χώρα που ήταν ακόμα ιδιαιτέρως φτωχή και καθυστερημένη. Λίγα ζητήματα σχετικά με τον ηλεκτροφωτισμό της πόλης είχαν λυθεί ακόμα και το 1925[5]. Η ληστεία και η εγκληματικότητα μάστιζαν την περιοχή μέχρι την εποχή του Μεσοπολέμου[6]. Παράλληλα, η έλευση του σιδηροδρόμου, το 1904 ήταν μεν ένα εκσυγχρονιστικό βήμα που διευκόλυνε άρδην το εμπόριο[7], αλλά ίσως είχε και μια παράπλευρη αρνητική επίπτωση για την τοπική εμπορική δραστηριότητα (ειδικά για τη μικρής κλίμακας), η οποία σχετιζόταν περιέργως με τη διευκόλυνση της επικοινωνίας με την πρωτεύουσα. Ο φίλος της Θήβας και δημοσιογράφος της *Καθημερινής*,

[4] Αριστείδης Κ. Ρούσσαρης, *Πρωτοδικείο Λεβαδειάς. Η Δικαιοσύνη στη Λεβάδεια μετά το 1821. Μορφές Δικηγόρων Λεβαδείας*. Λεβάδεια (Έκδοση Δικηγορικού Συλλόγου Λεβαδείας) 1999, σσ. 28 κ.ε. · εφ. *Πατρίς*, 19.6.1899.
[5] Εφ. *Κάδμος*, 20.12.1925.
[6] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην *Καθημερινή*, το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σ. 37. Βλ. και τις σχεδόν καθημερινές αναφορές στον τοπικό Τύπο (εφ. *Κάδμος* και *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*) για ανάλογα περιστατικά.
[7] Λάμπρος Αριστ. Ρόδης, 1952-2022, 70 χρόνια Επιμελητήριο Βοιωτίας. Με την καρδιά στη Βοιωτία και το βλέμμα στην Ευρώπη, Λιβαδειά (έκδοση Επιμελητηρίου Βοιωτίας) 2022, σ. 38· Λάμπρου, Θήβα: 40 αιώνες..., σ. 181.

Δημήτριος Βρατσάνος, έγραφε το 1928 για τις αρνητικές συνέπειες που αντιμετώπιζε το τοπικό εμπόριο *"λόγω της γειτνιάσεως της πόλεως με τας Αθήνας...": "οι κάτοικοι κάνουν προμήθειας των σπουδαιοτέρων ειδών από την αγοράν [της πρωτεύουσας]"*[8].

Ωστόσο, το μεγαλύτερο πρόβλημα που ταλαιπωρούσε τη Θήβα είχε δημιουργηθεί από τις γενικότερες πολιτικές συνθήκες, οι οποίες επικρατούσαν στη χώρα: πόλεμος και πολιτική ανωμαλία διατάρασσαν την τοπική ζωή και το εμπόριο. Ειδικά η Βοιωτία έγινε το επίκεντρο πολιτικών γεγονότων με ευρύτερες επιπτώσεις. Η Θήβα βίωσε έντονα τα γεγονότα του Διχασμού, όπως αυτός ξέσπασε, στην αρχική του φάση, τη δεκαετία του 1910. Όχι μόνον η τοπική κοινωνία έζησε, από το 1916, στιγμές φανατισμού και έντασης, με δυναμικά συλλαλητήρια και φαινόμενα παρόμοια με εκείνο του "Αναθέματος" κατά του Βενιζέλου στην Αθήνα, αλλά παράλληλα συνέβησαν τα γεγονότα που στη συνέχεια ονομάστηκαν "Θηβαϊκά" (ή "Λαμιακά'', όσα διαδραματίσθηκαν αντίστοιχα στην κοντινή πόλη της Φθιώτιδας). Πιο συγκεκριμένα, τον Ιανουάριο του 1918, ξέσπασε στασιαστικό κίνημα στο 2ο Σύνταγμα Πεζικού, με έδρα τη Λαμία, ενάντια στη βενιζελική θέση υπέρ της επιστράτευσης και της συμπόρευσης της Ελλάδας με τις δυνάμεις της Αντάντ. Η μετατόπιση του κινήματος στη Θήβα και η συνεπακόλουθη καταστολή του, με νεκρούς και τραυματίες, έφεραν τη βοιωτική πόλη στο επίκεντρο των γεγονότων του Διχασμού[9].

Το τοπικό εμπόριο επηρεάστηκε δυσμενώς καθ' όλη αυτή τη δεκαετία των πολέμων (1912-1922) και των πολιτικών παθών. Μπορούμε να αναφέρουμε, ενδεικτικά, ότι η γνωστή Εμποροπανήγυρις της Θήβας, η οποία λειτουργούσε απρόσκοπτα για πολλές δεκαετίες, διέκοψε τη λειτουργία της για 13 χρόνια

[8] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην *Καθημερινή*, το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σ. 33.
[9] Για τα γεγονότα της Θήβας, βλ.: Αθανάσιος Γ. Καραπέτσας, *Ο διχασμός του '18. Τα Λαμιακά και τα Θηβαϊκά*, Αθήνα (Μπατσιούλας) 2015, σσ. 63-161.

(1912-1925)[10]. Το ίδιο συνέβη και με άλλες δραστηριότητες που δημιουργούσαν μια κινητικότητα και αναζωογονούσαν την τοπική εμπορική κίνηση: η περίφημη αναπαράσταση του Βλάχικου Γάμου δεν πραγματοποιήθηκε από το 1912 έως το 1922[11].

Οι πολεμικές αναταράξεις έπληξαν και με πιο άμεσους τρόπους την οικονομική δραστηριότητα. Η τοπική εφημερίδα *Κάδμος* ανέφερε, τον Απρίλιο του 1917, το πλήγμα που είχε υποστεί η τοπική αγορά από τις επιτάξεις, οι οποίες έθρεψαν "*δύο σώματα στρατού*", χωρίς μάλιστα να έχουν ακόμα αποπληρωθεί δύο εκατομμύρια δραχμές από το συνολικό ποσό που κόστισαν[12].

Στο ίδιο φύλλο, η εφημερίδα ανέφερε την καταδίκη, από το Πλημμελειοδικείο Λιβαδειάς, πλήθους εμπόρων και παραγωγών της Θήβας για αισχροκέρδεια. Ακόμα και πριν από τον συμμαχικό αποκλεισμό του 1916, οι πολεμικές συνθήκες στην Ευρώπη, οι στρατιωτικές δαπάνες, οι συνεχείς επιστρατεύσεις και τα έκτακτα κόστη της διοίκησης των νέων επαρχιών είχαν δημιουργήσει καλπάζοντα πληθωρισμό και ελλείψεις αγαθών[13]. Ο νόμος «Περί πλεονεξίας και αισχροκερδείας...» του Φεβρουαρίου 1916 είχε ως στόχο να αναχαιτίσει τις πρακτικές αισχροκέρδειας, οι οποίες είχαν αναδυθεί σε αυτές τις συνθήκες, και χρησιμοποιήθηκε για την πάταξή τους πολύ περισσότερο κατά τη διάρκεια του συμμαχικού αποκλεισμού, όταν η κατάσταση χειροτέρευσε. Μολονότι οι διατιμήσεις και η θέσπιση ενός κανονιστικού πλαισίου κατά της αισχροκέρδειας αποτελούν αναγκαίες κινήσεις σε ανάλογες περιπτώσεις, φαίνεται πως ο τρόπος με τον οποίον εφαρμόσθηκαν τότε έπληξε και μέρος του εμπορικού κόσμου που δεν είχε ανέντιμες προθέσεις. Εμπορικοί σύλλογοι είχαν διαμαρτυρηθεί την περίοδο εκείνη για τη λογική των διατιμήσεων, η

[10] Νικ. Γ. Λέκκα, Αγοραί - εμποροπανηγύρεις - εκθέσεις (ειδικαί εκθέσεις - εβδομάδες - διαγωνισμοί-χρηματιστήρια εμπορευμάτων), εν Αθήναις 1934, σ. 129
[11] Γιάννης Λ. Λάμπρου, Θήβα, Νεότερος Κύκλος Πολιτισμού, Αθήνα (Δεσμός) 2008, σ. 136.
[12] Εφ. *Κάδμος,* 23.4.1917.
[13] Γεώργιος Β. Λεονταρίτης, Η Ελλάδα στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο 1917-1918, Αθήνα (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης) 2005, σσ. 238-240.

οποία δεν μπορούσε να τηρηθεί, αφού συχνά δεν συνυπολόγιζε ότι η προμήθεια αγαθών είχε γίνει από τους εμπόρους υπό άλλες συνθήκες και με διαφορετικό κόστος, τα οποία δεν ελάμβαναν υπ' όψιν οι διατάξεις για τις διατιμήσεις. Οι έμποροι δυσανασχετούσαν επίσης για το γεγονός ότι το κυνήγι, στο οποίο είχε επιδοθεί το κράτος κατά της αισχροκέρδειας που χαρακτήριζε πολλές αγοραπωλησίες, είχε πλήξει και μια σειρά από αμέτοχους εμπόρους, οι οποίοι είτε είχαν καταγγελθεί αδίκως είτε είχαν πέσει θύματα εκβιασμού για να μην καταγγελθούν[14]. Η εφ. *Κάδμος*, χωρίς να παραβλέπεται η μεροληπτική στάση που μπορεί να είχε εξαιτίας του αντιβενιζελισμού και του τοπικισμού του, επεσήμαινε πάντως και αυτός ότι δεν ήταν σωστή η συμπερίληψη όλων των εμπόρων στην ίδια κατηγορία: "*...υψώθησαν κατήγοροι, και κατήγοροι απηνείς, στυγνοί, απάνθρωποι, παραστήσαντες την Θηβαϊκήν αγοράν και την πόλιν μας.... ληστarχείον*! (...) *[Η] ύβρις αυτή αντανακλά, εξ αιτίας επιτηδείων τινών, εις ολόκληρον πόλιν...*"[15].

Θα μπορούσε να αναρωτηθεί κάποιος πώς, μέσα σε αυτές τις συνθήκες της αβεβαιότητας, της επιστράτευσης (που κρατούσε μακριά από την παραγωγική δραστηριότητα μεγάλο μέρος του ενεργού πληθυσμού), του πολέμου (η χώρα είχε ήδη εμπλακεί στο νέο πολεμικό μέτωπο της Μικράς Ασίας) και της διχόνοιας, προέκυψε η σκέψη και η διάθεση για τη δημιουργία ενός εμπορικού συλλόγου, η οποία θα μπορούσε να περιμένει να ξεκαθαρίσει πρώτα το τοπίο και να διαμορφωθούν κάποιες καταλληλότερες συνθήκες. Από την άλλη, μπορούμε να θεωρήσουμε λογική τη σύσταση ενός συλλόγου που θα φρόντιζε να υπερασπίσει τα συμφέροντά του εμπορικού κόσμου της

[14] Κώστας Ελευθερίου, Βαγγέλης Αγγελής, Μανόλης Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών*, Αθήνα (ΕΣΕΕ / ΙΝΕΜΥ ΕΣΕΕ) 2020, σσ. 104-106.

[15] Εφ. *Κάδμος*, 23.4.1917. Στη Θήβα, είχε δημιουργηθεί, εξάλλου, λίγο πριν από αυτήν την καταδίκη, "Λαϊκή Επιτροπή", η οποία είχε ως στόχο την αυτάρκεια της περιοχής σε τρόφιμα, την καταπολέμηση της πείνας , αλλά και της αισχροκέρδειας (Εφ. *Κάδμος,* 12.3.1917 και 10.5.1917).

περιοχής, μέσα σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία, προτάσσοντας την αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια μεταξύ των μελών του και των οικογενειών τους.

Όπερ και εγένετο, τον Μάιο του 1920...

Β. Το εμπόριο στην περιοχή της Θήβας και ο Εμπορικός Σύλλογος κατά τον Μεσοπόλεμο

Β1. Η ανάπτυξη του εμπορίου στη Θήβα κατά την πρώτη μεσοπολεμικη δεκαετία και το ξεκίνημα του εμπορικού συλλόγου

Σε διάφορες περιπτώσεις κειμένων που δημοσιεύονταν για την περιοχή στον Μεσοπόλεμο, συναντάμε συχνά θετικές αναφορές για τη δυναμική του εμπορίου και για τον ρόλο του στην τοπική οικονομία. Οι αναφορές αυτές καταγράφονται, με μεγαλύτερη συχνότητα, στο τέλος της δεκαετίας του 1920. Αναφέρεται, για παράδειγμα το 1928, σχετικά με τον Εμπορικό Σύλλογο, ότι εκπροσωπεί *"τον σημαντικώτερον ίσως παράγοντα της κοινωνίας ημών"*[16], ενώ έναν χρόνο αργότερα, κατά τη διεκδίκηση της έδρας της Υποδιοίκησης από τη Λιβαδειά και τη Θήβα, η εφ. *Κάδμος*, υπερασπιζόμενη την πόλη έκδοσής του, αναφέρει: "*δεν υπελογίσθη διόλου η μεγίστη διαφορά της εμπορικότητος της πόλεώς μας από την της γείτονος, ο παραγωγικός οργασμός της, η αναπτυχθείσα κατά τα τελευταία έτη εις παν σημείον πρόοδός της...*"[17].

Στο δίτομο έργο *Ιστορία της Θήβας και της Βοιωτίας* του Γεωργίου Δ. Τσεβά, που είχε γραφτεί μέσα στον Μεσοπόλεμο, αναφερόταν, για εκείνη την περίοδο, ότι στην πόλη υπήρχαν "*εκατό περίπου καταστήματα, τα οποία μπορούν να συναγωνιστούν τα αντίστοιχα των μεγαλουπόλεων, ιδίως εκείνα των υφασμάτων και τα εμπορορραφεία*"[18]. Την ίδια ακμάζουσα εικόνα δίνει και η μεσοπολεμική έκδοση *Οδηγός της Ελλάδος*, η οποία απαριθμούσε μια σειρά από εμπορικούς οίκους και καταστήματα, με ποικίλες δραστηριότητες: εμπόριο δερμάτων, ξυλείας, υφασμάτων κτλ[19]. Ενδεικτικό της εμπορικής

[16] *Κάδμος* 25.1.1928
[17] *Κάδμος* 22.9.1929
[18] Γεώργιος Δ. Τσεβάς, *Ιστορία της Θήβας και της Βοιωτίας, από τα αρχαιότατα χρόνια μέχρι σήμερα*, Αθήνα, (Πνευματικό Κέντρο Δήμου Θηβαίων) 2006, σ. 604
[19] Αποσπάσματα από τον *Οδηγό Ελλάδος*, όπως δημοσιεύθηκαν στο: Λάμπρου, Θήβα 40 αιώνες στοιχίζονται 212-,

κινητικότητας στην περιοχή ήταν και το γεγονός ότι, ανάμεσα στις τράπεζες που είχαν υποκαταστήματα στη Θήβα (Εθνική Τράπεζα, Τράπεζα Αθηνών, Εμπορική Τράπεζα)[20], ίδρυσε παράρτημα στην πόλη, μετά το 1926, και η Τράπεζα των Εμπόρων[21], ένα πιστωτικό ίδρυμα βραχύβιο, η ενέργεια, όμως, του οποίου δείχνει ότι η Θήβα προσείλκυε φορείς που έδειχναν ενδιαφέρον για συνεργασίες με τον εμπορικό κόσμο (ήταν ένας "*τραπεζικός συνεταιρισμός εμπόρων, μετόχων αυτής*")[22].

Η ανάπτυξη του εμπορίου σχετιζόταν, βέβαια, και με τις σταδιακές επιδράσεις του εκσυγχρονισμού στην πόλη. "*Η επιτευχθείσα κατά το έτος τούτο τηλεφωνική σύνδεσις της πόλεώς μας μετά των Αθηνών, πολλάς υπηρεσίας προσφέρει εις τον εμπορικόν ιδία κόσμον*", ανέφερε η εφ. *Κάδμος,* για το 1927, ενώ, το 1930, οι καταστηματάρχες της Θήβας δεν διαμαρτύρονταν πλέον για την έλλειψη ηλεκτρικού ρεύματος, αλλά για κάποιες βραχείες διακοπές του[23]. Γενικότερα μιλώντας, η αστικοποίηση και τα πρώτα σημάδια μιας εκσυγχρονιστικής αντίληψης, όπως γίνονταν κατανοητά στη μεσοπολεμική Ελλάδα, ταυτίζονταν με το ευρωπαϊκό παράδειγμα (σε θέματα που αφορούσαν, πχ, την αισθητική, το ύφος και την υγιεινή), και θεωρούνταν ως παράγοντες που βοηθούσαν στην ανάπτυξη του εμπορίου: "*και πράγματι, εξηφανίσθη το προπολεμικό μπακάλικο, αυτό το ανατολίτικον μυιγοτροφείον, με τον τσίρον αιωρούμενον από πάνω από την πόρτα, μαζί με το στερεότυπο μπουκαλάκι με το δείγμα λαδιού, με τον ταραμάν κανελλοπιπερισμένον με όλη τη σκόνη και την κονιορτοποιημένην καβαλίναν της Θηβαϊκής αγοράς (...), το*

[20] Τσεβάς, Ιστορία της Θήβας ..., σ. 604

[21] Αρχείο Εμπορικού Συλλόγου Θηβών (στο εξής Αρχείο Ε.Σ.Θ.), Αλληλογραφία,Τράπεζα των Εμπόρων της Ελλάδος Α.Ε. προς υποψήφιους πελάτες της στη Θεσσαλονίκη, 25.2.1927. Δεδομένου ότι το Αρχείο του Συλλόγου δεν είχε ταξινομηθεί και καταλογογραφηθεί πλήρως όταν γραφόταν αυτό το λεύκωμα, οι αναφορές σε αυτό έχουν κάποια ενδεικτικά στοιχεία του εγγράφου, όπως το είδος και η ημερομηνία, χωρίς παραπομπή σε πρόσθετα ταξινομικά στοιχεία (όπως ο ταξινομικός αριθμός)

[22] Για την Τράπεζα των Εμπόρων, βλ. στο: Αθ. Δ. Τρυγονίδης & Κ. Η. Αναγνωστόπουλος, *Οδηγός χρηματιζομένων*, χ.τ.ε. (Τύποις Π.Γ. Μακρής) 1926, σ. 145.

[23] Εφ. *Κάδμος*, 1.1.1928 και 28.9.1930.

μπακάλικο αυτό που σας μετέφερε διαμιάς από την Ευρώπη εις τα βάθη της Ανατολής, εις τα πιο σκοτεινά σοκάκια του Εσκή-Σεχήρ"[24].

Όλα αυτά δεν αφορούσαν, όμως, μόνο τη Θήβα. Αλλά, ειδικά στην περίπτωσή της, υπήρχαν τοπικοί παράγοντες, τη δεκαετία του 1920, που βοήθησαν στην ανάπτυξή της, στην πρόοδο της οικονομίας και του εμπορίου της.

Καταρχάς, βοήθησε η μεγέθυνση της ίδιας της πόλης. Το 1928, ο πληθυσμός της Θήβας θα φθάσει τους 7.113 κατοίκους ενώ, το 1940, τους 12.171[25]. Στη δεύτερη περίπτωση, η μεταβολή οφείλεται στο γεγονός ότι τώρα συμπεριλαμβάνονταν και οι πληθυσμοί των γύρω οικισμών, εκτός από αυτόν στο Τάχι. Συνολικά όμως, βασικός παράγοντας αυτών των αυξητικών τάσεων υπήρξε η έλευση των προσφύγων: "*στην απογραφή του 1923 καταγράφονται 1494 πρόσφυγες στην επαρχία Θηβών, από τους οποίους οι 776 μένουν στη Θήβα, ενώ οι υπόλοιποι στα κοντινά χωριά (Πυρί, Αγ. Θεόδωροι, Πλατανάκι). Στην απογραφή του 1928 ο αριθμός των προσφύγων ανέρχεται σε 3985, εκ των οποίων οι 2444 είναι εγκατεστημένοι στη Θήβα*"[26].

Αυτές οι ποσοτικές μεταβολές είχαν και ποιοτικό χαρακτήρα. Τι σημαίνει αυτό; Πρώτον, ο προσφυγικός πληθυσμός έδωσε ένα νέο ύφος στην πόλη, το οποίο ενίσχυσε, σε βάθος χρόνου, τον αστικό της χαρακτήρα, την οικονομία και το εμπόριο: "*Η εγκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων στη Θήβα συνέβαλε στην ενίσχυση της αστικοποίησης, με την έντονη δραστηριοποίησή τους στο εμπόριο, την βιοτεχνία κ.ά.*". Επίσης, ενώ πολλοί από τους νεοαφιχθέντες ήταν γεωργοί, υπήρχαν και κάποιες ομάδες που ενίσχυσαν την εμπορική δραστηριότητα. Σύμφωνα με μια μαρτυρία: «*εμείς λεγόμαστε Μακρίνοι, αλλά η καταγωγή μας είναι από το Λιβίσι, από τη Μάκρη περίπου 10 χιλιόμετρα. Εκεί οι άνθρωποι ασχολούνταν με την τέχνη. Τέχνη και εμπόριο. Γεωργία δεν*

[24] Εφ. *Κάδμος*, 29.5.1927.
[25] Λάμπρου, Θήβα: 40 αιώνες..., σ. 315.
[26] Ανδρομάχη Οικονόμου, «Εγκατάσταση Μικρασιατών προσφύγων στη Βοιωτία», στην *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Βοιωτία*, 2011, http://www.ehw.gr/l.aspx?id=12833, η.π. 7.6.2025.

είχαμε. Είχαμε μεν χωράφια, αλλά λίγοι ήταν αυτοί που τα εργάζονταν σαν περιβόλια. Τα δίνανε στους Τούρκους και τα καλλιεργούσαν»[27]. Ο ερχομός των προσφύγων είχε και ένα πρόσθετο αποτέλεσμα για την τοπική οικονομία και το εμπόριο, που δεν ήταν άλλο από την ανάπτυξη της καπνοπαραγωγικής οικονομίας, όπως θα δούμε και παρακάτω. Και φυσικά, η πληθυσμιακή εξέλιξη έφερε και μια άλλη ποιοτική μεταβολή. Το 1934, η Θήβα χαρακτηρίζεται "Δήμος", με ό,τι συνέπειες είχε αυτό "*από απόψεως προσόδων και άλλων ωφελημάτων*"[28].

Παράλληλα, η αύξηση του πληθυσμού ενίσχυσε τον χαρακτήρα της Θήβας ως τοπικού διοικητικού κέντρου. Στον Μεσοπόλεμο, ο Τσεβάς αναφέρει τη λειτουργία Ταμείου, Οικονομικής Εφορίας, Ειρηνοδικείου, Πταισματοδικείου, Αστυνομικής Διεύθυνσης, Τηλεγραφείου, Δασαρχείου, Αρχαιολογικής Εφορίας, Γυμνασίου, δύο Ελληνικών Σχολείων, ενός σχολείου θηλέων, Δημοτικών Σχολείων αρρένων και θηλέων, αρχαιολογικού Μουσείου και Υποθηκοφυλακείου[29]. Επίσης, το 1929, ιδρύεται Μονομελές Πλημμελειοδικείο[30]. Τον Ιούνιο του 1936, εγκαινιάζεται επιτέλους Πρωτοδικείο στη Θήβα, μετά από πολυετείς προσπάθειες[31]. Από το 1937, λειτούργησε η Σχολή Πυροβολικού(ως το 1940)[32]. Το 1939, ξεκίνησε να λειτουργεί σε ιδιόκτητο κτήριο η Δράκειος Νυκτερινή Σχολή, ως φορέας του Δήμου (είχε όμως ήδη τρία χρόνια ζωής έως τότε ως μη δημοτικός φορέας)[33]. Όπως είναι λογικό, η ενίσχυση του διοικητικού χαρακτήρα της πόλης, ανέπτυσσε και το εμπόριο, δημιουργώντας ανάλογες προσμονές (όπως δείχνει το απόσπασμα, που αφορά την ίδρυση Σχολής Πυροβολικού): "*η κίνησις ήτις θα σημειωθή εις την τοπικήν αγοράν των παντός είδους αγαθών, με την*

[27] Στο ίδιο.
[28] Εφ. *Κάδμος*, 6.5.1928 · Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σσ. 5, 20-21.
[29] Τσεβάς, *Ιστορία της Θήβας ...*, σσ. 603-604.
[30] Ρούσσαρης, *Πρωτοδικείο Λεβαδειάς...*, σσ. 138, 142.
[31] Στο ίδιο, σ. 143 κ.ε. · εφ. *Κάδμος*, 4.12.1935.
[32] Εφ. *Κάδμος*, 18.7.1937.
[33] Εφ. *Κάδμος*, 23.10.1939 και 15.11.1939.

ενταύθα εγκατάστασιν πολλών αξιωματικών και στρατιωτών (...), θα είναι σημαντικώτατη"[34].

Υπάρχουν ενδείξεις ότι, κατά τη δεύτερη δεκαετία του Μεσοπολέμου, το εμπόριο της Θήβας υπέστη κρίση. Βρίσκουμε επίμονες αναφορές στον τοπικό Τύπο σχετικά με αυτήν: "*το εμπόριον της πόλεως και της Επαρχίας μας υπέστη κατά το τελευταίον ιδίως έτος ισχυρότατον κλονισμόν*", "*τονώσατε την θηβαϊκήν αγοράν*" και "*η κρίσις εις την αγορά ήτο πολύ αισθητή*"[35].

Ως βασικός λόγος αυτής της κάμψης αναφερόταν η παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία σταδιακά επηρέαζε και την Ελλάδα. Όπως επίσης, και τα υψηλά ενοίκια των καταστημάτων, ένα θέμα που θα δούμε και στη συνέχεια, το οποίο απασχολούσε τους επαγγελματίες και τους εμπόρους στη Θήβα καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου[36].

Ωστόσο, μια καθοριστική αιτία της ύφεσης της τοπικής οικονομίας ήταν η κρίση της οικονομίας του καπνού, η οποία ξεκίνησε από το 1928, όταν 600.000 οκάδες καπνών έμειναν απούλητες[37]. Πριν συμβεί αυτό, οι ντόπιοι διαμαρτύρονταν για τη βαρύτατη φορολογία του καπνού, η οποία θα οδηγήσει την τοπική καπνική οικονομία σε παρακμή[38]. Δεν ήταν, όμως, αυτή η κύρια αιτία της φθίνουσας πορείας της, αλλά ο περιορισμός της ζήτησης των ελληνικών καπνών, στο τέλος της δεκαετίας του 1920[39]. Τα επόμενα χρόνια, οι αναφορές για τη μη διοχέτευση του καπνού στην αγορά είναι συχνές, ενώ και η ζήτησή του από το κράτος, που είχε ως στόχο να επουλώσει τις πληγές της καπνικής κρίσης στην Ελλάδα και να τη διαχειριστεί σε κεντρικό επίπεδο, δεν

[34] Εφ. *Κάδμος*, 18.7.1937.
[35] Εφ. *Κάδμος*, 4.5.1930 · *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 1.1.1932 και 21.8.1932 .
[36] Εφ. *Κάδμος*, 4.5.1930· *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*,14.3.1931· *Κάδμος*, 11.12.1938.
[37] Δημήτρης Παντέλας, «Η καλλιέργεια του καπνού και οι Πρόσφυγες της Θήβας», στο: Μικρασιατική Ηχώ, Μάρτιος- Απρίλιος 2012, τ. 416 (όπως αναδημοσιεύθηκε στο: mikrasiatis.gr/ , η.π. 7.6.2025).
[38] Εφ. *Κάδμος*, 14.12.1924.
[39] Βασίλης Πατρώνης, *Ελληνική Οικονομική Ιστορία: Οικονομία, Κοινωνία και Κράτος στην Ελλάδα (18ος-20ος αιώνας)* [ηλεκτρονικό βιβλίο] Αθήνα (Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών) 2015 (διαθέσιμο στο: http://hdl.handle.net/11419/1700, η.π. 24.6.2025), σσ. 174-175.

είχε ως αποτέλεσμα τη συνολική απορρόφηση των προϊόντων καπνού της θηβαϊκής πεδιάδας[40].

……

Όπως και να έχει, όμως, η άνθιση του εμπορίου ως το 1930 συνοδεύτηκε και από μια παράλληλη θετική πορεία για τον Εμπορικό Σύλλογο, στα πρώτα του βήματα.

Ο "Εμπορικός Σύλλογος Θηβών" ιδρύθηκε το 1920. Το ιδρυτικό Καταστατικό του έχει ημερομηνία 3 Μαΐου[41].

Η ανάπτυξή του υπήρξε ταχεία. Στο πρώτο Καταστατικό (1920), υπογράφουν 38 μέλη. Το 1928, σε άρθρο του στην *Καθημερινή,* ο Βρατσάνος αναφέρει ότι ο Σύλλογος είχε 92 μέλη[42]. Το 1930, δημοσίευμα της εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος* μιλά για 140 μέλη[43]. Η πορεία του φαίνεται να ήταν ανάλογη με την άνοδο που επέδειξε το τοπικό εμπόριο, κατά τη δεκαετία του 1920.

Στην "Ιστορία" του Τσεβά, από τους πολλούς επαγγελματικούς συλλόγους που είχε η Θήβα, κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου (βλ. παρακάτω), γίνεται μνεία μόνο στον "*σύλλογο παντεχνικό και πατριωτικό [εννοεί τον Κάδμο, όπως θα καταλάβουμε και στη συνέχεια], [και στον] εμπορικό*"[44], δείγμα της ζωτικότητας του Συλλόγου εκείνα τα χρόνια. Ο Σύλλογος θα λάβει, άλλωστε, μέρος στην πρώτη μεγάλη συνδικαλιστική διοργάνωση του εμπορικού κόσμου, στο Α΄ Πανεμπορικό Συνέδριο, που διοργάνωσε το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιώς, τον Μάρτιο του 1924[45].

---

[40] Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 14.2.1932, Εφ. *Κάδμος*, 1934.1.7 (222).
[41] Αρχείο ΕΣΘ, Έντυπα, Καταστατικό Εμπορικού Συλλόγου Θηβών 1920.
[42] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σ. 42.
[43] Εφ. Θηβαϊκός Ταχυδρόμος, 1.6.1930.
[44] Τσεβάς, Ιστορία της Θήβας και της Βοιωτίας..., σ. 604.
[45] Για το συνέδριο βλ.: Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιώς, *Αναμνηστικόν Λεύκωμα του Πρώτου Πανεμπορικού Συνεδρίου Πειραιώς*, Αθήνα (Τυπογραφικά Καταστήματα Π. Γ. Μακρή & Σια) 1924· Τ. Λιαλιούτη , Κ. Ελευθερίου, Κ. Λοΐζος, *Η Ιστορία του Εμπορικού Συλλόγου Πειραιώς: μια*

Β2. Ο χαρακτήρας του τοπικού εμπορίου και ο εμπορικός σύλλογος

Β2i. Το μικρό εμπόριο

Στο συνέδριο αυτό, τον Σύλλογο εκπροσώπησε ο συριανός έμπορος Παν. Γαλάβαρης, ο οποίος ζούσε στη Θήβα και ήταν συν-ιδιοκτήτης της επιχείρησης υφασμάτων, νημάτων και ειδών προικός "Ζιώμας - Γαλάβαρης"[46]. Στο Διοικητικό Συμβούλιο του 1928, συμμετέχουν ως μέλη, μεταξύ άλλων, ένας παντοπώλης, ένας εδωδιμοπώλης και δύο υφασματέμποροι[47]. Ο Εμπορικός Σύλλογος ήταν ο βασικός φορέας, στον οποίο είχε ενταχθεί το μικρό τοπικό εμπόριο.

Αλλά δεν ήταν ο μόνος. Μια σειρά από άλλα σωματεία εκπροσωπούσαν επιμέρους κλάδους ή επαγγελματίες, που είχαν όμως και εμπορική ιδιότητα, όπως, για παράδειγμα, ο Σύλλογος Καταστηματαρχών Υποδηματοποιών "Η Ένωσις"[48], ο Σύλλογος Οπωροπωλών[49], η Ένωσις Κρεοπωλών Θηβών[50] και, αμέσως μετά την Κατοχή, η Ένωσις Καταστηματαρχών Εδωδίμων - Αποικιακών και ο Σύλλογος Παντοπωλών[51].

Ιδιάζουσα περίπτωση ήταν ο "Κάδμος". Ιδρύθηκε το 1901 ως "Παντεχνικός Σύνδεσμος", μετονομάστηκε σε "Σύνδεσμο Τεχνιτών" (1914-1921) και σε ''Κάδμο'' το 1921[52]. Στην αρχή, ως Παντεχνικός Σύνδεσμος, εκτός από εμπόρους, επαγγελματίες και βιοτέχνες, είχε στις τάξεις του και άλλα μέλη της θηβαϊκής κοινωνίας, προσφέροντας ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στα μέλη

πρώτη ανάγνωση, Αθήνα (Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας / ΙΝΕΜΥ-ΕΣΕΕ / Εμπορικός Σύλλογος Πειραιώς) 2017, σσ. 63-67.

[46] Ρόδης, 1952-2022, 70 χρόνια Επιμελητήριο Βοιωτίας..., σ. 27.

[47] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, σ. 42.

[48] Εφ. *Κάδμος*, 9.4.1930· εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 17.5.1933.

[49] Εφ. *Κάδμος*, 22.12.1935.

[50] Εφ. *Κάδμος*, 18.7.1937.

[51] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 29.8.1947· Το Καταστατικό της Ενώσεως Καταστηματαρχών Εδωδίμων - Αποικιακών Θηβών (1947) υπάρχει στο Αρχείο Ε.Σ.Θ., στον αταξινόμητο φάκελο 2019-03-19).

[52] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...,* σ. 26.

του και στις οικογένειές τους, ενώ, στην πορεία, μετατράπηκε και σε ένα είδος πιστωτικού συνεταιρισμού, βοηθώντας τα μέλη του να γλυτώσουν από τοκογλυφικές πρακτικές[53] (φαίνεται να είχε τον "αλληλοβοηθητικό" χαρακτήρα που διέθεταν και άλλοι επαγγελματικοί σύλλογοι, τον 19ο και στις αρχές του 20ού αιώνα, πριν λάβουν την αμιγώς συνδικαλιστική μορφή που απέκτησαν αργότερα). Ενώ φαίνεται ότι για ένα διάστημα έδινε έμφαση σε ευρύτερα κοινωνικά ή πολιτιστικά ζητήματα, από το 1930, αποκτά έναν "επαγγελματικό" χαρακτήρα και μετονομάζεται σε «Επαγγελματική Ένωσις Θηβών "Ο Κάδμος"»[54]. Στις τάξεις του συναντάμε διάφορες κατηγορίες επαγγελματιών (από κουρείς έως βιοτέχνες), ενώ κάποιοι εξ αυτών βρίσκονταν στις παρυφές του εμπορίου, διατηρούσαν καταστήματα κτλ[55]. Στη συνέχεια, ιδρύθηκαν η Ομοσπονδία Επαγγελματιών και Βιοτεχνών επαρχίας Θηβών και η Παμβοιωτική Ομοσπονδία Επαγγελματιών και Βιοτεχνών, των οποίων φαίνεται πως ο ''Κάδμος'' έγινε μέλος[56].

Τα δύο σωματεία (''Εμπορικός'' και ''Κάδμος'') είχαν μια αλληλεπίδραση σε διάφορα επίπεδα. Όλα δείχνουν ότι και ο ίδιος ο Εμπορικός Σύλλογος και τα μέλη του ξεπήδησαν μέσα από τον ''Κάδμο''. Είναι λογικό, σε μια μικρή πόλη όπως η Θήβα, να υπάρχουν αυτές οι αλληλεπιδράσεις. Οι οικονομικές δραστηριότητες παρουσίαζαν, πολλές φορές, αλληλεπικαλύψεις και εξαρτήσεις η μια από την άλλη. Γι' αυτό και συχνά οι δύο σύλλογοι είχαν κοινή δράση, ειδικά σε θέματα φορολογίας που απασχολούσαν τα μέλη και των δύο[57]. Σε αυτό το πλαίσιο, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι, πολλές φορές, συναντάμε τα ίδια άτομα στα Διοικητικά Συμβούλια των δύο συλλόγων[58].

---

[53] Ρόδης, 1952-2022, 70 χρόνια Επιμελητήριο Βοιωτίας..., σ. 27.
[54] Εφ. *Κάδμος*, 30.3. 1930 (551).
[55] Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 14.6.1934.
[56] Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 16.6.1935, 21.7.1935, 31.5.1936, 5.7.1936, 13.9.1936· *Κάδμος*, 27.9.1936
[57] Εφ. *Κάδμος*, 1.2.1925, 10.4.1932.
[58] Αυτό δείχνει η σύγκριση των Διοικητικών Συμβουλίων τους. Βλ. στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, σσ. 27, 42.

B2ii. Η βιομηχανία και το εμπόριο

Στο πρώτο άρθρο του ιδρυτικού καταστατικού του Εμπορικού Συλλόγου Θήβας, διαβάζουμε στο ότι σκοπός του ήταν "*η μέριμνα περί προαγωγής και αναπτύξεως του εμπορίου και της βιομηχανίας*..."[59].

Η αναφορά αυτή είχε να κάνει και με την αλληλεπίδραση που είχε αναπτυχθεί, στην Ελλάδα, μεταξύ των δύο αυτών κλάδων, όπου το εμπόριο αποτελούσε μια βασική πηγή συσσώρευσης κεφαλαίου για τη λειτουργία της βιομηχανίας. Έτσι, το εμπόριο υπήρξε ένας βασικός παράγοντας για την ανάπτυξη της βιομηχανίας, και οπωσδήποτε σε μεγαλύτερο βαθμό από τη βιοτεχνία, η οποία δεν κατάφερε να έχει την αναγκαία πρόσβαση στις πιστώσεις εκείνες που θα τη βοηθούσαν να εξελιχθεί και να αποκτήσει έναν βιομηχανικό χαρακτήρα[60]. Αυτή η αλληλεπίδραση αποτυπώθηκε και στη συνήθεια των εμπορικών συλλόγων της εποχής να συμπεριλαμβάνουν για ένα διάστημα στις τάξεις τους και το βιομηχανικό στοιχείο[61].

Ίσως αυτός να ήταν, λοιπόν, και ένας λόγος που συναντάμε αυτήν την αναφορά, παρόλο που, εκείνη την εποχή, δεν υπήρχε στη Θήβα μεγάλη βιομηχανία. Κάποιες φορές, συναντάμε, βέβαια, πληροφορίες για μικρότερες μονάδες που συχνά σχετίζονταν και με τη γεωργική παραγωγή της περιοχής, όπως ήταν ο κυλινδρόμυλος Στάικου[62]. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και σε άλλες περιπτώσεις μεταποίησης που αφορούσαν την τοπική αγροτική παραγωγή, η επεξεργασία της μπορεί να γινόταν εκτός Θήβας. Για παράδειγμα, η παραγωγή βάμβακος, που αυξήθηκε μετά την αποξήρανση της Κωπαΐδας, διοχετευόταν, κατά κύριο λόγο, στις μονάδες βαμβακουργίας και στα εκκοκκιστήρια της

[59] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Έντυπα, Καταστατικό Εμπορικού Συλλόγου 1920, σ. 1.
[60] Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Η γηραιά σελήνη: Η βιομηχανία στην Ελλάδα 1830-1940*, Αθήνα (Θεμέλιο) 1993, σ. 43.
[61] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών...*, σσ. 78-90, 109, 11, 142-143, 147 κ.ε.· Εμπορικός Σύλλογος Ερμουπόλεως, *Καταστατικόν μετά του Β. Διατάγματος*, Εν Ερμουπόλει Σύρου (Τύποις Πατρίδος) 1895, σσ. 1 και 3.
[62] Εφ. *Κάδμος*, 23.2.1930· εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 30.3.1930.

Λιβαδειάς[63], ενώ, με ελάχιστες εξαιρέσεις, τα καπνά της Θήβας μεταφέρονταν, κατά κανόνα, για επεξεργασία στον Πειραιά[64].

Μια από αυτές τις εξαιρέσεις ήταν η βιομηχανία Παπαθεοδώρου. Ωστόσο, ήταν μια από τις λίγες περιπτώσεις όπου συναντάμε βιομήχανο, ή έμπορο με παράλληλη βιομηχανική ιδιότητα, στο Διοικητικό Συμβούλιο του Εμπορικού Συλλόγου. Άλλωστε, η εγκατάσταση των μεγάλων βιομηχανιών στην περιοχή θα αργούσε μερικές δεκαετίες ακόμα.

Β2iii Αγροτική παραγωγή, εμπόριο και ο Εμπορικός Σύλλογος Θήβας

Η περιοχή γύρω από τη Θήβα είχε ανέκαθεν να επιδείξει μεγάλη αγροτική παραγωγή, η οποία αυξήθηκε ακόμα περισσότερο μετά την αποξήρανση της Κωπαΐδας[65]. Στον Μεσοπόλεμο, μερικά από τα προϊόντα που παρήγαγε ήταν τα δημητριακά, τα όσπρια, το κρασί, το λάδι και το βαμβάκι[66].

Η πλούσια παραγωγή δεν σήμαινε πάντα και πλούσιους αγρότες. Παρά την ενασχόληση ενός μέρους του προσφυγικού κόσμου με άλλες δραστηριότητες, οι περισσότεροι ήταν βιοπαλαιστές που ασχολούνταν με τη γη[67]. Πολλοί γεωργοί της περιοχής ήταν εκτεθειμένοι σε καιρικά φαινόμενα και καταστροφές[68], ενώ άλλοι που καλλιεργούσαν γη στα αποξηραμένα έλη της

[63] Ρόδης, 1952-2022, 70 χρόνια Επιμελητήριο Βοιωτίας..., σ. 51.
[64] Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, σσ. 32-33.
[65] Για το ζήτημα βλ. ενδεικτικά: Νίκος Μέλιος - Απόστολος Παπαδόπουλος, «Το Κωπαϊδικό ζήτημα στα πλαίσια του αστικού εκσυγχρονισμού και της αγροτικής μεταρρύθμισης», στο: Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος & Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, Ηράκλειο (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης) 1992˙ Νίκος Μέλιος - Απόστολος Παπαδόπουλος, «Το Κωπαϊδικό Ζήτημα στο 19ο και 20ο αιώνα. Μία πρώτη προσέγγιση», στο: *Επετηρίς της Εταιρείας Βοιωτικών Μελετών* , τόμος Α, τεύχος Β, 1988.Όσον αφορά το ίδιο θέμα, κατά την εποχή του Μεσοπολέμου,, και τις διάφορες διαστάσεις του (απόψεις ντόπιων σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των εκτάσεων, τη σύμβαση του 1925 μεταξύ ελληνικού κράτους και εταιρείας κτλ), βλ. εφ. *Κάδμος*, 30.11.1926, 26.5.1929, 15.12.1926. Για τις καταστροφές που υπέστη η περιοχή το 1928, βλ. το άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, σσ. 36, 37-39.
[66] Λάμπρου, *Θήβα: 40 αιώνες...,* σ. 204. Τα στοιχεία αναφέρεται ότι προέρχονται από τον "Οδηγό της Ελλάδος" (μάλλον πρόκειται για έναν από τους Οδηγούς της Ελλάδος του Νικόλαου Γ. Ιγγλέση, οι οποίοι είχαν εκδοθεί κατά τον Μεσοπόλεμο).
[67] Λάμπρου, Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο..., σσ. 50-51.
[68]Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 13.7.1930˙ εφ. *Κάδμος*, 1.1.1930.

Κωπαΐδας, βρίσκονταν αντιμέτωποι με κακές συνθήκες και με τα υπέρογκα μισθώματα της εταιρείας που τα εκμεταλλευόταν, με αποτέλεσμα να προχωρήσουν σε κινητοποιήσεις το 1931[69]. Αυτή η κατάσταση γινόταν αισθητή και από τις πολλές καταχωρήσεις πλειστηριασμών στον τοπικό Τύπο, οι οποίοι αφορούσαν αγροτική γη και περιουσία, ή από την εμφάνιση συλλόγων, όπως η "Ένωσις Χρεωμένων Αγροτοεπαγγελματιών Θηβών"[70].

Από την άλλη πλευρά, η γονιμότητα των καλλιεργούμενων εκτάσεων είχε δώσει την ευκαιρία σε πολλούς παραγωγούς να αναπτυχθούν οικονομικά. Όταν, το 1936, η δικτατορία Μεταξά υποχρέωσε τους εύπορους πολίτες να εγγραφούν στους Ερανικούς Καταλόγους υπέρ του Ταμείου Προνοίας, στην περιοχή της Θήβας βλέπουμε διάφορα είδη ελεύθερων επαγγελματιών ή εμπόρων να συμπεριλαμβάνονται στη λίστα, οι κτηματίες, όμως, ήταν μακράν οι περισσότεροι[71].

Ποια ήταν, όμως, η σχέση αυτών των δύο κόσμων στη Θήβα, του εμπορίου και της γεωργίας;

Το εμπόριο και ο πρωτογενής τομέας είχαν μια σύνδεση που αναγόταν σε περιόδους παλαιότερες από την ίδρυση του Εμπορικού Συλλόγου, όπως είναι λογικό να συμβαίνει σε μια περιοχή που είχε παράδοση στην αγροτο-κτηνοτροφική παραγωγή. Συμβολικά, η σύνδεση αυτή αποτυπωνόταν στη γνωστή Εμποροπανήγυρη της Θήβας, η οποία ελάμβανε χώρα τον Αύγουστο (καθιερώθηκε επίσημα με Βασιλικό Διάταγμα του 1847[72], αλλά ο Νικ. Γ. Λέκκας αναφέρει ότι "*αναφαίνεται από του έτους 1840, με πολλάς πιθανότητας υπάρξεώς της και επί Τουρκοκρατίας και Φραγκοκρατίας*"[73]). Η εμποροπανήγυρις ήταν ένας κόσμος όπου έσμιγαν οι δύο δραστηριότητες, δηλαδή η τοπική γεωργία και το τοπικό εμπόριο . Σε αυτήν, γινόταν κάθε

[69] Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 25.1.1931, 6.2.1931.
[70] Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 10.11.1935.
[71] Εφ. *Κάδμος*, 20.12.1936.
[72] Ρόδης, 1952-2022, 70 χρόνια Επιμελητήριο Βοιωτίας..., σ. 34.
[73] Λέκκα, *Αγοραί - εμποροπανηγύρεις - εκθέσεις...*, σ. 129

χρόνο η μεγάλη ζωαγορά και οι πωλήσεις τοπικών αγροτικών προϊόντων, ενώ πραγματοποιούνταν και αγοραπωλησίες υφασμάτων, υαλικών, σιδηρικών, δερμάτων κτλ, οι οποίες τόνωναν και το τοπικό εμπόριο[74].

Η σχέση αυτή δεν ήταν πάντα ιδανική. Τα σημεία τριβής μπορεί να ήταν τα συνηθισμένα σε ανάλογες περιπτώσεις, όπως η πώληση προϊόντων απευθείας από πλανόδιους παραγωγούς, χωρίς τη μεσολάβηση των εμπόρων[75]. Μπορεί, όμως, να αφορούσαν ειδικά προβλήματα που είχαν προκύψει τότε. Ένα βασικό ζήτημα, το οποίο είχε παρουσιαστεί στις αρχές της δεκαετίας του 1930 και απασχολούσε τους εμπόρους και τους επαγγελματίες της περιοχής, ήταν το χρεωστάσιο των αγροτών. Το πρόβλημα ήταν πως οι νομοθετικές ρυθμίσεις για το "πάγωμα" των αγροτικών χρεών είχαν διακόψει την αποπληρωμή τους προς τους εμπόρους και τους επαγγελματίες, οι οποίοι είχαν βρεθεί σε δύσκολη θέση και ζητούσαν, με τη σειρά τους, να εφαρμοσθεί αναστολή αποπληρωμής των χρεών των εμπόρων που βρίσκονταν σε αγροτικές περιοχές[76].

Ένα άλλο πρόβλημα, το οποίο απασχολούσε, ωστόσο, συνολικά το εμπόριο στην Ελλάδα, εκείνη την περίοδο [77], ήταν η παράκαμψη της εμπορικής τάξης κατά την πώληση αγροτικών προϊόντων, με διάφορους τρόπους, οι οποίοι κάποιες φορές ακύρωναν ορισμένα από τα οφέλη που θα μπορούσε να έχει το τοπικό εμπόριο χάρη στην εγγύτητά του με μια αγροτική περιοχή. Είτε μέσω του κρατικού παρεμβατισμού (βλέπουμε, για παράδειγμα, ότι η Ένωσις Συνεταιρισμών Επαρχίας Θηβών εξασφάλισε από τον Κρατικό Οργανισμό

[74] Στο ίδιο, σσ. 128-129· εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 31.7.1932.
[75] Εφ. *Κάδμος*, 17,8.1932.
[76] Εφ. *Κάδμος*, 19.10.1930, 4.11.1931, 25.2.1932.
[77] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών...*, σσ. 143-146· Ε.Σ.Ε.Ε., Εμπορικός Σύλλογος Σύρου, Αρχείο Γραμματείας, Αλληλογραφία, ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ 1936-1939 (Διάφορες επιστολές), GR.ESEE.AES.ESS.SY- S3-YS1-F1-118, Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Σύρου προς άπαντας τους Εισαγωγείς Ορύζης, Ίδρυση Ένωσης Εισαγωγέων Ορύζης, 24.10.1939 και GR.ESEE.AES.ESS.SY- S3-YS1-F1-1, Η εταιρεία ΚΟΣΜΙΔΗΣ προτείνει στον Εμπορικό .Σύλλογο Σύρου να οριστεί ως αντιπρόσωπος και διαχειριστής των εισαγωγών που έκαναν τα μέλη του στον Πειραιά,20.10.39.

Βάμβακος μεγάλες ποσότητες βαμβακόσπορου, χωρίς αυτός να πωλείται στην αγορά[78]), είτε μέσω των συνεταιρισμών. Και στη Θήβα υπήρχαν φωνές που ζητούσαν την άσκηση της εμπορικής δραστηριότητας απευθείας από τους γεωργικούς συνεταιρισμούς[79].

Οι ίδιες φωνές ζητούσαν την ίδρυση πανελλήνιας ομοσπονδίας καπνοπαραγωγικών συνεταιρισμών, προκειμένου να παρακαμφθεί το εμπορικό κεφάλαιο[80]. Στην περίπτωση αυτή όμως, η αντιπαλότητα αφορούσε περισσότερο το καπνεμπόριο εκτός Θηβών, για τον απλούστατο λόγο ότι η εμπορική τάξη της Θήβας δεν ήταν αυτή που είχε τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο εμπόριο των τοπικών καπνών. Συνεχείς αναφορές στον Τύπο της εποχής περιέγραφαν πώς ξένοι καπνέμποροι έφθαναν στη Θήβα για να προμηθευτούν καπνά, και μάλιστα συχνά σε τιμές ασύμφορες για τους παραγωγούς[81]. Διαβάζουμε σχετικά με τα καπνά της Θήβας, το 1928: "*...όλη αυτή η παραγωγή βγαίνει έξω. Υπάρχουν εδώ γραφεία εξαγωγικά προς τούτο. Του Έρμαν Σπήρερ, της 'Τζένεραλ', του κ. Αθ. Πετρίδη, των αδερφών Παπαστράτου, των αδελφών Ματζίνη, του κ. Σ. Παπαδόπουλου, των αδελφών Παπαδημητρίου, της Θρακικής Εταιρείας του κ. Φορτς και της Στάνταρντ της Νέας Υόρκης*"[82].

.....

Παρ' όλα αυτά, η γειτνίαση με την τοπική γεωργία ήταν ως επί το πλείστον επωφελής για το εμπόριο της περιοχής ή, εν πάση περιπτώσει, η αυξημένη αγροτική παραγωγή της περιοχής δημιουργούσε εμπορικές ευκαιρίες.

[78] Εφ. *Κάδμος*, 6.3.1940.
[79] Εφ. *Κάδμος*, 23.3.1930. Βλ. και το άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, σ. 44-45.
[80] Εφ. *Κάδμος*,12.9.1929.
[81] Εφ. *Κάδμος*, 15.2.1924, 30.11.1924, 12.7.1925, 2.12.1925,
[82] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*..., σ. 32.

Την παραγωγή αυτή αξιοποιούσαν οι τοπικοί έμποροι ή και πολλοί αγρότες, οι οποίοι αποκτούσαν σταδιακά εμπορική ιδιότητα, πουλώντας απευθείας το προϊόν τους. Ο όρος "εμποροκτηματίας" ή "εμπορογεωργός" συναντάται συχνά στην περιοχή, εκείνα τα χρόνια[83]. Το είδος αυτό εκπροσωπείτο και στον Εμπορικό Σύλλογο Θήβας, όπως δείχνει και η περίπτωση του Γενικού Γραμματέα στο Δ.Σ. του 1928, Αρ. Φαρμακά, ("εμποροκτηματία")[84].

Ειδικότερα, μια βασική πηγή πλούτου, όσον αφορά την περίπτωση της αγροτικής παραγωγής, κατά την περίοδο που εξετάζουμε, ήταν ο καπνός, ένα πολλά υποσχόμενο προϊόν, καθώς είχε έντονο εξαγωγικό χαρακτήρα και μέση ακαθάριστη στρεμματική πρόσοδο, η οποία απέδιδε, κατά μέσο όρο, τετραπλάσιο εισόδημα απ' ό,τι άλλα προϊόντα[85]. Και ο καπνός της Θήβας προοριζόταν κυρίως για το εξωτερικό: ιδίως για τη Γερμανία, σε ποσοστό 60%, και την Αμερική, σε ποσοστό 20%. Επί κάποια χρόνια, η δεσπόζουσα θέση του καπνού στην τοπική παραγωγή είχε ως αποτέλεσμα το συγκεκριμένο προϊόν να αποτελεί το βασικό έσοδο της Θήβας, χάρη στη φορολογία που εισέπραττε[86]. Η καπνοκαλλιέργεια στη Θήβα, όπως έγραφε η εφ. *Κάδμος* το 1924, ήταν "*άγνωστος μέχρι προ τινός*", και ήταν οι πρόσφυγες, οι οποίοι διέθεταν την ανάλογη τεχνογνωσία, αυτοί που την εισήγαγαν στην περιοχή[87]. Όμως, από το τέλος της δεκαετίας του 1920, η επέκταση της ζήτησης στα λαϊκά στρώματα, με τη συνεπακόλουθη πίεση για μείωση του κόστους, και ο περιορισμός της ζήτησης των ελληνικών καπνών στο εξωτερικό αποτέλεσαν παράγοντες που ελάττωσαν την καπνοκαλλιέργεια και τα κέρδη της[88].

Σε κάθε περίπτωση, η καλλιέργεια του καπνού, όσα χρόνια βρισκόταν σε άνθιση, δημιούργησε ειδικότερα και νέες εμπορικές ευκαιρίες: "*Τα νέα*

[83] Εφ. *Κάδμος*, 13.11.1932, 20.12.1936,
[84] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*..., σ. 42.
[85] Πατρώνης, Ελληνική Οικονομική Ιστορία…, σ. 174.
[86] Βλ. το άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως δημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, σσ. 20, 33.
[87] Εφ. *Κάδμος*, 16.11.1924, 6.1.1926· Παντέλας, «Η καλλιέργεια του καπνού και οι Πρόσφυγες της Θήβας», ο.π.
[88] Πατρώνης, Ελληνική Οικονομική Ιστορία…, σσ. 174-175.

προϊόντα, καπνός και βαμβάκι, μετατόπισαν και τους χωρικούς άξονες της γεωργικής ανάπτυξης: Δίπλα στη βορειοδυτική Πελοπόννησο με τη σταφίδα, προβάλλουν τώρα η Κρήτη (σουλτανίνα), η Μακεδονία, η Θράκη (καπνός, βαμβάκι), το Αγρίνιο, το Άργος (καπνός) καθώς και ο κάμπος των Σερρών, Θήβα, Λαμία, Θεσσαλία (βαμβάκι). Η εμπορευματοποίηση και ο εκχρηματισμός της γεωργικής παραγωγής επεκτάθηκαν τώρα σε περισσότερες περιφέρειες και ενεργοποίησαν διαδικασίες περιφερειακής ανάπτυξης που προηγουμένως ήταν άγνωστες"[89]. Αυτό ίσχυσε και στην περίπτωση της Θήβας, με τα καπνά να αποτελούν, στο τέλος της δεκαετίας του 1920, "*το κυριώτερον εμπόριον του τόπου σήμερον*"[90].

Ο Εμπορικός Σύλλογος Θήβας δεν μπορούσε παρά να έχει ανάμειξη σε αυτήν την ιστορία. Βλέπουμε, για παράδειγμα, το 1930, να ενημερώνει την Καπνεμπορική Ομοσπονδία της Ελλάδος, μετά από αίτημα της τελευταίας, για την παραγωγή καπνών εκείνης της χρονιάς[91]. Παρατηρούμε, επίσης το 1931, ότι στέλνει, μαζί με την Επαγγελματική Ένωση, επιστολή προς το Πολιτικό Γραφείο (του Προέδρου της Κυβερνήσεως) και προς τον Υπουργό Γεωργίας, με αίτημα να επεκταθεί το μέτρο της εξαγοράς μυρωδικών καπνών από το κράτος και στην περίπτωση της θηβαϊκής παραγωγής, καθώς η μη πώλησή τους πλήττει όχι μόνο τους αγρότες, αλλά και τους επαγγελματίες και τους εμπόρους, "*των οποίων τα συμφέροντα τυγχάνωσι αλληλένδετα*" με τους παραγωγούς[92].

Άλλωστε, Πρόεδρος, του Συλλόγου, εκείνη την περίοδο, ήταν ο Δ. Παπαθεοδώρου, καπνέμπορος, και ο μόνος ντόπιος επιχειρηματίας που δεν έστελνε τα καπνά του για επεξεργασία εκτός Θήβας, διατηρώντας εκεί το δικό του εργαστήριο[93].

---

[89] Στο ίδιο, σ. 174.
[90] Βλ. το άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως δημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*, σ. 32..
[91] Εφ. Θηβαϊκός Ταχυδρόμος, 29.6.1930.
[92] Εφ. *Κάδμος*, 4.11.1931.
[93] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο*..., σσ. 33, 42.

Γ. Η θέση του Συλλόγου μέσα στη Θήβα και η ανάμειξή του στις κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτικές εξελίξεις της τοπικής κοινωνίας

Τη δεκαετία του 1920, βρίσκουμε τρία δημοσιεύματα, συνολικά, στα οποία ο Εμπορικός Σύλλογος κατηγορείται ότι δεν έδειχνε το απαραίτητο ενδιαφέρον για τα τοπικά ζητήματα της πόλης (ενώ σε αυτά εκτοξεύονται επίσης αιχμές για την ελλιπή υπεράσπιση των συμφερόντων των μελών του)[94].

Η άποψη αυτή δεν είχε βάση, όπως προκύπτει από τις πολλαπλές αναφορές που συναντώνται στον τοπικό Τύπο σχετικά με τις παρεμβάσεις του Συλλόγου όσον αφορά τη ζωή της πόλης. Ας δούμε κάποιες από αυτές, πριν αναζητήσουμε τους λόγους για τους οποίους προέκυψαν αυτά τα τρία δημοσιεύματα που προαναφέραμε.

- Το 1928, ο Πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου συμμετέχει σε επιτροπή για την κατασκευή ηρώου στην πλατεία Καδμείας[95].
- Την ίδια χρονιά, ο Σύλλογος δραστηριοποιείται υπέρ διαφόρων παρεμβάσεων στον σιδηροδρομικό σταθμό της Θήβας (κατασκευή υποστέγου, αγορά μουσαμάδων κτλ)[96].
- Το 1930, ο Πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου συμμετέχει στην Επιτροπή για τους εορτασμούς της Εκατονταετηρίδος της Θήβας, και ο Σύλλογος λαμβάνει μέρος ενεργά στους εορτασμούς[97].
- Το 1931, ο Εμπορικός Σύλλογος διοργανώνει και τελεί πολιτικό μνημόσυνο υπέρ των ηγετικών μελών της Φιλικής Εταιρείας, καθώς και συνοδευτικές εκδηλώσεις, παρουσία μελών της τοπικής κοινωνίας[98].

---

[94] Λάμπρου, *Θήβα: 40 αιώνες...*, σ. 295 (αναδημοσίευση άρθρου του 1928 στην *Καθημερινή*)· εφ. *Κάδμος*, 30.11.1924,25.1.1928.

[95] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σσ. 25-26.

[96] Άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σ. 43.

[97] Εφ. *Κάδμος*, 9.4.1930, 1.6.1930.

[98] Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 1.1.1931.

- Το 1936, συμμετείχε στις εκδηλώσεις που έγιναν για τα εγκαίνια της λειτουργίας του Πρωτοδικείου, διοργανώνοντας σχετική γιορτή[99] (λίγο πριν, φαίνεται ότι είχε ενεργό συμμετοχή και στις διεκδικήσεις για την ίδρυση του Πρωτοδικείου στη Θήβα[100]).
- Το ίδιο έτος, ο Πρόεδρος του Συλλόγου συμμετείχε σε Επιτροπή κατά της αισχροκέρδειας, με πρόεδρο τον Πρόεδρο των Πρωτοδικών[101].

Για ποιους λόγους διατυπώθηκαν, λοιπόν, αυτές οι μομφές που είδαμε πρωτύτερα;

Και οι τρεις αυτές αναφορές εντοπίζονται τον Ιανουάριο του 1928, αλλά και πρωτύτερα. Στο τέλος αυτού του μήνα, όμως, εξελέγη νέο Διοικητικό Συμβούλιο στον Εμπορικό Σύλλογο[102], και τα ηνία θα αναλάβει ο Δ. Παπαθεοδώρου, γεγονός το οποίο ίσως έπαιξε κάποιον ρόλο. Ενώ, πριν από την περίοδο αυτή, η εφ. *Κάδμος* είτε είχε το επικριτικό ύφος που είδαμε, είτε δεν ασχολείτο με τον Εμπορικό Σύλλογο, κατά το επόμενο διάστημα, οι αναφορές του σε αυτόν πυκνώνουν, ενώ, εκτός από τα δημοσιεύματα της εφημερίδας, φαίνεται ότι και ο ίδιος ο Σύλλογος αντιμετωπίζει θετικά την κυκλοφορία της εφημερίδας (για παράδειγμα, την επόμενη χρονιά, και με αφορμή άρθρο της σχετικά με τη μελετώμενη αύξηση του ηλεκτρικού ρεύματος, ο Σύλλογος εκφράζει "*τας απείρους ευχαριστίας του και την ευγνωμοσύνην του διά τους συστηματικούς αγώνας της υμετέρας εφημερίδος υπέρ των τοπικών μας συμφερόντων...*"[103]). Δεν είναι εύκολο να διαπιστωθούν τα αίτια αυτής της αλλαγής, τα οποία μπορεί να είναι ατομικά (ανάληψη

[99] Εφ. *Κάδμος*, 15.7.1936.
[100] Στο βιβλίο του Ρούσσαρη αναφέρεται ότι την αντιπροσωπεία διεκδίκησης, η οποία ξεκίνησε τον Μάιο για την Αθήνα αποτελούσαν διακεκριμένοι πολίτες, εκπρόσωποι των επαγγελματιών και ο "Ζιώμας, έμπορος" (Ρούσσαρης, *Πρωτοδικείο Λεβαδειάς...,* σ. 151). Πιθανόν, αν αποκλειστεί η περίπτωση συνωνυμίας, να επρόκειτο για τον Σωτήριο Ζιώμα, μέλος σε μεταπολεμικά Διοικητικά Συμβούλια του Εμπορικού Συλλόγου.
[101] Εφ. *Κάδμος*, 9.8.1936.
[102] Εφ. *Κάδμος*, 25.1.1928· άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην έφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σ. 42.
[103] Εφ. *Κάδμος*, 16.6.1929.

πρωτοβουλιών του νέου ΔΣ ή ύπαρξη καλών προσωπικών σχέσεων της νέας Διοίκησης με τη συγκεκριμένη εφημερίδα) ή ακόμα και πολιτικά. Η αντιπαλότητα των βενιζελικών και των αντιβενιζελικών δεν επηρέαζε μόνο την κεντρική πολιτική σκηνή: τομείς που είχαν σχέση με τον πολιτισμό, την εκπαίδευση, την τοπική ζωή και, φυσικά, τον συνδικαλισμό, βίωναν και αυτοί έντονα τον Διχασμό. Στην περίπτωσή μας, και τα τρία επικριτικά κείμενα δημοσιεύθηκαν σε αντιβενιζελικά έντυπα (τα δύο στην εφ. *Κάδμος*, και το ένα στην εφ. *Καθημερινή*). Επίσης, η νέα διοίκηση φαίνεται να εκθειάζει τις ευρύτερες πολιτικές θέσεις της αντιβενιζελικής εφ. *Κάδμος*: στην προαναφερθείσα επιστολή, την οποία είχε στείλει ο Σύλλογος στην εφημερίδα, μιλούσε για τους αγώνες της που "*είναι δίκαιοι και σοβαροί και αμερόληπτοι*"[104].

Αν και δεν μπορεί να υπάρχει βεβαιότητα για εξηγήσεις όπως αυτή, παρ' όλα αυτά υπάρχει και μια δεύτερη ερμηνεία που επίσης δείχνει ότι η μομφή εναντίον του Εμπορικού Συλλόγου ήταν μάλλον αυστηρή. Διότι, από τη μια, πιθανόν ο Σύλλογος να είχε περιθώρια για μεγαλύτερες παρεμβάσεις στην τοπική ζωή, τα οποία δεν αξιοποιούσε. Αλλά από την άλλη, πολλοί έμποροι - μέλη του Συλλόγου φαίνεται ότι πίστευαν στα θετικά αποτελέσματα που μπορεί να έχει η συμμετοχή του στα κοινωνικά και πολιτιστικά πράγματα της πόλης, απλώς όμως θεωρούσαν ότι η συμμετοχή αυτή μπορούσε να γίνει μέσα από άλλους συλλόγους (έναν από τους πολλούς που είχε η Θήβα στον Μεσοπόλεμο), οι οποίοι είχαν χαρακτήρα πιο συμβατό με αυτές τις δραστηριότητες.

Αν δούμε συνδυαστικά τις πηγές που αφορούν τη μεσοπολεμική Θήβα, μπορούμε να εντοπίσουμε τέτοια παραδείγματα. Ο Δημήτριος Μανίσαλης, μέλος του ΔΣ του Συλλόγου σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου

[104] Εφ. *Κάδμος*, 16.6.1929. Ενδιαφέρον, ως προς αυτήν την ερμηνεία, έχει και το γεγονός ότι, σε φωτογραφία τραβηγμένη στα γραφεία του Συλλόγου, το 1929 (επί της θητείας δηλαδή της συγκεκριμένης Διοίκησης) , φαίνεται να απεικονίζονται, σε κρεμασμένα κάδρα, μέλη της βασιλικής οικογένειας. Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σ. 60.

και εκλεγμένος πρόεδρός του το 1934 και το 1945, υπήρξε ταυτόχρονα μέλος του ΔΣ του ιστορικού Φιλοπρόοδου Συλλόγου, καθώς και μέλος της Λαϊκής Βιβλιοθήκης[105]. Ο Μανίσαλης ήταν επίσης μέλος της Επιτροπής για την επανασύσταση του Βλάχικου Γάμου, το 1926. Στην ίδια επιτροπή συμμετείχαν και οι Αθ. Βασιλείου και Αρ. Φαρμακάς[106], μέλη του ΔΣ του Εμπορικού Συλλόγου και οι δύο. Ο πρώτος υπήρξε και πρόεδρος της Λαϊκής Βιβλιοθήκης[107]. Το 1927, πρωταγωνιστικό ρόλο ανάμεσα στους Θηβαίους φιλόμουσους που επανασυνέστησαν τον Σύλλογο "ο Αμφίων" είχε ο Δ. Παπαθεοδώρου[108], πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου, ο οποίος έγινε και Γραμματέας στον ''Αμφίωνα''.

Η ενασχόληση των μελών του Εμπορικού Συλλόγου με όλα αυτά δεν ήταν τυχαία. Αντίθετα, το εμπόριο συνέβαλλε στην ανάπτυξη τέτοιων δραστηριοτήτων, τόσο μεταξύ εκείνων που ασχολούνταν με αυτό, όσο και στη Θήβα γενικότερα. Μεταξύ άλλων, η "*γεωργική οικονομία*" της τελευταίας και "*η παράλληλη με αυτήν ανάπτυξη Βιοτεχνίας και Εμπορίου*" δημιουργούν, όπως και αλλού, τις υλικές συνθήκες για την ανάπτυξη μιας αστικής κουλτούρας: "*συνθέτουν πλαίσιο και υπόβαθρο κοινωνικών αξιών. Οι κοινωνικές αξίες όμως είναι και πολιτισμός*"[109]. Η εμπλοκή των εμπόρων σε αυτό το πλαίσιο δεν περιοριζόταν μόνο σε στενά πολιτιστικές δράσεις. Για παράδειγμα, διαβάζουμε ότι οι αστικοί κύκλοι της Θήβας - "*οι δικηγόροι, οι ιατροί, οι έμποροι*" - συνήθιζαν να επισκέπτονται το καφενείο "Ζαχαράτου"

[105] Στοιχεία από άρθρα του Βρατσάνου, δημοσιευμένα στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκαν στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σσ. 16, 27.
[106] Λάμπρου, Θήβα, Νεότερος Κύκλος Πολιτισμού..., σ. 136.
[107] Στο ίδιο, σ. 27. Ο Βασιλείου αναφέρεται εδώ με την ιδιότητά του ως προέδρου του Πατριωτικού Συνδέσμου, αλλά ήταν παράλληλα και μέλος του ΔΣ του Εμπορικού Συλλόγου, όπως θα δούμε στη συνέχεια.
[108] Στο ίδιο, σ. 80.
[109] Σπύρος Θεοδώρου, «Η ελαφρά μουσική δημιουργία και το ελαφρό μουσικό θέατρο στη Θήβα, πριν και μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο», στο: *Επετηρίς της Εταιρείας Βοιωτικών Μελετών* , τόμος Γ, τεύχος Β, 2000, σ. 803.

στη λεωφόρο Επαμεινώνδα[110], αποδεικνύοντας έτσι ότι αυτή η κουλτούρα δεν είχε αποκλειστικά καλλιτεχνικό περιεχόμενο, αλλά απλωνόταν σε ένα ευρύτερο πλέγμα συνηθειών, συμβόλων, ύφους...

Ένα σταθερό άνοιγμα που πραγματοποιούσε, πάντως, κάθε χρόνο ο Εμπορικός Σύλλογος προς την κοινωνία της Θήβας ήταν η ετήσια εορτή του (ανήμερα της Αναλήψεως). Την ημέρα εκείνη, ο Σύλλογος απηύθυνε ανοικτή πρόσκληση προς τους Θηβαίους, προκειμένου να παραστούν στην εν λόγω εορτή, και συνήθως ανταποκρινόταν πλήθος κόσμου, καθώς και εκπρόσωποι των τοπικών αρχών και άλλων συλλόγων της περιοχής. Φιλαρμονική ορχήστρα συνόδευε τους εορτασμούς, ενώ πολλές φορές αυτοί γίνονταν παράλληλα με άλλες εκδηλώσεις όπως, για παράδειγμα, μια δεξίωση στο Δημαρχείο[111].

[110] Από άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σ. 30. Ο ίδιος ο Βρατσάνος δεν συμπαθεί τον συγκεκριμένο χώρο, καθώς τον «*αχούρι άθλιον*».

[111] Εφ. Κάδμος, 27.5.1928, 1.6.1930, 27.6.1937, 29.5.1938· Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 17.3.1940· Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 19.5.1940.

Δ. Κρατικές πολιτικές, τοπικό εμπόριο και Εμπορικός Σύλλογος

Ο Μεσοπόλεμος ήταν, για διάφορους λόγους, ένα διάστημα κατά το οποίο αναπτύχθηκαν μια σειρά από κρατικές παρεμβάσεις. Αυτές οφείλονταν στις έκτακτες συνθήκες εκείνης της περιόδου (όπως, π.χ., ο ερχομός των προσφύγων), οι οποίες απαιτούσαν συχνά μια κεντρική διαχείριση. Το ίδιο επέβαλλε και η μεγάλη οικονομική κρίση με τα επακόλουθά της στην Ελλάδα, αλλά και το πολεμικό κλίμα της εποχής. Οι οικονομίες που καταστράφηκαν εξαιτίας του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου είχαν την ανάγκη της κρατικής πρόνοιας για να ορθοποδήσουν, αλλά και η προετοιμασία για τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, που φαινόταν όλο και πιο πιθανός, έκανε πολλά κράτη να στραφούν σε πολιτικές αυτάρκειας και διευθυνόμενης οικονομίας.

Δεν ήταν, όμως, μόνον αυτό. Η πτώση στις τιμές των αγροτικών προϊόντων, από τα μέσα της δεκαετίας του 1920, οδήγησε στη συγκέντρωσή τους από κρατικούς οργανισμούς, με στόχο τον έλεγχο των τιμών τους (σε αυτό το πλαίσιο, ιδρύθηκε ο ΑΣΟ για την σταφίδα, η ΚΕΠΕΣ για τη σιτοπαραγωγή και ο ΚΟΒ για το βαμβάκι)[112]. Αυτή ήταν μια εξέλιξη που μπορεί να παρέκαμπτε την εμπορική δραστηριότητα και να δημιουργούσε προβλήματα στο εμπόριο. Στη Θήβα πάντως, όπου η τοπική οικονομία είχε έντονο το αγροτικό στοιχείο, υπήρχαν πολλοί που έβλεπαν ευνοϊκά τις συγκεκριμένες πολιτικές, είτε αυτές αφορούσαν τον σίτο, είτε τα "*βεβλαμμένα καπνά παρελθουσών εσοδειών*"[113]. Όταν, επί δικτατορίας Μεταξά, η συγκέντρωση του σιταριού απέκτησε έναν πιο αυστηρό και υποχρεωτικό χαρακτήρα, το καθεστώς, για να δικαιολογήσει τα νέα μέτρα που συρρίκνωναν το εμπόριο, έριξε την ευθύνη στους ίδιους τους εμπόρους: "*διά του μέτρου αυτού θα αποκλεισθούν ωρισμένοι έμποροι*

[112] Κώστας Βεργόπουλος, *Εθνισμός και οικονομική ανάπτυξη : η Ελλάδα στο Μεσοπόλεμο*, Αθήνα (Εξάντας) 1978, σσ. 25-51.
[113] Εφ. *Κάδμος*, 21.6.1931, 12.7.1931, 22.8.1931.

σιτηρών", οι οποίοι "*ήθελον τυχόν εκμεταλλευθή την κατάστασιν προς κερδοσκοπίαν*"[114].

Στη Θήβα, όμως, όπως και αλλού, η μεγαλύτερη ζημία από τις κρατικές πολιτικές για το εμπόριο ήταν απόρροια της μεγάλης φορολογίας. Από την αρχή του Μεσοπολέμου, το εμπόριο είχε έρθει αντιμέτωπο με μια σειρά φόρων, οι οποίοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν υπερβολικοί και, πολλές φορές, αβάσταχτοι[115]. Η κατάσταση πρέπει να είχε φέρει σε απόγνωση εμπόρους και επαγγελματίες των Θηβών, όπως τουλάχιστον αυτή καταγραφόταν στον Τύπο[116].

Τη μεγαλύτερη αντίδραση στους κύκλους των εμπόρων και των επιχειρηματιών της Θήβας προκάλεσαν: (α) ο νόμος περί τελών χαρτοσήμου, ο οποίος δημοσιεύθηκε το 1930 και επέβαλλε τη χαρτοσήμανση των τιμολογίων, επιβαρύνοντας τις εμπορικές συναλλαγές[117] και (β) η επιβολή του νέου Δημοτικού Δασμολογίου, μετά το 1932, βάσει του οποίου οι Δήμοι επέβαλλαν τον νέο φόρο "επί εγχωρίων προϊόντων", σε προϊόντα, δηλαδή, που εισάγονταν εντός των ορίων τους και επιβαρύνονταν ανάλογα, με κίνδυνο να μειωθεί η κατανάλωση[118]. Και οι δύο αυτοί φόροι αντιμετωπίστηκαν πολύ αρνητικά από τον εμπορικό κόσμο, όχι μόνο στη Θήβα, αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα[119].

Οι διαμαρτυρίες για τη φορολογία ήταν οξύτατες και είχαν ως βασικό εκφραστή τους τον Εμπορικό Σύλλογο. Σε μια σειρά από περιπτώσεις, ο

[114] Εφ. *Κάδμος*, 14.7. 1940.
[115] Μαρία Μαυροειδή, «Μεσοπόλεμος: πολιτικές περιπέτειες και κλαδικά αιτήματα», στο: Μαρία Χριστίνα Χατζηιωάννου και Μαρία Μαυροειδή, *Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών 1902 -2002: Ιστορική Αναδρομή στη Συλλογική Συνείδηση των Εμπόρων*, Αθήνα (εκδ. Κέρκυρα) 2002, σ. 84.
[116] Εφ. *Κάδμος*, 13.3.1925, 13.11.1927· εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 25.3.1934. Βλ. και το άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σσ. 42-43.
[117] Εφ. *Κάδμος*, 3.8.1930, 21.9.1930, 15.2.1931.
[118] Εφ. *Κάδμος*, 17.7.1932· εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 21.8.1932· εφ. *Κάδμος*, 30.4.1934· εφ. *Κάδμος*, 12.12.1934· εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 25.12.1934.
[119] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σσ. 140, 143.

Σύλλογος κινητοποιήθηκε, διαμαρτυρόμενος για τον φόρο "εκτάκτων κερδών" (1925)[120], για το θέμα της "φορολογίας των οικοδομών"[121], αλλά και για την απομάκρυνση του Εφόρου Θηβών, ο οποίος είχε κατηγορηθεί για την άδικη στάση του κατά την επιβολή της φορολογικής νομοθεσίας[122].

Ένα άλλο αίτημα ήταν και η μείωση του τόκου για τα εμπορικά δάνεια, το οποίο απηύθυνε ο Σύλλογος στην Τράπεζα Αθηνών, το 1928, ζητώντας να κατέβει στο 12% (από 15%)[123]. Η άρση της δυσκολίας ή ακόμα και της αδυναμίας πρόσβασης στις τραπεζικές πιστώσεις ήταν ένα ευρύτερο αίτημα του εμπορικού κόσμου, μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1920, και απευθυνόταν, εκτός από τις τράπεζες, και στο κράτος, λόγω της νομισματικής πολιτικής του (που είχε ως στόχο τη μείωση της νομισματικής κυκλοφορίας και είχε επιφέρει πιστωτικούς περιορισμούς), αλλά και λόγω της άρνησης της κεντρικής εξουσίας να αναστείλει το μέτρο της προσωποκράτησης οφειλετών εμπόρων[124].

Πιο περίπλοκη ήταν η κατάσταση που αφορούσε τις κρατικές ρυθμίσεις για τα ενοίκια των καταστημάτων. Η θεσμοθέτηση του ενοικιοστασίου, που ίσχυε από την αρχή του Μεσοπολέμου, δεν είχε πάντα τη συναίνεση των εμπόρων. Αυτό συνέβαινε είτε διότι ανάμεσά τους υπήρχαν και πολλοί ιδιοκτήτες[125], είτε διότι, όπως βλέπουμε στην περίπτωση της Θήβας, υπήρχαν έμποροι που είχαν κατοχυρώσει χαμηλά ενοίκια με το ενοικιοστάσιο, ενώ άλλοι, οι οποίοι πλήρωναν ήδη υψηλά μισθώματα (και το ενοικιοστάσιο δεν τους ωφελούσε ιδιαίτερα) θεωρούσαν ότι έπεφταν θύματα αθέμιτου ανταγωνισμού από τους

[120] Εφ. *Κάδμος*, 1.2.1925.
[121] Εφ. *Κάδμος*, 4.5.1930.
[122] Εφ. *Κάδμος*, 15.3.1931, 10.4.1932.
[123] Εφ. *Κάδμος*, 1.4.1928.
[124] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σ. 130.
[125] Νίκος Ποταμιάνος, «Η νομοθεσία κατά της αισχροκέρδειας, το ενοικιοστάσιο και η συγκρότηση του μικροαστικού ταξικού πόλου, 1916-1925», στο: Σωκράτης Πετμεζάς ,Τζελίνα Χαρλαύτη, Ανδρέας Λυμπεράτος , Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Θεωρητικές αναζητήσεις και εμπειρικές έρευνες* (Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας, Ρέθυμνο 10-13.12.2008), Αθήνα (εκδ. Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Κρήτης & εκδ. Αλεξάνδρεια) 2012.

πρώτους[126] Ωστόσο, οι φήμες για άρση του ενοικιοστασίου στις μικρές πόλεις, και η εφαρμογή της, εν τέλει, το καλοκαίρι του 1926, δημιούργησαν φόβους σε εμπόρους της Θήβας ότι θα πέσουν θύματα αισχροκέρδειας[127]. Ίσως ήταν αυτοί οι φόβοι, ή ακόμα η έκρυθμη κατάσταση που δημιουργήθηκε τον Μάρτιο του 1927 (όταν, επί οικουμενικής κυβέρνησης Ζαΐμη, οι διαμαρτυρίες για την άρση του ενοικιοστασίου προκάλεσαν επεισόδια με νεκρούς και τραυματίες[128]) που ώθησαν το Κοινοτικό Συμβούλιο Θηβών να πάρει την πρωτοβουλία παράτασης της ισχύος του ενοικιοστασίου για τα καταστήματα της πόλης έως τον Αύγουστο του 1928[129]. Στη συνέχεια πάντως, και μέχρι το τέλος του Μεσοπολέμου, φαίνεται ότι τα ενοίκια των καταστημάτων παρέμειναν ένα πρόβλημα που συνέχιζε να ταλανίζει τους επαγγελματίες της περιοχής[130].

Σχολιάζοντας τους φόβους για την άρση του ενοικιοστασίου το 1926, η εφ. *Κάδμος* έγραφε ότι, τη στιγμή που άπληστοι ιδιοκτήτες καταστημάτων μένουν στο απυρόβλητο, ο μικροέμπορος στη Θήβα "*σύρεται συχνά εις τας φυλακάς ως αισχροκερδών διά μίαν δεκάραν ή μίαν δραχμήν αποκομισθείσαν παρά τας διατιμήσεις*"[131]. Αυτή ήταν μια άλλη όψη των κρατικών πολιτικών που επηρέαζαν το τοπικό εμπόριο, και είχε να κάνει με τον υπερβάλλοντα ζήλο της αστυνομικής εξουσίας κατά των εμπόρων, ιδιαίτερα των μικρών. Βλέπουμε τις εφημερίδες που κυκλοφορούσαν τότε στη Θήβα να εκφράζουν την απορία τους γι' αυτήν την επίμονη στάση της Υποδιοίκησης Χωροφυλακής Θηβών. Της καταλόγιζαν ότι κυνηγά ανηλεώς "*μέχρι σημείου απανθρώπου*" τους εμπόρους, τους επαγγελματίες και τους καταστηματάρχες της Θήβας, "*διά μηδαμινά πράγματα*", "*διά ψύλλου πήδημα*", "*διά μικροπαραβάσεις*", που

[126] Από άρθρο του Βρατσάνου, δημοσιευμένο στην εφ. *Καθημερινή* το 1928, όπως αναδημοσιεύθηκε στο: Λάμπρου, *Η Θήβα στο Μεσοπόλεμο...*, σσ. 31-32.
[127] Εφ. *Κάδμος*, 27.6.1926. Βλ.και εφ. *Κάδμος*, 7.3.1926.
[128] Ποταμιάνος, «Η νομοθεσία κατά της αισχροκέρδειας, το ενοικιοστάσιο και η συγκρότηση του μικροαστικού ταξικού πόλου, 1916-1925», ο.π.
[129] Εφ. *Κάδμος*, 11.12.1927.
[130] Εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 14.3.1914· εφ. *Κάδμος*, 12.12.1938.
[131] Εφ. *Κάδμος*, 27.6.1926. Βλ.και εφ.*Κάδμος*, 7.3.1926.

αφορούσαν, π.χ., μικρές οφειλές ή μηνύσεις σε καταστηματάρχες για φορτοεκφόρτωση και εναπόθεση εμπορευμάτων σε πεζοδρόμια:

> "και οι χωροφύλακες με τα εντάλματα ανά χείρας, από τινών ημερών εισέρχονται εις τα Καταστήματα των συμπολιτών μας, εισελαύνουν εις τας οικίας των, ενεδρεύουν εις τα κέντρα, καταδιώκουν αυτούς ανά τους αγρούς και -διότι και τούτο συνέβη την παρ. Κυριακήν- κατά την μοναδικήν ημέραν, καθ'ην σημειούται ποιά της εμπορική κίνησις εις την αγοράν των Θηβών, νεκρώνουν, κυριολεκτικώς νεκρώνουν αυτήν. Ούτω δε εις τα τόσα δεινά, προστίθεται και η πλήρης, η τελεία, η απελπιστική ακινησία του εμπορικού μας κόσμου, ο οποίος εν τούτοις τόσας και τόσας υποχρεώσεις έχει"[132].

Η καταστολή αυτή θα οξυνόταν, όπως είναι αναμενόμενο, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου.

.....

Η δικτατορία Μεταξά υπήρξε μια σχεδόν φυσική συνέχεια της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί στην Ελλάδα, όπου οι συνεχείς κρίσεις του πολιτικού συστήματος, οι αντιδημοκρατικές εκτροπές και η αδιαφορία του πολιτικού προσωπικού για τους θεσμούς έκαναν την κατάλυση του κοινοβουλευτισμού να μοιάζει στα μάτια πολλών ως μια αναπόφευκτη εξέλιξη. Για κάποιους μάλιστα ήταν μια επιθυμητή εξέλιξη, ιδιαίτερα μετά την άνοδο των εργατικών διεκδικήσεων. Προς την ίδια κατεύθυνση ωθούσαν και οι εξελίξεις στο εξωτερικό: από τη μια πλευρά, η άνοδος της ΕΣΣΔ (που φόβιζε πολλές από τις ευρωπαϊκές ελίτ), και από την άλλη, οι πρόσκαιρες και επιφανειακές επιτυχίες των φασιστικών καθεστώτων, που γοήτευαν πολλούς οι οποίοι δεν έβλεπαν πού πραγματικά οδηγούσαν, έκαναν αρκετούς να θεωρούν ως λύση μια δικτατορία. Ακόμα και πολιτικοί που ανήκαν στην φιλελεύθερη παράταξη, όπως ο Πλαστήρας, ο Γ. Παπανδρέου, αλλά και ο Βενιζέλος, είχαν αρχίσει να κάνουν νύξεις για την ενδυνάμωση της εκτελεστικής εξουσίας ή ακόμα και για την ανάγκη μιας δικτατορικής εκτροπής, υπό συγκεκριμένες συνθήκες[133].

---

[132] Εφ. *Κάδμος*, 29.6.1930. Βλ. και εφ. *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, 25.1.1931· εφ. *Κάδμος*, 19.1.1931.

[133] Vangelis Angelis, "Change and Continuity: Comparing the Metaxas Dictatorship and the Colonels' Junta in Greece", στο: *Mediterranean Quarterly: A Journal of Global Issues* (Duke University Press), vol. 27, no 3 (September 2016), σ. 50.

Επρόκειτο για ένα φαινόμενο που κυριαρχούσε κατά κράτος, πανευρωπαϊκά, και έτσι δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ακόμα και στη μικρή πόλη της Θήβας κάποιοι, πιθανόν σε αυτό το πλαίσιο του μιμητισμού, ξεκίνησαν μια προσπάθεια "*προς σύμπηξιν Φασιστικής Ενώσεως*"[134], για την οποία όμως δεν ξαναβρίσκουμε στοιχεία και μάλλον δεν ευοδώθηκε. Όπως και να έχει, μέσα σε αυτό το κλίμα, το καθεστώς Μεταξά επιβλήθηκε γρήγορα, και μάλλον εύκολα, σε όλη την επικράτεια. Στη Θήβα, συναντάμε, από τους πρώτους μήνες της δικτατορίας, όλες εκείνες τις "συνήθειες" που επέβαλλε η 4η Αυγούστου και στην υπόλοιπη χώρα: φιέστες για τον "Εθνικό Κυβερνήτη", συμβολικές μετονομασίες οδών (στη Θήβα, η οδός Γοργίου μετονομάστηκε σε οδό Ιωάννου Μεταξά), συγκρότηση Ταγμάτων Εργασίας και τμημάτων της Εθνικής Οργανώσεως Νεολαίας[135]...

Οι περιορισμοί αυτοί επηρέασαν και την εμπορική τάξη.

Οι έμποροι δεν κυνηγήθηκαν, βέβαια, όσο άλλες κοινωνικές και επαγγελματικές κατηγορίες, παρόλο που, κάποιες φορές, συνέβαινε και αυτό (βλέπουμε, για παράδειγμα, τη δημοσίευση στον Τύπο μιας Δηλώσεως Μετανοίας ενός Θηβαίου εμπόρου, το 1938[136]). Παρατηρούμε, ωστόσο, ότι οι ασφυκτικοί περιορισμοί επηρέαζαν, λιγότερο ή περισσότερο, όλες τις επαγγελματικές ομάδες, και έτσι η νέα κατάσταση δεν μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο ούτε τον Εμπορικό Σύλλογο. Στον ελεγχόμενο Τύπο της εποχής, γίνεται σαφές ότι βασική επιδίωξη της δικτατορίας ήταν ο έλεγχος του συνδικαλισμού και των επαγγελματικών ενώσεων όλων των κατηγοριών. Η εφ. *Κάδμος,* στο πρωτοσέλιδο άρθρο της, τον Ιανουάριο του 1937, έγραφε σχετικά με τα επαγγελματικά σωματεία στη Θήβα:

[134] Εφ. *Κάδμος*, 27.5.1928.
[135] Εφ. *Κάδμος*, 23.10.1936, 7.4.1937, 29.5.1938 .
[136] Εφ. *Κάδμος*, 28.8.1938.

> "Αι νέαι κοινωνικαί κατευθύνσεις αι οποίαι επικρατούν σήμερον εις αρκετά Κράτη της Ευρώπης και αι οποία τείνουν να επικρατήσουν και εις την ημετέραν χώραν, αποβλέπουν εις το να δημιουργήσουν τας επαγγελματικάς τάξεις συμμετόχους της Κρατικής μηχανής (...) Εδώ υπάρχουν κατά τύπους τα επαγγελματικά σωματεία, υπάρχει το Προεδρείον των, υπάρχει και η σφραγίς των, ίσως υπάρχει και η σημαία των, δεν υπάρχει όμως εις αυτά η επαγγελματική συνείδησίς των και δεν υπάρχει το ενδιαφέρον των μελών των διά την οργάνωσίν των (...) Τα αίτια της τοιαύτης ακαταστασίας έγκεινται και εις την έλλειψιν της επιβλέψεώς των από το Κράτος..."[137].

Οι παρεμβάσεις δεν επηρέαζαν μόνο τα συλλογικά όργανα του εμπορίου, αλλά και τους εμπόρους μεμονωμένα. Λίγο μετά την εγκαθίδρυση της δικτατορίας, το καθεστώς επέβαλε, βάσει Ερανικών Καταλόγων που συνέτασσε σε τοπικό επίπεδο, την υποχρεωτική συμμετοχή πολιτών σε πληρωμές υπέρ προνοιακών σκοπών (στην ουσία, επρόκειτο για την επιβολή υποχρεωτικής φορολογίας σε πολίτες, ανάλογα με το εισόδημά τους). Η λίστα αυτή στη Θήβα περιελάμβανε και αρκετούς εμπόρους[138]. Η νοοτροπία που χαρακτήριζε τη δικτατορία Μεταξά, όπως και πολλές άλλες δικτατορίες, ότι οι διευθετήσεις των προβλημάτων θα μπορούσαν εύκολα να γίνουν μέσα από διατάγματα και υποχρεωτικές εφαρμογές λύσεων, δημιουργούσε συχνά ζητήματα και στους εμπόρους. Λύσεις, το κόστος των οποίων τις περισσότερες φορές επωμίζονταν οι ιδιώτες: "*Διατάσσομεν*", δημοσίευε σε κείμενό της η Υποδιοίκησις Χωροφυλακής Θηβών, όπως "*άπαντες οι κάτοχοι οικιών, καταστημάτων, αποθηκών, εργοστασίων, εργαστηρίων κλπ, κειμένων επί οδών, Λεωφόρων, πλατειών, αγορών κλπ εν οις παρατηρείται κίνησις ή συγκέντρωσις τοπικού ή περιηγητικού κόσμου, υποχρεούνται όπως προβαίνωσιν άπαξ κατά πενταετίαν εις την εξωτερικήν ανακαίνισιν των ορατών όψεων των οικιών και καταστημάτων αυτών (....), άπαξ δε του έτους εις τον υδροχρωματισμόν, και κατά διετίαν εις τον ελαιοχρωματισμόν...*"[139].

Επίσης, κατά τη διάρκεια αυτών των ετών, και λόγω των συνθηκών του πολέμου και των κρίσεων της διεθνούς οικονομίας, εφαρμόσθηκε μια πολιτική

[137] Εφ. *Κάδμος*, 17.1.1937.
[138] Εφ. *Κάδμος*, 20.12.1936.
[139] Εφ. *Κάδμος*, 24.9.1939 .

που είτε περιθωριοποιούσε το εμπόριο είτε το εργαλειοποιούσε υπέρ του πλήρους ελέγχου της διακίνησης των προϊόντων και των τιμών τους από το κράτος, στο πλαίσιο μιας διευθυνόμενης οικονομίας. Με βάση αυτή τη λογική, όμως, η κυβέρνηση Μεταξά αντιμετώπιζε, πολλές φορές, τον εμπορικό κόσμο ως ύποπτο, εκ των προτέρων, για την υπονόμευση αυτής της πολιτικής. Είδαμε και προηγουμένως ότι η συγκέντρωση των σιτηρών από το κράτος δικαιολογείτο και επί τη βάσει της υποψίας ότι κάποιοι έμποροι μπορεί να "*ήθελον τυχόν εκμεταλλευθή την κατάστασιν προς κερδοσκοπίαν*"[140].

Στη συνέχεια πάντως, και όσο ο ευρωπαϊκός πόλεμος επεκτεινόταν όλο και περισσότερο, ο κρατικός παρεμβατισμός γινόταν πιο αναγκαίος, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της ιδιωτικής εμπορικής δραστηριότητας: με το σύστημα των "κατανομών", το κράτος μοίραζε τα εισαγωγικά δικαιώματα ανά περιφέρειες, στις οποίες κάθε έμπορος είχε τη δική του "δυναμικότητα", ανάλογα με την οποία αποκτούσε από τις κρατικές διανομές συγκεκριμένα ποσοστά προϊόντων που μπορούσε να πουλήσει. Η "δυναμικότητα" εκάστου εμπόρου καθοριζόταν βάσει των εισαγωγών που είχαν καταγραφεί για την επιχείρησή του τα προηγούμενα έτη. Στην περιοχή της Θήβας, αυτή τη διαδικασία είχε αναλάβει να τη διαχειριστεί ο Εμπορικός Σύλλογος, ο οποίος όριζε επιτροπές μεταξύ των μελών του για τη δίκαιη διανομή αυτών των προϊόντων στους εμπόρους της περιοχής και για την ορθή διεκπεραίωσή της[141]. Φαίνεται μάλιστα ότι είχε και μια διεκδικητική στάση ώστε να κατευθυνθούν περισσότερα προϊόντα στην αγορά της Θήβας, όπως ενημέρωνε ο Πρόεδρος τα μέλη, τον Μάρτιο του 1940, σχετικά με τον Σύλλογο: "*διά διαφόρων ενεργειών του προς Υφυπουργείον Αγορανομίας και Νομαρχίαν, συνέτεινεν εις τας επαρκείς χορηγήσεις διαφόρων ειδών τροφίμων διά τας ανάγκας της αγοράς μας και καταναλώσεώς της*"[142].

[140] Εφ. *Κάδμος*, 14.7.1940. Βλ. και εφ. *Κάδμος*, 24.9.1939.
[141] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 13.9.1939.
[142] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 3.3.1940.

Ποια ήταν, όμως, γενικότερα η στάση του Συλλόγου έναντι όλων αυτών των περιοριστικών πολιτικών;

Από τη μια, ο εμπορικός κόσμος εκείνης της εποχής ακολουθούσε μια στάση που υπαγορευόταν από τη γενική κατεύθυνση προς την οποία έκλινε στον Μεσοπόλεμο, και η οποία αφορούσε συντηρητικότερες θέσεις[143]. Επρόκειτο για μια κατεύθυνση που είχε προκύψει από την άνοδο των εργατικών διεκδικήσεων και ήταν φυσικά εντονότερη στις περιπτώσεις των εμπόρων, οι οποίοι ήσαν και εργοδότες. Και στην ίδια τη Θήβα, παρά το γεγονός ότι τα κέντρα αυτών των διεκδικήσεων ήταν άλλες πόλεις με ισχυρότερο βιομηχανικό στοιχείο ή με μεγαλύτερη δραστηριοποίηση του κομμουνιστικού κόμματος, βλέπουμε να πραγματοποιούνται πανεργατικές κινητοποιήσεις με μεγάλη συμμετοχή και με την παρουσία κεντρικών εργατικών φορέων από την Αθήνα, όπως αυτή της 29ης Ιανουαρίου 1933[144]. Ήταν, συνεπώς, αναμενόμενη, σε αυτό το πλαίσιο, η καταδίκη του Εμπορικού Συλλόγου τόσο των επιθέσεων εναντίον των αστυνομικών αρχών όσο και της δράσης πυρήνων του κομμουνιστικού κόμματος στην περιοχή[145]. Παράλληλα, όσον αφορά ιδιαίτερα τη δικτατορία, εφαρμόστηκαν και κάποια μέτρα που μπορεί να ωφέλησαν τις υπάρχουσες εμπορικές επιχειρήσεις. Το 1938, η κυβέρνηση, για να αμβλύνει τα προβλήματα των συνεχών κρίσεων στην αγορά, είχε ξεκινήσει μια εκστρατεία κατά του "υπερεπαγγελματισμού": επρόκειτο για μια ιδέα που πιθανότατα είχε προέλθει από την Ιταλία του Μουσολίνι, όπου "*οι επιχειρήσεις που λειτουργούσαν ήδη στην αγορά, συμπεριλαμβανομένων των λιγότερο αποτελεσματικών, προστατεύονταν από την είσοδο οποιασδήποτε νέας επιχείρησης*"[146]. Το 1938, μέσω των ελεγχόμενων από τη δικτατορία

[143] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σ. 153.
[144] Εφ. *Κάδμος*, 5.2.1933.
[145] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 20.4.1940 και 26.5.1940.
[146] Alessio Gagliardi, "The corporatism of Fascist Italy between words and reality", στο: *Estudos Ibero-Americanos*, 42(2), σ. 423. https://doi.org/10.15448/1980-864X.2016.2.22336. Μετάφραση από τον συγγραφέα του παρόντος κειμένου.

δημοσιευμάτων, χαιρετίζεται, με πρωτοσέλιδα δημοσιεύματα, η εφαρμογή αυτής της πρακτικής και στη Θήβα: οι επιχειρηματίες "*δύνανται να ενισχύουν τας διαφόρους αρχάς αίτινες ήρχισαν ήδη εν τη εξυπηρετήσει του επαγγελματικού συμφεροντος, συμπίπτοντος εν πολλοίς μετά του συμφέροντος των Κρατικών Αρχών, να σταματούν την δημιουργίαν νέων επαγγελματιών*"[147].

Από την άλλη όμως, φαίνεται ότι δεν υπήρχε και ταύτιση του Συλλόγου με το καθεστώς. Παρόλο που η Συνέλευση της 3ης Μαρτίου 1940 ξεκίνησε με τις (μάλλον αναγκαίες) ευχαριστίες προς τον Μεταξά (για το Ταμείο Ασφαλίσεως Εμπόρων, το οποίο λειτούργησε, ωστόσο, ουσιαστικά μετά το τέλος του πολέμου), τα άλλα θέματα που ακολούθησαν έδειξαν και τις διαφοροποιήσεις του Συλλόγου, όσο αυτές μπορούσαν να αναδειχθούν στις συγκεκριμένες πολιτικές συνθήκες. Ο Πρόεδρος αναφέρθηκε, πάντως, σε "*προσπάθειας εις έκαστην περίστασιν να εξυπηρετήση τα συμφέροντα των εμπόρων τόσον εις τας Αγορανομικάς Επιτροπάς, όσον εις την Οικον. Εφορείαν διά τους Φόρους Επιτηδευμάτων, εις την Αστυνομίαν διά τας διαφόρους αδικίας των Αστυνομικών οργάνων, ρυθμίσας διά την αποφυγήν μηνύσεων τα διάφορα ζητήματα...*"[148]. Οι ασφυκτικές αγορανομικές διατάξεις, οι οποίες, σύμφωνα με τους εμπόρους, δεν άφηναν περιθώρια θεμιτού κέρδους, και κυρίως η ανάλογη προς αυτές μεταχείριση που επεφύλασσαν οι αστυνομικές και δικαστικές αρχές στους εμπόρους υπήρξε ένα θέμα που είχε προκαλέσει έντονη δυσαρέσκεια, και όχι μόνο στους εμπόρους της Θήβας, όπως δείχνουν οι συνελεύσεις και άλλων συλλόγων την ίδια περίοδο[149]. Μέρος της δυσαρέσκειας των εμπόρων πρέπει να οφειλόταν και στα πομπώδη δημοσιεύματα που κατηύθυνε η δικτατορία στον Τύπο, όπου αναφέρονταν τα επιτεύγματά της σε αυτόν τον τομέα. Και στη Θήβα, συναντάμε τέτοια

[147] Εφ. *Κάδμος*, 11.12.1938.
[148] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 3.3.1940.
[149] Ε.Σ.Ε. Ε., Εμπορικός Σύλλογος Πειραιά, Αρχείο Γραμματείας, Φακ. 'Γενικές Συνελεύσεις', Υποφακ. 'Πρακτικά Γ.Σ. από 26.01.1939 έως 27.11.1947', ΓΣ 26 - 27.1.1939 (GR AEE ES.ESP.A1.S1.F01-02).

δημοσιεύματα, στα οποία, αφού γίνεται λόγος για τη σύλληψη καταστηματαρχών για παραβίαση αγορανομικών διατάξεων "*εις βάρος των λαϊκών τάξεων*", ακολουθεί η διαβεβαίωση ότι ανάλογα φαινόμενα δεν θα συνεχίζονταν "*ως εγένετο άλλοτε*" και πως η "*Αστυνομική μας αρχή δεόν να επαγρυπνή διά την ακριβή τήρησιν των διατιμήσεων, εις δε την δικαιοσύνην εναπόκειται να πατάξη παραδειγματικώς και αμειλίκτως πάσαν απόπειραν αισχροκερδείας*"[150].

Αν και δεν υπήρχε η δυνατότητα έκφρασης οποιασδήποτε δυσαρέσκειας, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, γεγονός είναι ότι υπάρχουν κάποιες ενδείξεις για την ύπαρξή της. Όπως και σε άλλους εμπορικούς συλλόγους[151], φαίνεται ότι ο ασφυκτικός έλεγχος, ο οποίος, στην ουσία, ακύρωνε την έννοια της συμμετοχής σε αυτούς, αλλά και η απαξίωση των εμπορικών δραστηριοτήτων ή και των ίδιων των εμπόρων, ως συλλήβδην υπόπτων για αισχροκέρδεια, απέτρεπε πολλούς από αυτούς να συμμετέχουν στα ελεγχόμενα συνδικαλιστικά τους όργανα. Στη Γενική Συνέλευση του Μαρτίου 1940, προσήλθαν μόνο τα 18 από τα 46 μέλη[152]. Πολύ μικρός αριθμός σε σχέση με τα 140 μέλη που ανέφερε ο *Θηβαϊκός Ταχυδρόμος*, το 1930, όπως είδαμε πρωτύτερα, αλλά και σε σχέση όχι μόνο με τον συνολικό αριθμό των μελών, αλλά και με τα 43 μέλη που βλέπουμε ότι παρευρέθηκαν στη Γενική Συνέλευση του Ιουνίου 1945[153]. Ίσως να έφταιγε αυτή η αποχή από τις διεργασίες και τη λειτουργία του Συλλόγου για την οικονομική δυσπραγία και την εικόνα παρακμής του Συλλόγου εκείνη την περίοδο: το 1939, ο Πρόεδρος ενημέρωσε τα μέλη του ΔΣ ότι, λόγω έλλειψης χρημάτων, διακυβεύεται η πραγματοποίηση των ετήσιων εορτασμών του Συλλόγου[154], της γιορτής

[150] Εφ. *Κάδμος*, 1939.9.24 (448).
[151] Ε.Σ.Ε.Ε., Εμπορικός Σύλλογος Σύρου, Αρχείο Γραμματείας, Γενικές Συνελεύσεις, ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΓΣ 1936-1952, GR.ESEE.AES.ESS.SY-S2-F2-15.
[152] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 3.3.1940.
[153] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 10.6.1945.
[154] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 15.5.1939.

εκείνης που πραγματοποιούσε άλλοτε με λαμπρότητα, συσφίγγοντας τις σχέσεις του με την τοπική κοινωνία.

Την επόμενη χρονιά όμως, ήταν καθολικό το αίτημα των μελών να τελεστεί με μεγαλύτερη λαμπρότητα και επισημότητα η ετήσια γιορτή του Συλλόγου, αφού το 1940 έκλεινε εικοσαετία από την ίδρυσή του[155]. Και πράγματι, έτσι έγινε. Διοργανώθηκαν, από το υστέρημα του Συλλόγου, εκδηλώσεις με τη συμμετοχή των Αρχών του τόπου. Πραγματοποιήθηκε επίσης μια εκδρομή στον Όσιο Λουκά, και η καταρρακτώδης βροχή που τη διέκοψε δεν πτόησε όσους συμμετείχαν, αφού αποφάσισαν να μην καταστρέψουν τη βόλτα τους και να περάσουν τη μέρα τους "*εις την ωραίαν τοποθεσίαν Αντίκυρα, επιστρέψαντες το εσπέρας*"[156].

Λίγες ανέμελες στιγμές για τον Σύλλογο και τα μέλη του, πριν τον ερχομό του πολέμου, ο οποίος θα έπληττε τη χώρα σε πέντε μήνες...

[155] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 17.3.1940.

[156] Εφ. *Κάδμος*, 19.5.1940. Βλ. επίσης: Ε.Σ.Ε.Ε., Εμπορικός Σύλλογος Θήβας, Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 19.5.1940· Ε.Σ.Ε.Ε., Εμπορικός Σύλλογος Θήβας, Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 17.2.1941. Είναι ανεξήγητο το γεγονός ότι, ενώ η εφ. Κάδμος τοποθετεί την ημερομηνία της εκδρομής την 12η Μαΐου, ο προγραμματισμός της, όπως προκύπτει από τα αρχεία του Συλλόγου, φαίνεται να γίνεται σε ΔΣ με ημερομηνία 19 Μαΐου.

Ε. Η περίοδος της Κατοχής και του Εμφυλίου

Μετά τις νικηφόρες επιχειρήσεις του ελληνικού στρατού στην Αλβανία, ακολούθησε η ταχεία γερμανική προέλαση. Όταν οι Γερμανοί έφταναν στη νότια Ελλάδα, η Θήβα άρχισε πλέον να νιώθει πιο έντονα τον πόλεμο. Οι Γερμανοί άρχισαν να βομβαρδίζουν την πόλη, και οι κάτοικοι την εγκατέλειπαν για να σωθούν, καταφεύγοντας είτε στα γύρω χωριά, είτε στην ύπαιθρο. Μετά την είσοδο του γερμανικού στρατού, ακολούθησαν, μετά από ένα διάστημα, και οι Ιταλοί[157].

Η πείνα έπληξε σοβαρά και τη Θήβα, αλλά οι μαρτυρίες δείχνουν ότι δεν ήταν τόσο σκληρή όσο αλλού, και αυτό αποδίδεται στην εγγύτητα της πόλης με την αγροτική παραγωγή του κοντινού κάμπου. Αν και το εμπόριο κατέρρευσε, όπως και στην υπόλοιπη χώρα, εδώ επεβίωσαν κάποια καταστήματα και παντοπωλεία, ακριβώς λόγω αυτής της συνθήκης[158].

Φυσικά, και εδώ ήταν εκτεταμένες οι αρπαγές των κατακτητών, αφού αυτοί εποφθαλμιούσαν μεταξύ άλλων και την έκταση της Κωπαΐδας. Εκτός από την Κωπαΐδα, για τους κατακτητές η ευρύτερη περιοχή είχε επίσης σημασία διότι αποτελούσε διοικητική συνέχεια της πρωτεύουσας, ως τμήμα του ενιαίου τότε Νομού Αττικοβοιωτίας (οι δύο Νομοί διαχωρίστηκαν τον Ιούλιο του 1943), και από αυτήν περνούσε η οδός Αθηνών-Ιωαννίνων, η οποία συνιστούσε μέρος του κεντρικού εθνικού δικτύου. Όλοι αυτοί οι παράγοντες συνετέλεσαν σε μια δυναμική αντιστασιακή παρουσία[159], αλλά, ως εκ τούτου, και σε μια βάρβαρη πολιτική αντιποίνων, από την πλευρά των κατοχικών δυνάμεων, οι οποίες

[157] Συνέντευξη του Γιάννη Χατζή στη Φοινίκη Παπαδοπούλου, στο διαδικτυακό αρχείο συνεντεύξεων *Istorima* (archive.istorima.org/), 21.7.2022 (η.π. 11.4.2025)· συνέντευξη του Νικόλαου Κτιστάκι στην Αλεξάνδρα Βούζα, στο διαδικτυακό αρχείο συνεντεύξεων *Istorima* (archive.istorima.org/), 17.11.2019 (η.π. 11.4.2025)

[158] Συνέντευξη του Νικόλαου Κτιστάκι... · συνέντευξη του Γιάννη Χατζή...· συνέντευξη της Γαλάτειας Μπάκα στη Νικολέτα Μπάκα, στο διαδικτυακό αρχείο συνεντεύξεων *Istorima* (archive.istorima.org/), 12.7.2020 (η.π. 14.4.2025).

[159] Ιάσονας Χανδρινός, «Γερμανική κατοχή, αντίσταση και εμφύλιος πόλεμος στη Βοιωτία (1941-1949)», Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Βοιωτία, 2012, http://www.ehw.gr/l.aspx?id=12768, η.π. 7.4.2025.

δολοφόνησαν αμάχους και κατέστρεψαν χωριά (με αποκορύφωμα βέβαια, στη Βοιωτία, το ολοκαύτωμα του Διστόμου)[160].

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η παρουσία του Συλλόγου δε μπορούσε να συνεχιστεί όπως στην προκατοχική περίοδο. Η τελευταία Γενική Συνέλευσή του πραγματοποιήθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 1941, περίπου ενάμιση μήνα πριν την κατάκτηση της πόλης από τις δυνάμεις του Άξονα. Το τελευταίο Διοικητικό Συμβούλιο πραγματοποιήθηκε, αντίθετα, σε συνθήκες κατοχής, στις 20 Δεκεμβρίου 1941, όταν, μετά την παραίτηση του Προέδρου Αναστασίου Μπάρμπα, τα μέλη εξέλεξαν στη θέση του τον Δημήτριο Μανίσαλη[161]. Στα Πρακτικά των πρώτων μετακατοχικών συνελεύσεων του Συλλόγου, ο Μανίσαλης, αν και κάνει λόγο για "εν αφανεία δράσιν" του Συλλόγου, επιβεβαιώνει την παύση της λειτουργίας του στην Κατοχή και "*την διάλυσιν αυτού υπό των κατακτητών*"[162], ενώ, σε άλλο σημείο, αναφέρει ότι η οικονομική κατάσταση του Συλλόγου και η αδυναμία πληρωμής των συνδρομών από τα μέλη κατέστησαν αδύνατη τη δράση του μετά το 1941[163].

.....

Στην περιοχή της Θήβας, οι εμφύλιες αντιπαλότητες εξελίχθηκαν με ιδιαίτερη σκληρότητα, τόσο πριν από τον Εμφύλιο (την περίοδο της Κατοχής), όσο και στο διάστημα μέχρι την έναρξή του, και φυσικά κατά τη διεξαγωγή του, όπως φαίνεται να συμφωνούν πρόσωπα, τα οποία προέρχονται και από τις δύο πλευρές της σύγκρουσης[164].

[160] Συνέντευξη της Ειρήνης Ευστρατίου στην Ειρήνη Κοτσέλη, στο διαδικτυακό αρχείο συνεντεύξεων *Istorima* (archive.istorima.org/), 29.6.2022 (η.π. 11.4.2025).
[161] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 20.12.1941.
[162] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 10.6.[1945].
[163] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 3.6.1945.
[164] Βασίλης Θ. Λασκαρίδης, *Από τον Δεκέμβρη στον Εμφύλιο και 134 μήνες εξορία*, Σειρά: Μαρτυρίες (V), Αθήνα (Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας / Βιβλιόραμα) 2006· Συνέντευξη της Ειρήνης Ευστρατίου· Συνέντευξη του Νικόλαου Κτιστάκι...

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες των διασπάσεων και της καταστροφής που είχε επιφέρει η Κατοχή, ο Σύλλογος πραγματοποίησε στις 3 Ιουνίου 1945 την πρώτη του μεταπολεμική συνέλευση, στο εστιατόριο Σαλωνίτη (σε ένα περιβάλλον μάλλον συμβολικό και δηλωτικό της περιρρέουσας κατάστασης καταστροφής, αν λάβουμε υπόψη τις ζημιές που είχε υποστεί η επιχείρηση από βομβαρδισμούς[165]).

Εξίσου δηλωτικό ήταν και το πρώτο θέμα της Συνέλευσης: "*περί της ανασυγκροτήσεως του Εμπορικού Συλλόγου*"[166]. Ύστερα από μια εβδομάδα, έγινε και δεύτερη συνέλευση, με 43 μέλη παρόντα, στην οποία πραγματοποιήθηκαν αρχαιρεσίες. Αν και πρώτος στην καταμέτρηση βγήκε ο Σπ. Κουρκούτης, τη θέση του Προέδρου έλαβε και πάλι ο (δεύτερος, με μια ψήφο διαφορά), Δ. Μανίσαλης, όπως αποφάσισε το ΔΣ της επόμενης μέρας[167].

Και έτσι, τώρα μπορούσε να αρχίσει πράγματι η ανασυγκρότηση του Συλλόγου. Στην πρώτη συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου, έπρεπε να λυθούν μια σειρά από θέματα, ώστε να μπορέσει να σταθεί και πάλι ο Σύλλογος στα πόδια του, και έμοιαζε σαν να ξεκινούσε τη λειτουργία του από την αρχή: ορισμός μελών σε διάφορες επιτροπές (Επιτροπή Διατιμήσεων Λιανικού Εμπορίου, Επιτροπή Κοινωνικής Προνοίας του Δήμου, Επιτροπή Κατατάξεως Επιτηδευματιών της Οικονομικής Εφορίας), τακτοποίηση οικονομικών θεμάτων και συνδρομές μελών, εύρεση χώρου μέχρι να βρεθεί μόνιμη στέγη για τα γραφεία του Συλλόγου, τακτοποίηση μητρώου μελών και,

[165] "Κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Εμφύλιου πολέμου, ο Παναγιώτης Σαλωνίτης έστελνε γράμματα στον [αρχαιολόγο που είχε γνωρίσει προπολεμικά] Percy Ure, στα οποία περιέγραφε την τραγωδία που βίωνε αυτός και η οικογένειά του. Ο ίδιος έγραφε: « Έχασα το εστιατόριό μου και έμεινα άνεργος για δύο χρόνια… το πως επιβιώσαμε είναι θαύμα!» Υπογράμμιζε ότι δεν είχαν τίποτα να μαγειρέψουν και τίποτα να αγοράσουν γιατί τα πάντα ήταν τόσο ακριβά και δεν είχαν χρήματα. Επίσης, η κόρη του Βιλελμίνη έγραψε γράμματα στον Ure. Η Βιλελμίνη (...) περιέγραφε λεπτομερώς πόσο υπέφεραν κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και πόσο συνέχιζαν να υποφέρουν στον Εμφύλιο Πόλεμο. Το σπίτι και το εστιατόριό τους βομβαρδίστηκαν (απόσπασμα από την ιστοσελίδα research.reading.ac.uk/ του project "Heritage and Creativity Research Theme" του Ure Museum of Greek Archaeology του University of Reading).

[166] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 3.6.1945.

[167] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 10.6.[1945]· Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 11.6.1945.

φυσικά, το θέμα των εκδηλώσεων για την ετήσια γιορτή του Συλλόγου στη Θήβα[168]. Η προσπάθεια "επανίδρυσης" συνεχίστηκε αμέσως μετά την εκλογή του Θεόδωρου Χουνδρή, στη θέση του προέδρου, το 1947, όταν εγκρίθηκαν δαπάνες ύψους 1.493.900 δραχμών για την ενοικίαση γραφείων, την ηλεκτροδότηση και διακόσμησή τους, για αγορά επίπλων, πρόσληψη γραμματέως, συνδρομή σε έντυπο οικονομικού ενδιαφέροντος κτλ[169].

Πέρα απ' όλα αυτά, το βασικότερο ζήτημα ήταν, φυσικά, η συνδικαλιστική και συλλογική δράση του Συλλόγου μέσα σε αυτές τις συνθήκες. Από την πρώτη μετακατοχική συνέλευση, επιδιώκει τη συμμετοχή του στις ευρύτερες οργανωτικές διεργασίες του εμπορικού συνδικαλισμού και εξουσιοδοτεί τον Πρόεδρο να φροντίσει να ενημερώνεται για τις σχετικές εξελίξεις του χώρου, μέσω της επικοινωνίας του με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιά, και για τη συμμετοχή του Συλλόγου στην υπό σύσταση Ένωση Εμπορικών Συλλόγων Ελλάδος[170]. Επίσης, ο Σύλλογος δεν είχε χάσει τον διεκδικητικό του χαρακτήρα, αν και ήταν μάλλον απογοητευτικό το γεγονός ότι, αν εξαιρέσει κάποιος ορισμένα νέα αιτήματα (όπως τη συγκράτηση των τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος[171]), κατά τα άλλα, έπρεπε να επανέρχεται, μετά από όλα τα χρόνια που είχαν μεσολαβήσει, στις ίδιες διεκδικήσεις. Έτσι, βλέπουμε να πιέζει, με ενέργειες στην Εφορία, για τα φορολογικά συμφέροντα των μελών του ή να στέλνει επιτροπή στην Αθήνα για το θέμα του περιορισμού της χρηματοδότησης των εμπόρων από τις τράπεζες[172].

Το καλοκαίρι του 1947, ο εμπορικός κόσμος της χώρας έπρεπε να έρθει σε συνεννόηση με το Δημόσιο και την Κεντρική Επιτροπή Κατανομών για τη

[168] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 11.6.1945.
[169] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, ΓΣ 22.6.1947· Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, ΔΣ 28.11.1947.

[170] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 11.6.1945. Για την Ένωση Εμπορικών Συλλόγων Ελλάδος, βλ. στο: Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σσ. 171-172
[171] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 11.6.1945
[172]Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 7.9.1946 και 7.3.1948.

διαχείριση της αμερικάνικης βοήθειας, που θα διανεμόταν, μεταξύ άλλων, και μέσω των καταστημάτων του εμπορίου, τα οποία έπρεπε να προμηθευτούν τα προϊόντα και μετά να τα πουλήσουν, διοχετεύοντάς τα στην κατανάλωση[173]. Στη Θήβα, το ζήτημα της διαχείρισης που αφορούσε τα θέματα της προμήθειας του υλικού της βοήθειας υπήρξε προϊόν συνεννόησης και με άλλους εμπορικούς συλλόγους (Ένωσις Καταστηματαρχών Εδωδίμων - Αποικιακών και Σύλλογος Παντοπωλών), αλλά οι παραλαβές γίνονταν "*μέσω του Εμπορικού Συλλόγου*", ο οποίος είχε αναλάβει τον κεντρικό ρόλο, όπως φαίνεται από συνεδρίαση του ΔΣ του τον Αύγουστο 1947, στο οποίο είχαν προσκληθεί και εκπρόσωποι των άλλων δύο φορέων[174].

Κάπως έτσι έκλεινε για τον εμπορικό κόσμο η ταραγμένη περίοδος της δεκαετίας του 1940. Μετά τις πολεμικές περιπέτειες, θα ερχόταν μια νέα περίοδος πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών για τη χώρα, αλλά και μεγάλων οικονομικών αλλαγών, οι οποίες θα μετέβαλλαν τις παραγωγικές δομές της Ελλάδας και την κοινωνική της σύνθεση. Και η Θήβα θα βιώσει ανάλογες μεταβολές, αφού, μετά τον πόλεμο, εκτός από τον αγροτικό της χαρακτήρα (ο οποίος επηρέαζε συχνά και την εμπορική δραστηριότητα, όπως παρατηρήσαμε), θα δει να αναπτύσσεται δίπλα της και μια βιομηχανική ζώνη, με όποιες επιπτώσεις θα επιφέρει αυτό στην οικονομία της και στις παραγωγικές ή επαγγελματικές δραστηριότητες του πληθυσμού της.

[173] Μια καλή περιγραφή της διαδικασίας αυτής δίνεται μέσα από την αλληλογραφία του Εμπορικού Συλλόγου Σύρου με τους αρμόδιους φορείς το 1947. Βλ. Ε.Σ.Ε.Ε., Εμπορικός Σύλλογος Σύρου, Αρχείο Γραμματείας, Αλληλογραφία, ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ 1946-1952 (Διάφορες επιστολές): (α) ESEE.AES.ESS.SY- S3-YS3.1-F2-140, Αίτημα προς τις αρχές ασφαλείας για παροχή άδειας πραγματοποίησης Γενικής Συνέλευσης, 6.6.1947 (β) ESEE .AES.ESS.SY- S3-YS3.1-F2-113, ΥΠ.ΕΘ.Ο. προς την Κεντρική Επιτροπή Κατανομών, Κοινοποίηση εγγράφου με ενημέρωση για τον τρόπο οργάνωσης κατανομών ανά εισαγωγέα, 28.5.1947 (γ) ESEE.AES.ESS.SY- S3-YS3.1-F2-111, Η Κεντρική Επιτροπή Κατανομών ενημερώνει [το Επιμελητήριο Σύρου] για τον τρόπο οργάνωσης κατανομών ανά εισαγωγέα, 13.6.1947.

[174] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 29.8.1947

ΜΕΡΟΣ 2ο

ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΗΒΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1950 ΕΩΣ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Α. Η οικονομία στην περιοχή της Θήβας, από τα μεταπολεμικά χρόνια έως τις μέρες μας, και ο Εμπορικός Σύλλογος

Αμέσως μετά τον πόλεμο, οι έριδες και το πολεμικό κλίμα είχαν επηρεάσει σε δραματικό βαθμό όλη τη χώρα. Αν και ορισμένες επαγγελματικές ομάδες, όπως και οι πληθυσμοί κάποιων άλλων περιοχών είχαν επηρεαστεί πολύ πιο αρνητικά από τους εμπόρους της Θήβας, δεν μπορούσαν, ωστόσο, και αυτοί, να αγνοήσουν τη ζοφερή ατμόσφαιρα που επικρατούσε και τα ανεπούλωτα πολιτικά τραύματα της ελληνικής κοινωνίας μετά τον Εμφύλιο. Το διάστημα 1960 - 1961, ο Εμπορικός Σύλλογος ελάμβανε επιστολές από πολιτικούς κρατούμενους των φυλακών Αιγίνης και από "Ρουμελιώτες" φυλακισμένους, οι οποίοι ζητούσαν τη συμπαράστασή του και, απευθυνόμενοι στην εμπορική τάξη, ανέφεραν ότι "*μέλη και τέκνα αυτής είμεθα πολλοί εξ ημών*"[175]. Τα χρόνια εκείνα, ο Σύλλογος είχε, μάλλον, επιλέξει να μην ταυτιστεί απόλυτα με καμία πλευρά, υιοθετώντας μια αποστασιοποιημένη θέση. Το 1965, θα επιλέξει να συνομιλήσει ακόμα και με την ΕΔΑ, αν και γενικά ο εμπορικός κόσμος της εποχής μάλλον δεν ταυτιζόταν με τον συγκεκριμένο πολιτικό χώρο[176]: με την ευκαιρία πρόσκλησης κλιμακίου της από τον Σύλλογο, ο τελευταίος θα ζητήσει τη συνδρομή της για θέματα ασφάλισης (για την επέκταση της νοσοκομειακής περίθαλψης του ΤΑΕ και στις επαρχιακές πόλεις),

[175] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία: (1) Πολιτικοί Κρατούμενοι Φυλακών Αιγίνης προς ΕΣΘ, Σεπτέμβρης 1960 (2) Οι Ρουμελιώτες Πολιτικοί Κρατούμενοι Φυλακών Κερκύρας προς ΕΣΘ, 21.1.1961.

[176] Βλ. ενδεικτικά, όσον αφορά την περίπτωση του Εμπορικού Συλλόγου Σύρου: Αρχεία Εμπορίου ΕΣΕΕ, Εμπορικός Σύλλογος Σύρου, Αρχείο Γραμματείας, Αλληλογραφία, ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ 1946-1952 (Διάφορες επιστολές), ESEE .AES.ESS.SY- S3-YS3.1-F2-300, Τηλεγράφημα του Συλλόγου προς τον Σοφοκλή Βενιζέλο, Αρχηγό του Κόμματος των Φιλελευθέρων, και προς το Λαϊκό Κόμμα, στο οποίο εκφράζεται η ικανοποίηση του Συλλόγου για τη συνεννόηση μεταξύ τους, και δηλώνεται η επιθυμία να επεκταθεί αυτή η ομοθυμία μεταξύ όλων των Εθνικόφρονων και Δημοκρατικών κομμάτων, 13.1.1946. Όσον αφορά την περίπτωση του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών: Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών...,* σ. 187.

ενώ τον προηγούμενο χρόνο θα αναζητήσει νέο χώρο, προκειμένου να μη συστεγάζεται με πολιτικά γραφεία που βρίσκονταν παραπλεύρως[177].

Κατά κύριο λόγο, όμως, το πέρασμα στη μεταπολεμική εποχή αποτέλεσε μια περίοδο, κατά την οποία το εμπόριο έπρεπε να επουλώσει τις οικονομικές πληγές του. Το λιανικό εμπόριο κατέγραψε, στα χρόνια της Κατοχής, τρομακτικές απώλειες[178]. Στη συνέχεια, οι εμφύλιες συρράξεις θα πλήξουν την ελευθερία των συναλλαγών. Το ελεύθερο εμπόριο θα δεχθεί πλήγμα και από τον κρατικό παρεμβατισμό, ο οποίος, όπως θα δούμε πιο κάτω, θα συνεχίσει να υφίσταται και μεταπολεμικά, είτε για να αντιμετωπίσει τις νέες ανώμαλες συνθήκες, είτε για να διαχειριστεί την αμερικανική βοήθεια, η οποία το 1950 αντιστοιχούσε στο 10% του ελληνικού ΑΕΠ[179].

Όμως, η οικονομία της περιοχής λειτουργούσε πλέον σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, και τόσο το εμπόριο, όσο και ο Εμπορικός Σύλλογος έπρεπε να λάβουν υπόψη τους τις νέες συνθήκες

Α1. Η έλευση της βιομηχανίας

Οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στην περιοχή της (ανατολικής κυρίως τότε) Βοιωτίας καθορίστηκαν από το γενικότερο πλαίσιο της οικονομικής πολιτικής που θέλησαν να ακολουθήσουν οι πολιτικές ηγεσίες μετά τον πόλεμο. Εστίασαν στη βιομηχανία, δίνοντας μικρότερη έμφαση στην ενίσχυση του αγροτικού τομέα, με αποτέλεσμα ο βιομηχανικός τομέας να ξεπεράσει, για πρώτη φορά, τον πρωτογενή ως ποσοστό συμμετοχής του στο

[177] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 5.11.65 και 29.9.1964.
[178] Μανόλης Μανιούδης, "Η ελληνική οικονομική ιστορία του λιανικού εμπορίου: Μια πρώιμη επισκόπηση", στο: Βάλια Αρανίτου (επιμ.), *Retailing. Ιστορία, Οικονομία, Μετασχηματισμοί στο Λιανικό Εμπόριο*, Αθήνα (Κέρκυρα - economia Publishing) 2021, σ. 187.
[179] Νικολίνα Κωστελέτου, "Διεθνές Εμπόριο και Οικονομική Μεγένθυνση: Ελλάδα 1949-67", στο: *Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967)*, 4ο Επιστημονικό συνέδριο - Πάντειον Πανεπιστήμιο, 24-27 Νοεμβρίου 1993, Αθήνα (Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα) 1994.

ΑΕΠ, ενώ, από το 1952 ως το 1961, ο ετήσιος ρυθμός της βιομηχανικής παραγωγής ξεπερνούσε το 8%[180].

Την ίδια στιγμή, η ανάγκη για αποσυμφόρηση από τη συγκέντρωση των βιομηχανιών στην Αττική δημιούργησε τις συνθήκες για την εγκατάστασή τους εκτός αυτής μεν, αλλά σε κοντινές περιοχές. Μετά τον πόλεμο, δημοσιεύθηκαν νόμοι οι οποίοι εξέφραζαν αυτήν ακριβώς την τάση (ν. 2176.1952, ν.δ. 2901.1954, ν. 3206.1955, ν. 3213.1955 και άλλοι[181]).

Οι περιοχές κοντά στη Θήβα ήταν ιδανικές γι' αυτόν τον ρόλο. Βρίσκονταν σε μικρή απόσταση από την Αθήνα, αλλά και κοντά σε υποδομές που μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τη μεταφορά των προϊόντων, τα οποία παράγονταν στις βιομηχανικές μονάδες: στην εθνική οδό Αθηνών - Λαμίας – Θεσσαλονίκης, κατά κύριο λόγο, αλλά και στο λιμάνι της Χαλκίδας.

Το αποτέλεσμα ήταν να εγκατασταθεί, μέσα στις επόμενες δεκαετίες, μια σειρά από μονάδες μεταποίησης στη Βοιωτία, περισσότερο στην ανατολική πλευρά της, σε πρώτη φάση. Τη δεκαετία του 1970, υπήρχαν ήδη αρκετές στην περιοχή της Θήβας[182]. Το 1980, στο ψήφισμα που συνέταξε ο Εμπορικός Σύλλογος υπέρ της κατασκευής νέου νοσοκομείου στη Θήβα, σημείωνε ότι αυτό είναι απαραίτητο, δεδομένου ότι στην περιοχή λειτουργούσαν 150 βιομηχανικές μονάδες, με 20.000 άτομα εργατικό δυναμικό, ενώ ανάλογο επιχείρημα θα χρησιμοποιήσει, το 1982, για την ίδρυση παραρτήματος Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου στην πόλη, το οποίο θα ήταν

[180] Στέλλα Καραγιάννη & Αγγελική Νικολάου, «Βιομηχανική πολιτική στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες: χωρικές και κλαδικές διαστάσεις», στο: *Η Ελληνική Κοινωνία κατά την πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο*, ό.π., σ. 95· Βάλια Αρανίτου, Το μικρό εμπόριο στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η πολιτική μιας αμφίβολης επιβίωσης, Αθήνα (Παπαζήσης) 2006, σ. 48· Γ. Μηλιός, Η ελληνική οικονομία κατά τον 20ό αιώνα, στο: Αντώνης Μωυσίδης & Σπύρος Σακελλαρόπουλος (επιμ.), Η Ελλάδα στον 19ο & 20ο αιώνα. Εισαγωγή στην Ελληνική Κοινωνία, Αθήνα (εκδ. Τόπος) 2010, σσ. 277-278.

[181] Καραγιάννη & Νικολάου, «Βιομηχανική πολιτική στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες: χωρικές και κλαδικές διαστάσεις»…, σσ. 10*2,* 106, 111-113.

[182] Γιάννης Κωτσαδάμ, *Η Βοιωτία από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας*, Αθήνα (Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Λεβαδείας), 2006, σσ. 18-21.

απαραίτητο, ώστε να εξυπηρετούνται οι έμποροι και οι "*πάρα πολλές βιομηχανίες*"[183]. Στις αρχές του 21ου αιώνα, το 55% του ΑΕΠ της Βοιωτίας προερχόταν από τη μεταποίηση, ενώ, την ίδια στιγμή, καταγράφονταν στον Νομό περίπου 340 βιομηχανίες, εκ των οποίων το 78% ήταν εγκατεστημένο στην επαρχία Θηβών[184].

Στην πορεία, οι βιομηχανίες επεκτάθηκαν και στον άξονα Σχηματαρίου - Θηβών και Θηβών - Λιβαδειάς[185], τοποθετώντας τη Θήβα σε ένα κεντρικό γεωγραφικό σημείο, σε σχέση με τις μονάδες που είχαν εγκατασταθεί στην περιοχή. Βέβαια, αυτός ο "συνωστισμός" βιομηχανικών μονάδων δημιούργησε προσδοκίες που δεν επιβεβαιώνονταν πάντα, "*καθώς μεγάλο μέρος του παραγόμενου περιφερειακού προϊόντος προέρχεται από επιχειρήσεις που έχουν έδρα την Π.Ε. Αττικής και από εργαζόμενους που κατά μεγάλο ποσοστό διαμένουν εκτός Περιφέρειας*"[186]. Την κατάσταση αυτή περιέγραψε και ο Εμπορικός Σύλλογος Θηβών, το 2012, όταν διαμαρτυρήθηκε για τον δρομολογούμενο αποκλεισμό της Βοιωτίας από κοινοτικά προγράμματα, λόγω του υψηλού δείκτη του ΑΕΠ της, υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι "*ο δείκτης αυτός δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα καθώς δεν λαμβάνει υπ΄όψιν του (...) την λειτουργία βιομηχανιών στην περιοχή μας με έδρα την Αθήνα, που ο κύκλος εργασιών τους προσμετράται στην Βοιωτία*"[187].

Παρόλα αυτά, η διάψευση μεγαλύτερων προσδοκιών δεν σήμαινε πάντα ότι δεν υπήρχαν και σημαντικά οφέλη. Γι' αυτό ίσως ο Εμπορικός Σύλλογος υπερασπιζόταν διαχρονικά τις δυνατότητες που προσέφερε η βιομηχανία στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

---

[183] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 5.8.1980. Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 10.5.1982.
[184] Κωτσαδάμ, Η Βοιωτία από την αρχαιότητα..., σσ. 7-13.
[185] Ρόδης, 1952-2022, 70 χρόνια Επιμελητήριο Βοιωτίας..., σσ. 95-96.
[186] Αλέξιος Καλαμπόκης, *Η συμβολή των ΒΙΠΕ στην τοπική ανάπτυξη*, Διπλωματική Εργασία, Βόλος (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας) 2014, προσβάσμο μέσω της σελίδας https:..ir.lib.uth.gr.xmlui.handle.11615.44446 (η.π. 30.8.2025), σ. 82.
[187] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 29.6.2012.

Τη δεκαετία του 1970, παρατηρούμε ότι ο Σύλλογος αντιτίθεται σε ενέργειες που θα απομάκρυναν τη βιομηχανική προοπτική της περιοχής. Τον Νοέμβριο 1970, ζητά από τον τότε Δήμαρχο Θηβαίων αντίγραφο Διάταξης του Δημοτικού Συμβουλίου, η οποία πίστευε ότι θα περιόριζε "*την ίδρυσην βιομηχανιών εις το θηβαϊκόν πεδίον, προκειμένου να προβώμεν εις τας δεούσας ενεργείας διά την κατάργησίν της*". Την επόμενη χρονιά, συντάσσει Υπόμνημα σχετικά με διάφορα θέματα της περιοχής, μεταξύ αυτών και την προώθηση των βιομηχανικών επενδύσεων. Τέλος, το 1975, συντάσσει τηλεγράφημα διαμαρτυρίας "*προς Υπουργούς, Νομάρχην, Βουλευτάς, διά την υπαγωγήν βιομηχανικών μονάδων περιοχής Θηβών εις αρμοδιότητας υπηρεσιών εργασίας Χαλκίδος*" [188].

Η αντίληψη για την υπεράσπιση του κομβικού ρόλου της βιομηχανίας στην περιοχή ήταν διαχρονική και συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια της λειτουργίας του Εμπορικού Συλλόγου. Η υπεράσπιση της βιομηχανίας επανήλθε, με έντονο τρόπο, κατά τον 21ο αιώνα, όταν η γενικότερη αποβιομηχάνιση στην Ελλάδα, από τη δεκαετία του 1990 κι ύστερα, έπληξε και τη Βοιωτία[189]. Τότε, ο Σύλλογος υπερασπίστηκε την ένταξη του Νομού στις Βιομηχανικά Φθίνουσες Περιοχές και αντιτάχθηκε στο κλείσιμο εργοστασίων (Πετζετάκις, Diamant Winter , Ideal Standard, Pipe Life)[190].

Η στάση αυτή ήταν αναμενόμενη και δεν σχετιζόταν απαραίτητα με το γεγονός ότι ο Εμπορικός Σύλλογος περιελάμβανε στις τάξεις του και βιομηχάνους, διότι αυτό, στην ουσία, δεν ίσχυε , όπως συνέβαινε, για μικρά

[188] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή ΕΣΘ προς τον Δήμαρχο Θηβών, με την οποία ζητείται αντίγραφο Απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου "περί τροποποιήσεως υγειονομικής διατάξεως", που περιορίζει την ίδρυση βιομηχανιών στο θηβαϊκό πεδίο, 10.11.1970· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 30.8.1971 (σχετικά με τη σύνταξη Υπομνήματος προς Υπουργό). Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 10.6.1975 (σχετικά με τη σύνταξη επιστολής διαμαρτυρίας για την διοικητική υπαγωγή κοντινών βιομηχανιών σε υπηρεσίες Εργασίας Χαλκίδας).

[189] Κωτσαδάμ, Η Βοιωτία από την αρχαιότητα…, σ. 271.

[190] Ενημερωτικό σημείωμα με τίτλο "ΙΣΤΟΡΙΑ Ε.Σ. ΘΗΒΩΝ" (2024) από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝ.ΕΜ.Υ. της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες για τις ανάγκες αυτής της έκδοσης· Αρχείο ΕΣΘ, φάκελος "Δελτία Τύπου", Επιστολή του Συλλόγου προς την εκδότρια της εφ. ς "Βοιωτικά Νέα", 19.4.2017· Αρχείο ΕΣΘ, φάκελος "Δελτία Τύπου", Δελτίο Τύπου, 9.2.2021.

χρονικά διαστήματα, σε άλλες περιοχές, όπου το εμπόριο και η βιομηχανία είχαν, για λίγο, κάποια κοινά συμφέροντα, μια κοινή πορεία και κοινά κεφάλαια που τροφοδοτούσαν ταυτόχρονα και τις δύο δραστηριότητες[191]. Στη Θήβα, η βιομηχανία δεν είχε οργανική σχέση με τα εμπορικά κεφάλαια της περιοχής και, στην πραγματικότητα, είχε τη βάση της εκτός Θηβών, για λόγους που περιγράψαμε. Έτσι, το γεγονός ότι υπήρχαν, κάποια στιγμή μετά τον πόλεμο, στον Εμπορικό Σύλλογο Θηβών ορισμένα μέλη με βιομηχανική ιδιότητα[192] μπορούμε να το θεωρήσουμε ως ένα φαινόμενο πρόσκαιρο και περιορισμένο. Ως εκ τούτου, η εύνοια που έδειχνε ο Σύλλογος προς τη βιομηχανία δεν πρέπει να αποδοθεί σε συμφέροντα μελών που δραστηριοποιούνταν και στη βιομηχανία, αλλά απλώς στις θετικές επιπτώσεις που είχε για το τοπικό εμπόριο η εγκατάσταση των μεταποιητικών μονάδων γύρω από τη Θήβα. Η ύπαρξή τους δημιουργούσε ευκαιρίες, σε επίπεδο συναλλαγών (όπως η παράδοση αγαθών και η χονδρική πώληση προϊόντων στις βιομηχανίες[193]) ή στο επίπεδο της ανάπτυξης μιας τοπικής οικονομίας, η οποία απορροφούσε εργατικό δυναμικό από την περιοχή, δημιουργώντας καταναλωτές για το εμπόριό της. Η αύξηση του πληθυσμού της Βοιωτίας μεταπολεμικά (βλ. τα στοιχεία για την εικοσαετία 1971-1991[194]), βασικός παράγοντας επιβίωσης του τοπικού εμπορίου, σε αντίθεση με άλλες επαρχιακές περιοχές που έζησαν τον πληθυσμιακό μαρασμό, μπορεί μάλλον να αποδοθεί, μεταξύ άλλων, στην ύπαρξη της βιομηχανίας. Αυτή η σχέση

[191] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σσ. 78-90· Σχετικά με την περίπτωση της Σύρου, βλ.: Χριστίνα Αγριαντώνη, «Προσαρμογές του επιχειρηματικού κόσμου της Ερμούπολης στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα», στο: Χριστίνα Αγριαντώνη, Δημήτρης Δημητρόπουλος (επιμ.), *Σύρος και Ερμούπολη: Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15ος - 20ος αι.*, Αθήνα (εκδ. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών . Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών) 2008.

[192] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Αίτημα των Κληρονόμων Γ. Χούνδρη - Βιομηχάνων προς τον ΕΣ Θηβών, για χορήγηση βεβαίωσης που να πιστοποιεί ότι είναι εγγεγραμμένοι στον Σύλλογο, 20.4.1959.

[193] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή από το Πολιτικό Γραφείο του Προέδρου της Κυβερνήσεως προς τον Υπουργό Συγκοινωνίας, στην οποίο αναφέρεται το αίτημα του ΕΣ Θηβών για παράδοση προϊόντων στις βιομηχανίες με ΙΧ αυτοκίνητα, υπό τον όρο της χονδρικής και μόνο πωλήσεως, 28.3.1957.

[194] Κωτσαδάμ, Η Βοιωτία από την αρχαιότητα…, σ. 272.

αποτυπώνεται στο Δελτίο Τύπου που δημοσίευσε ο Εμπορικός Σύλλογος, τον Φεβρουάριο 2021, για την παύση της λειτουργίας της PIPE LIFE, στην οποία αναφέρονται μαζί, σαν να έχουν μια κοινή και εξαρτημένη μοίρα, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και η βιομηχανία της περιοχής: "*...ζούμε αυτή την εξαθλίωση- εξαφάνιση της Μικρομεσαίας επιχείρησης, της μεταποίησης και της βιοτεχνίας. Δυστυχώς η περίφημη βιομηχανική ζώνη των Θηβών, εξαφανίζεται σιγά σιγά*"[195].

Α2. Ο αγροτικός τομέας και το εμπόριο στην περιοχή της Θήβας μετά τον πόλεμο

Στη μεταπολεμική Ελλάδα, ο μικρός αγροτικός κλήρος και η χαμηλή παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα δεν βοηθούσαν ιδιαίτερα στην τοποθέτηση της γεωργίας στην αιχμή του δόρατος της ελληνικής οικονομίας και στην αποτροπή της μετανάστευσης[196]. Για πολλούς, όπως ο Κωνσταντίνος Δοξιάδης, η λύση θα ήταν η ανάπτυξη της βιομηχανίας, η οποία θα μπορούσε να απορροφήσει τον πλεονάζοντα πληθυσμό του αγροτικού χώρου[197].

Αν και αυτή η αντίληψη έγινε, σε πολλές περιπτώσεις, πραγματικότητα, δεν αποτέλεσε ούτε πανάκεια, ούτε εφαρμόσθηκε συνολικά και με τον ίδιον τρόπο παντού. Για παράδειγμα, υπήρξαν οικισμοί που συγκράτησαν ή αύξησαν τον πληθυσμό τους, εξελισσόμενοι σε ημιαστικά κέντρα, όχι λόγω της βιομηχανίας, αλλά λόγω ενδοαγροτικής εσωτερικής μετανάστευσης[198]. Σε άλλες περιπτώσεις, η βιομηχανία μπορεί να παραμέρισε τον αγροτικό τομέα και να του δημιούργησε προβλήματα, αλλά δεν οδήγησε τον τοπικό πληθυσμό σε μαζική εγκατάλειψη των αγροτικών δραστηριοτήτων: στην

[195] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου, 9.2.2021.
[196] Κωστελέτου, "Διεθνές Εμπόριο και Οικονομική Μεγένθυνση: Ελλάδα 1949-67"…, σ. 251.
[197] Καραγιάννη & Νικολάου, «Βιομηχανική πολιτική στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες: χωρικές και κλαδικές διαστάσεις»…, σ. 98.
[198] Η. Κάτσικας & Λ. Λαμπριανίδης, "Πληθυσμιακές Μετακινήσεις στο Εσωτερικό της Υπαίθρου και η Τάση για Δημιουργία Μεσαίου Μεγάθους Αστικών Κέντρων", στο: *Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967)*, ο.π.

περιοχή των Οινοφύτων Βοιωτίας, στις αρχές του 21ου αιώνα, είχαν εγκατασταθεί "*περίπου 200 βιομηχανίες χωρίς να υπάρχει οργανωμένος υποδοχέας στην περιοχή, με αγρούς να παρεμβάλλονται μεταξύ των σημειακών χωροθετήσεων*"[199], αλλά στην ευρύτερη περιοχή του νομού, η γεωργία συνέχισε να κατέχει σημαντική θέση καθ' όλη την περίοδο από το τέλος του πολέμου ως τις μέρες μας[200].

Γι' αυτό και στη Βοιωτία το εμπόριο δεν μπορούσε να αγνοήσει τον αγροτικό τομέα της περιοχής, από πολλές απόψεις, τις οποίες θα εξετάσουμε ακολούθως. Ωστόσο, μετά τον πόλεμο, το ελληνικό εμπόριο ήταν δύσκολο να αγνοήσει συνολικά τον ρόλο της αγροτικής παραγωγής, σε μια χώρα όπου εξακολουθούσε, εκείνη την εποχή, να συμμετέχει σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Σε συνεδρίαση του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών, το 1951, ως βασικές αιτίες της κρίσης του εμπορίου είχαν αναγνωρισθεί το χαμηλό αγροτικό εισόδημα, η ανεπάρκεια αγροτικών προϊόντων στην αγορά και οι συνεπακόλουθες υψηλές τιμές τους, η κακή κρατική διαχείριση και ο παρεμβατισμός του κράτους, ο οποίος εκτόξευε τις τιμές των αγαθών του πρωτογενούς τομέα, ενώ αναφερόταν ότι "*το μειωμένο εισόδημα των αγροτών, λόγω των χαμηλών τιμών πώλησης των αγροτικών προϊόντων, είναι η '…βασικωτέρα αιτία της εμπορικής μας νεκρώσεως…'*". Ταυτόχρονα, δινόταν έμφαση στη σχέση των δύο παραγωγικών τάξεων: η σφριγηλότητα των εμπόρων και η δυνατότητά τους να πωλούν με πίστωση στον πρωτογενή τομέα θεωρούνταν βασικοί παράγοντες για να αποτραπεί η έξοδος των αγροτών προς τις πόλεις[201].

Ειδικά στην περιοχή που εξετάζουμε, η σχέση αυτή ήταν αναγκαστικά στενότερη, λόγω της παράδοσης της αγροτικής παραγωγής στο θηβαϊκό πεδίο. Είναι αξιοσημείωτος ο ιδιαιτέρως μεγάλος αριθμός των παρεμβάσεων που

[199] Καλαμπόκης, Η συμβολή των ΒΙΠΕ στην τοπική ανάπτυξη…, σ. 109.
[200] Κωτσαδάμ, Η Βοιωτία από την αρχαιότητα…, σσ. 273, 280-283.
[201] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σ. 203.

έχει κάνει, στην ιστορική του πορεία, ο Εμπορικός Σύλλογος υπέρ των αγροτικών αιτημάτων, από τη δεκαετία του 1950, όταν συνυπέγραψε επιστολή προς τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, σχετικά με την άρδευση της πεδιάδας των Θηβών, έως αυτή του 1980, όταν έκλεισε τα καταστήματα των μελών του, ως συμπαράσταση σε συλλαλητήριο των αγροτών, και μέχρι το 2022, όταν διακήρυξε ότι "*ο αγώνας τους για να υπάρχουν καλλιέργειες, να υπάρχει αγροτική παραγωγή, είναι αγώνας όλων μας*"[202] (ειδική βαρύτητα είχε αποδώσει ο Σύλλογος στα αιτήματα των πατατοπαραγωγών, όλες τις προηγούμενες δεκαετίες[203]).

Επίσης, ως τις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν και η επικοινωνία ήταν δυσκολότερη, βασικό μέλημα του Συλλόγου ήταν η διευκόλυνση "*της προσελκύσεως του χωρικού στοιχείου εις την πόλιν*" των Θηβών[204], όπως και η ανάπτυξη της δυνατότητας επαφών μεταξύ πόλης και υπαίθρου. Οι επαγγελματικές τους σχέσεις και η δυνατότητα εμπορικών συναλλαγών με τον αγροτικό κόσμο είχε μεγάλη σημασία για τους εμπόρους της Θήβας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι διοικήσεις του Συλλόγου προσάρμοζαν το ωράριο των καταστημάτων, ώστε αυτό να διευκολύνει τους αγρότες της περιοχής, προσκαλούσαν τους προέδρους των πέριξ κοινοτήτων στους ετήσιους εορτασμούς τους και πίεζαν τα τοπικά ΚΤΕΛ να επιμηκύνουν το ωράριο των δρομολογίων των λεωφορείων από την ύπαιθρο προς τη Θήβα[205].

---

[202] Αρχείο ΕΣ., Αλληλογραφία. Ο ΕΣ Θηβών συνυπογράφει επιστολή προς τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, σχετικά με την άρδευση της πεδιάδας των Θηβών [πιθανόν 1957]· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 1.10.1987· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 17.2.2022.

[203] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή από το Πολιτικό Γραφείο του Προέδρου της Κυβερνήσεως προς τον Υπουργό Γεωργίας, στην οποίαν αναφέρεται το αίτημα του ΕΣ Θηβών για μέτρα προστασίας υπέρ των τοπικών πατατοπαραγωγών, 15.12.1959· Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή του ΕΣ Θηβών προς τους κατοίκους της πόλης υπέρ της στήριξης των πατατοπαραγωγών, 16.3.1961· Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή από το Πολιτικό Γραφείο του Προέδρου της Κυβερνήσεως προς τον Υπουργό Γεωργίας, στην οποία αναφέρεται το αίτημα του ΕΣ Θηβών για μέτρα προστασίας υπέρ των τοπικών πατατοπαραγωγών, 14.11.1964· Βλ. επίσης: Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 10.1.1965, 15.1.1980, 21.2.1981.

[204] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 25.9.1963.

[205] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή του ΕΣ Θηβών προς τον Νομάρχη Βοιωτίας, σχετικά με την ακαταλληλότητα του νέου ωραρίου σε μια γεωργική περιοχή, 27.5.1957· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 10.12.1961, 25.9.1963, 10.5.1971, 25.3.1976, 25.4.1980 και 13.8.82.

Σε όλη αυτήν την πορεία, δεν έλλειπαν βέβαια οι τριβές, όπως και πριν από τον πόλεμο. Ο αθέμιτος ανταγωνισμός, τον οποίον θεωρούσε γενικότερα ο εμπορικός κόσμος ότι δεχόταν από γεωργικούς συνεταιρισμούς που ασκούσαν και εμπορική δραστηριότητα[206], αναδείχθηκε ως θέμα και από τον Σύλλογο Θηβών, τόσο το 1964, όταν θέλησε σε συνεργασία με τον ΕΣ Λιβαδειάς να καταργηθεί το πρατήριο των Γεωργικών Συνεταιρισμών, όσο και το 1975, όταν αντιτάχθηκε στη λειτουργία καταστήματος τροφίμων του Γεωργικού Συνεταιρισμού Πυρίου[207].

[206] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών...,* σ. 299· Βάλια Αρανίτου & Κωνσταντίνος Λοΐζος (συγγραφείς), Μιχάλης Ψαλιδόπουλος (επιστημονική επιμέλεια / εισαγωγή), *Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων. Από τον 19ο αιώνα στην ΕΣΕΕ,* Αθήνα (Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου) 2014, σ. 38.

[207] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 8.3.1964 (Ο ΕΣ Θηβών θα ζητήσει τη συνεργασία του ΕΣ Λεβαδειάς για την κατάργηση του πρατηρίου των Γεωργικών Συνεταιρισμών), 5.2.1975 (σχετικά με το κατάστημα τροφίμων του Γεωργικού Συνεταιρισμού Πυρίου)· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, 19.2.1975 (αίτημα να ανατεθεί σε Νομικό το θέμα του Πρατηρίου Γεωργικού Συνεταιρισμού Πυρίου).

Β. Οργανωτικές εντάξεις και συνδικαλιστική δράση: η πορεία του Ε.Σ. Θηβών από το 1950 έως σήμερα

Β1. Συμμετοχή σε συλλογικότητες και φορείς

Μετά τον πόλεμο, ο Εμπορικός Σύλλογος Θηβών είχε την ισχυρότερη παρουσία στην περιοχή του, από την άποψη του εμπορικού συνδικαλισμού. Οι περισσότεροι από τους εμπορικούς συλλόγους της πόλης, στους οποίους αναφερθήκαμε πιο πάνω, όπως αυτός των Παντοπωλών και άλλοι που θα ιδρύονταν αργότερα, στην ουσία ενσωματώθηκαν σταδιακά στον Εμπορικό Σύλλογο[208]. Ο Σύλλογος, την εποχή εκείνη, μπορεί να μην διέθετε το κύρος των συλλόγων του "κέντρου", έχαιρε, όμως, της εκτίμησης των άλλων εμπορικών φορέων. Η πρόσκληση των στελεχών του σε όλες τις μεγάλες εκδηλώσεις που διοργάνωνε ο εμπορικός κόσμος ήταν δεδομένη, ακόμα και πριν από τη συγκρότηση των πιο "επίσημων" θεσμικών οργάνων εκπροσώπησης του εμπορίου, κατά τις επόμενες δεκαετίες. Όταν, για παράδειγμα, διοργανώθηκε σύσκεψη για το Τ.Α.Ε. και το Ασφαλιστικό, με οικοδεσπότη τον Εμπορικό Σύλλογο Τροφίμων Αθηνών, το 1963 , ο Εμπορικός Σύλλογος Θηβών ήταν ένας από τους 24 τοπικούς εμπορικούς συλλόγους που προσκλήθηκαν[209]. Ήταν, άλλωστε η εποχή, στο τέλος της δεκαετίας του 1950, που αρκετοί περιφερειακοί εμπορικοί σύλλογοι θεωρούσαν ότι πρέπει να έχουν έναν πιο ενεργό ρόλο στα συνδικαλιστικά πράγματα και επιζητούσαν μεγαλύτερη εμπλοκή[210].

Ωστόσο, πριν από τη συμμετοχή του Εμπορικού Συλλόγου Θηβών σε συλλογικότητες που είχαν συνδικαλιστικό χαρακτήρα, η πρώτη μεγάλη του

[208] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, 5.6.1960 (συζήτηση για τη στάση έναντι του νέου Συλλόγου, με τίτλο "Σύλλογος Εμπόρων Επαρχίας Θηβών")· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 10.12.1961 (εκφράζεται η άποψη ότι επειδή η Ένωση Παντοπωλών δεν υφίσταται από το 1948, οι παντοπώλες μπορούν να εκπροσωπούνται από τον Εμπορικό Σύλλογο).

[209] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή προς τον ΕΣ Θηβών σχετικά με τη σύγκληση σύσκεψης από τον Εμπορικό Σύλλογο Τροφίμων Αθηνών για το θέμα του ΤΑΕ, 10.5.1963.

[210] Αρανίτου & Λοϊζος, Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…, σσ. 32-33.

συνεργασία με φορέα που προάσπιζε τα εμπορικά συμφέροντα ήταν αυτή με το Επιμελητήριο Βοιωτίας, το οποίο ιδρύθηκε το 1952. Στη συνέχεια, ως και τα πρόσφατα χρόνια, ο Σύλλογος θα εκπροσωπείται με μέλη του στο Διοικητικό Συμβούλιο του Επιμελητηρίου[211].

Στο τέλος της ίδιας δεκαετίας, το 1959, ιδρύεται ο φορέας που εκφράζει την πρώτη μεγάλη κεντρική συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων στην Ελλάδα, το Συντονιστικό Συμβούλιο Εμπορικών Συλλόγων. Όσο διάστημα διήρκεσε η ύπαρξη του Συντονιστικού, ο Σύλλογος το στήριζε με διάφορους τρόπους: συμμετείχε στις κινητοποιήσεις που αυτό εξήγγειλε, έπαιρνε μέρος στις συνελεύσεις του, το συνέδραμε οικονομικά...[212]. Ωστόσο, η "*χαλαρή συγκρότηση*" του Συντονιστικού και η "*οργανωτική αδυναμία*" του δημιουργούσαν φυγόκεντρες τάσεις (με την ίδρυση περιφερειακών Ομοσπονδιών[213] ή αναζητώντας εναλλακτικές λύσεις κεντρικής εκπροσώπησης). Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει μάλλον να ενταχθεί και η πρωτοβουλία της Ένωσης Εμπορικών Συλλόγων Αιτωλοακαρνανίας, το 1981, για την ίδρυση μιας κεντρικής Ομοσπονδίας Εμπορικών Συλλόγων Ελλάδος, την οποία φαίνεται ότι ο Εμπορικός Σύλλογος Θήβας αντιμετώπισε θετικά, δηλώνοντας την πρόθεσή του να τη στηρίξει[214].

Στη συνέχεια, όμως, ακολούθησε τη "γραμμή" του Συντονιστικού, η οποία οδήγησε, τελικά, στο διάδοχο σχήμα της Ένωσης Εμπορικών Συλλόγων Ελλάδος (ΕΕΣΕ). Ήδη από το 1983, όταν ξεκίνησε μια πρώιμη συζήτηση για την ίδρυση του νέου οργάνου, ο Σύλλογος απάντησε στη σχετική επιστολή του Συντονιστικού: "*Η Διοίκηση του Εμπορικού Συλλόγου Θηβών ομόφωνα αποφασίζει να συμμετάσχει στην Ένωση των Εμπορικών Συλλόγων Ελλάδος*". Στην ίδια συνεδρίασή του, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε τη συμμετοχή

[211] Βλ., για παράδειγμα, τα μέλη που τον εκπροσώπησαν το 2011, στο: Αρχείο ΕΣ.Θ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 1.12.2011.
[212] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 20.3.1966, 29.3.1966, 29.8.1966, 12.12.1979, 7.5.1986.
[213] Αρανίτου & Λοΐζος, Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…, σ. 34.
[214] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 5.1.1981, 26.1.1981.

του στο Πανελλήνιο Εμπορικό Συνέδριο της Ξάνθης[215], στη διάρκεια του οποίου ιδρύθηκε η ΕΕΣΕ, αλλά τελικά, υλοποιήθηκε πολύ αργότερα (τον Μάιο του 1986). Από εκείνη τη χρονιά (1986) κι ύστερα , ο Σύλλογος αποτέλεσε μέλος της Ένωσης[216].

Στη συνέχεια, για να μπορέσει να γίνει το πέρασμα από την ΕΕΣΕ στο νέο αναβαθμισμένο όργανο εκπροσώπησης του εμπορίου, την Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου, έπρεπε, στην ουσία, η ΕΕΣΕ να περιοριστεί σε επίπεδο Ομοσπονδίας, ώστε ο νέος φορέας να αποκτήσει τον νέο ρόλο της συνολικής εκπροσώπησης ως "Συνομοσπονδία". Η μεγάλη συζήτηση που άνοιξε σχετικά με το ποιες περιοχές θα εκπροσωπεί η Ομοσπονδία που θα δημιουργείτο (πχ, θα εκπροσωπούσε μόνο την Αττική ή και όμορους νομούς;)[217], αφορούσε και τον Εμπορικό Σύλλογο Θήβας, δεδομένου ότι η Βοιωτία ήταν ένας κοντινός Νομός που θα μπορούσε να ενταχθεί σε αυτή τη νέα υποδιαίρεση. Στην ουσία, ανάλογες συζητήσεις είχαν αρχίσει να γίνονται νωρίτερα, κατά τη διάρκεια των διεργασιών για τη νέα οργανωτική δομή που θα ελάμβανε η ΕΕΣΕ. Βλέπουμε έτσι να συζητούνται εντός του Συλλόγου διάφορα ενδεχόμενα (1987), όπως η δημιουργία Ομοσπονδίας Εμπορικών Συλλόγων Ανατολικής Στερεάς και Ευβοίας και η προσχώρησή του σε αυτήν. Τελικά, στη νέα δομή της ΕΣΕΕ λειτούργησε η Ομοσπονδία Εμπορικών Συλλόγων Αττικής Ομόρων Νομών & Νήσων Αιγαίου, μέρος της οποία αποτέλεσε και ο σύλλογος της Θήβας.

.....

Ο Εμπορικός Σύλλογος Θήβας, στο ξεκίνημα της τρίτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, αριθμεί περίπου 350 Μέλη και έναν Αντιπρόσωπο στη Συνομοσπονδία.

[215] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 1.11.1983..
[216] Σχετικά με την τυπική διαδικασία που ακολουθήθηκε, βλ.: Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 22.10.1986·
Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 30.9.1986, 22.10.1986.
[217] Αρανίτου & Λοΐζος, Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…, σσ. 96-100.

Επίσης, έχει συμμετάσχει, στο παρελθόν, σε δεκάδες επιτροπές, είτε λόγω των θεσμικών υποχρεώσεων που του επέβαλλε ο νόμος, είτε για την επίλυση ζητημάτων που προέκυπταν σε επαγγελματικό και τοπικό επίπεδο, προσφέροντας έτσι υπηρεσίες τόσο στην τοπική κοινωνία, όσο και στη διεκπεραίωση διαφόρων οικονομικών, επαγγελματικών κτλ θεμάτων. Μερικές από αυτές τις επιτροπές ήταν οι ακόλουθες: Πρωτοβάθμια Φορολογική Επιτροπή Δήμου Θηβαίων, Συμβουλευτική Επιτροπή Τοπικής Υπηρεσίας ΟΑΕΔ., Επιτροπή ΙΚΑ, Επιτροπή ΕΡΦΕΞ, Επιτροπή Ρυθμίσεως Φορτοεκφορτωτικών Ξηράς, Αγορανομική Επιτροπή του Δήμου, Επιτροπή Προστασίας Συνδικαλιστικών Στελεχών, Επιτροπή Πρωτοδικείου Θηβών, Επιτροπή για το Πρωτοβάθμιο Διοικητικό Διαιτητικό Δικαστήριο Θηβών, Συμβουλευτική Επιτροπή Υπηρεσίας Απασχολήσεως[218].

Σε όλα τα χρόνια της ζωής του, ανέπτυξε, εκτός από τη "στενά" συνδικαλιστική δράση του στο πλαίσιο των οργανωτικών του εντάξεων, και σχέσεις αλληλεγγύης και συναδελφικότητας με άλλους εμπορικούς συλλόγους, τόσο γειτονικούς (το 1975, προσέφερε οικονομική βοήθεια προς το Σωματείο Λιανοπωλητών Λαϊκής Αγοράς Θηβών[219]), όσο και άλλους που βρίσκονταν εκτός της περιφέρειάς του (το 1988, αδελφοποιήθηκε με τον ΕΣ Σπάρτης και το 1993, τίμησε για τη συνολική παρουσία του τον Εμπορικό και Εισαγωγικό Σύλλογο Πατρών[220]).

Μια παρόμοια στάση τήρησε επίσης και κατά τη συνεργασία του με άλλες επαγγελματικές ομάδες. Ειδικά, πρέπει να αναφέρουμε τη στενή συνεργασία

[218] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 7.1.1954, 13.7.1960, 28.6.1963, 29.9.1964, 27.4.1966, 4.3.1974, 7.6.1977, 15.6.1979, 10.7.1975· Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Νομαρχία Βοιωτίας προς ΕΣ Θηβών για υπόδειξη μελών του Συλλόγου στην Επιτροπή ΟΑΕΔ και στην Επιτροπή Απασχολήσεως, 9.7.1977.
[219] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 10.7.1975,
[220] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σ. 320.

του, σε διάφορες περιπτώσεις (κοινές αγωνιστικές ενέργειες, κοινή διοργάνωση εκδηλώσεων κτλ), με την Ομοσπονδία Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Επαρχίας Θηβών[221]. Αξιοσημείωτη υπήρξε και η υποστηρικτική στάση του Συλλόγου, όχι μόνο σε όμορες επαγγελματικές ομάδες, αλλά και σε άλλες, όπως ήταν οι εργάτες των μονάδων που έκλειναν, στο πλαίσιο της υποστήριξης που παρείχε ο Σύλλογος στη βιομηχανική παραγωγή της περιοχής[222]. Το 1970, τήρησε υποστηρικτική στάση απέναντι στις εργάτριες της εμποροβιομηχανικής επιχείρησης ΑΦΟΙ Γ. ΔΟΥΡΙΔΑ ΟΕ. Η τελευταία ζήτησε την άδεια του Συλλόγου για συγκρότηση νυκτερινής ομάδας γυναικών για εργασία στο εργοστάσιο (πιθανόν στο πλαίσιο συμμετοχής του ΕΣ Θηβών σε κάποια επιτροπή όπως αυτές που προαναφέρθηκαν), και ο Σύλλογος, αφού πρώτα συνεννοήθηκε με το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο της Θήβας, έθεσε ως όρους τη δίκαιη αμοιβή τους σύμφωνα με τη νομοθεσία, τη νόμιμη απασχόλησή τους , με βάση την ηλικία τους, και την καθημερινή μεταφορά τους στα σπίτια τους, με μέσο της επιχείρησης[223].

Β2. Διεκδικήσεις

Β2i. Από το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου ως τη Δικτατορία

Από το τέλος του πολέμου έως την εγκαθίδρυση της δικτατορίας, υπήρχαν κάποια θέματα που απασχόλησαν περισσότερο τον Εμπορικό Σύλλογο.

Το πρώτο από αυτά ήταν το Φορολογικό, το οποίο αποτελούσε ένα από τα πλέον σοβαρά ζητήματα που απασχολούσαν τότε το εμπόριο. Σε επιστολή του προς τον Εμπορικό Σύλλογο Θηβών, το 1957, ο Εμπορικός και Εισαγωγικός

[221] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 21.9.1979· Αρχείο ΕΣΘ, Αρχείο Φωτογραφιών, Φάκελος 2019-05-21, τεκμήρια 001, 002, (εκδήλωση με τη συμμετοχή της Ομοσπονδίας, 1995)· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου, 2.2.2010, 4.5.2010, 25.11.2016, 7.11.2022.
[222] Αρχείο ΕΣΘ, φάκελος "Δελτία Τύπου", Επιστολή του Συλλόγου προς την εκδότρια της εφημερίδας "Βοιωτικά Νέα", 19.4.2017· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 9.2.2021.
[223] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή ΕΣ Θηβών προς την εμποροβιομηχανική επιχείρηση ΑΦΟΙ Γ. ΔΟΥΡΙΔΑ ΟΕ, 1.8.1970.

Σύλλογος Πατρών παρουσίαζε ως υπεύθυνους "*διά το σημερινόν φορολογικόν κατάντημα, την προείσπραξιν, τας ποινικάς κυρώσεις, τους υψηλούς συντελεστάς και τας προσαυξήσεις που ωθούν τας φορολογίας εις τα ακρότατα και μη επιτρεπτά όρια...*"[224]. Ορισμένα άλλα ακανθώδη ζητήματα που αντιμετώπιζε το εμπόριο, σχετικά με το ίδιο θέμα, ήταν η πολυδαίδαλη νομοθεσία, το πλήθος των υποχρεώσεων και η γραφειοκρατία, την οποία συνεπαγόταν η ενασχόληση με τα φορολογικά, καθώς και η συνεπακόλουθη επιβάρυνση από άποψης χρόνου και κόστους. Επίσης, οι έμποροι ζητούσαν, μεταξύ άλλων, την απαλλαγή των μικρών επιχειρήσεων από την υποχρέωση τήρησης βιβλίων αγορών και την εκ των προτέρων συγκεκριμενοποίηση των προστίμων ανά παράβαση, προκειμένου να αποφεύγεται η αυθαιρεσία των εφοριακών. Ο αντιπρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου Θηβών και εκπρόσωπός του στο Πανεμπορικό Συνέδριο της Χαλκίδας, το 1961, αναφέρει ότι κάποια από τα βασικά αιτήματα που έθεσε εκεί ο εμπορικός κόσμος ήταν "*οι μειώσεις των φορολογικών συντελεστών και οι αυξήσεις του αφορολογήτου εξωμοιουμένου με όλας τας τάξεις*"[225]. Τα φορολογικά ζητήματα δεν έπαψαν να απασχολούν το εμπόριο μέχρι τις παραμονές της δικτατορίας[226], οπότε ο Σύλλογος αποφάσισε την αποστολή επιστολής απευθείας στον τότε Πρωθυπουργό, Στέφανο Στεφανόπουλο, για τη ματαίωση των νέων "*προβλεπομένων φορολογικών επιβαρύνσεων*"[227].

Ένα άλλο θέμα που αναφέρθηκε ως πρωτεύον στο ίδιο συνέδριο ήταν αυτό της επαγγελματικής στέγης. Παρόλα αυτά, το ζήτημα απέκτησε εκρηκτικές διαστάσεις κατά τη διετία 1965-1966. Κάποια από τα αιτήματα του εμπορικού κόσμου αφορούσαν την αναστολή των ελεύθερων μισθώσεων, τον καθορισμό κατώτατου ορίου χρόνου μίσθωσης, την αύξηση των μισθωμάτων, ανάλογα με

[224] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή ΕΕΣΠ προς ΕΣ Θηβών με τα αιτήματα του εμπορικού κόσμου για το Φορολογικό, 10.10.1957.
[225] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 15.8.1961.
[226] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σσ. 214 κ.ε., 245, 249.
[227] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 11.1.1966.

την αύξηση του τιμαρίθμου, και το δικαίωμα παραμονής του μισθωτή κατά το διάστημα ανάμεσα στη λήξη και στην ανανέωση του μισθώματος[228]. Το ζήτημα της επαγγελματικής στέγης και του ενοικιοστασίου απασχόλησε ιδιαιτέρως τον Εμπορικό Σύλλογο Θήβας, το Διοικητικό Συμβούλιο του οποίου αποφάσισε το κλείσιμο των καταστημάτων της πόλης, σε ένδειξη διαμαρτυρίας, στις 16 και στις 30 Μαρτίου 1966[229]. Την ίδια απόφαση έλαβε και για την 1η Σεπτεμβρίου της ίδιας χρονιάς, με αιτήματα που αφορούσαν τις αυξήσεις των μισθωμάτων, την κατάργηση της διάταξης περί ιδιόχρησης ακινήτων, τη ρύθμιση του ενοικιοστασίου και την εκ νέου χρήση των μισθωτών επαγγελματικών ακινήτων από τους εμπόρους που εκδιώχθηκαν λόγω εργασιών ανοικοδόμησης (με υπαγωγή τους στο ΚΗ΄ Ψήφισμα, το οποίο απάλλασσε από διάφορα τέλη όσους προχωρούσαν σε ανοικοδόμηση ή επισκευή κτηρίων μετά τον πόλεμο, ειδικά σε περιπτώσεις εκμίσθωσης των ακινήτων τους)[230].

Κατά την ίδια διετία, 1965-1966, αναδείχθηκε και το θέμα του Ασφαλιστικού, με αιτήματα την εξυγίανση του ΤΑΕ και, κυρίως, την παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης στον εμπορικό κόσμο. Το ζήτημα απασχόλησε τα Διοικητικά Συμβούλια του Συλλόγου και, τελικά, αποφασίστηκε η αποστολή επιτροπής στο Πανεμπορικό Συνέδριο της Λάρισας, στις 29 και 30 Μαΐου 1966, με εξουσιοδότηση να παρουσιάσει τις θέσεις του ΕΣ Θήβας για δύο θέματα: α) το

[228] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σσ. 258-259.
[229] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 15.3.1966, 29.3.1966.
[230] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Φάκελος 2019-09-18, 007, 1966, φυλλάδιο του ΕΣΘ που καλούσε σε κινητοποιήσεις για την επαγγελματική στέγη.
Το ΚΗ Ψήφισμα ανέφερε: "Απαλλάσσονται της καταβολής αναλογικού τέλους χαρτοσήμου και παντός δικαιώματος υπέρ οιουδήποτε εν γένει Ταμείου ή Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου, αι συμβάσεις και προσυμβάσεις δια την σύστασιν ιδιοκτησίας κατ' ορόφους ή τμήματα αυτών ή και δια την τροποποίησιν υφισταμένων τοιούτων συμφωνιών, δια την παροχήν ενυποθήκων δανείων χορηγουμένων δια την ανοικοδόμησιν ή επισκευήν ακινήτων, δια την μελέτην,επίβλεψιν και εκτέλεσιν της ανοικοδομήσεως ή επισκευής ακινήτων και την εξασφάλισιν της τηρήσεως των όρων της συμφωνίας ή των νομίμων δικαιωμάτων οιουδήποτε των συμβαλλομένων και δια την εκμίσθωσιν των ανεγειρομένων ή επισκευαζομένων οικοδομών".

Ασφαλιστικό και τη νοσοκομειακή περίθαλψη και β) τον Κρατικό Παρεμβατισμό[231].

Το τελευταίο αυτό θέμα ήταν στην πρώτη γραμμή των αιτημάτων του Συλλόγου, ως ένα ζήτημα που δημιουργούσε γενικότερα προβλήματα στους εμπόρους μεταπολεμικά. Είδαμε και πιο πάνω ότι ο παρεμβατισμός του Κράτους ήταν ιδιαιτέρως αυξημένος μετά τον πόλεμο, λόγω των συνθηκών. Επιπλέον, την πενταετία μετά το 1958, οι χαμηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης επέτειναν τις κρατικές παρεμβάσεις, με στόχο την αναζωογόνηση της οικονομίας μέσα από στοχοθετημένες δράσεις[232]. Το ζήτημα αυτό, στο οποίο εμπλέκονταν περιπτώσεις κρατικών ή ημικρατικών οργανισμών, όπως η Αγροτική Τράπεζα και ο Οργανισμός Διαχείρισης Συμμαχικού Υλικού, οι οποίοι ασκούσαν εμπορική δραστηριότητα, συσχετιζόταν, – όσον αφορούσε τις εμπορικές διεκδικήσεις, με τις περιπτώσεις άλλων φορέων, όπως οι γεωργικοί συνεταιρισμοί, που επίσης παρέκαμπταν το εμπόριο[233]. Επρόκειτο για ένα ζήτημα που επίσης απασχολούσε τον Σύλλογο, και γι' αυτό ίσως βρισκόταν, μαζί με τον κρατικό παρεμβατισμό, στην πρώτη γραμμή των αιτημάτων του. Για αρκετά χρόνια ακόμα, το εμπόριο θα ταλανιζόταν από δελτία Κατανομής Αγαθών, πωλήσεις εισαγωγικών δικαιωμάτων και περίπλοκη νομοθεσία που θα τα ρύθμιζε όλα αυτά, όπως συνέβαινε και προπολεμικά. Πολλά από αυτά τα ζητήματα επανεμφανίζονται και στο Αρχείο του Εμπορικού Συλλόγου Θηβών, όπως, για παράδειγμα, οι ειδοποιήσεις που ελάμβανε από το Ειδικόν Γραφείον Εμπορίου Θηβών, "*περί διαθέσεως Κρατικού γνησίου ελαιολάδου*" ή "*ορύζης Καρολίνας εκ των Κρατικών αποθεμάτων*", ακόμα και το 1967[234].

[231] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 20.3.1966, 27.4.1966.
[232] Κωστελέτου, "Διεθνές Εμπόριο και Οικονομική Μεγένθυνση: Ελλάδα 1949-67"…, σ. 251.
[233] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σ. 189.
[234] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Ειδικόν Γραφείον Εμπορίου Θηβών προς ΕΣ Θηβών, σχετικά με την αγορά κρατικής ορύζης από χονδρέμπορους της περιοχής, 26.11.1962· Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Ειδικόν Γραφείον Εμπορίου Θηβών προς ΕΣ Θηβών, σχετικά με την αγορά κρατικού ελαιόλαδου από εμπόρους της περιοχής, 9.11.1967.

Β2ii.Δικτατορία

Μετά την κήρυξη της δικτατορίας, η διατύπωση αιτημάτων από τον Σύλλογο δεν είχε ιδιαίτερη σημασία. Τα πράγματα λύνονταν απευθείας σε κεντρικό επίπεδο, η διεκδίκηση ή η διαβούλευση δεν λαμβάνονταν υπόψη, ενώ η Χούντα πίστευε ότι τα πάντα, από τους νόμους της οικονομίας έως τα αιτήματα των πολιτών, μπορούσαν να λυθούν με τη λογική του "αποφασίζομεν και διατάσσομεν". Το Ειδικόν Γραφείον Εμπορίου Θηβών έγραφε απευθυνόμενο στον Εμπορικό Σύλλογο και σε άλλους επαγγελματικούς συλλόγους, στις 11 Μαΐου 1967: "*κατόπιν Κυβερνητικής αποφάσεως ουδεμία αύξησις των τιμών μετά την 21η Απριλίου 1967 επιτρέπεται...*"[235].

Ίσως γι' αυτό, τα μόνα αιτήματα που βλέπουμε να διατυπώνονται καθ' όλη τη διάρκεια της δικτατορίας μέσα στο αρχείο του Συλλόγου είναι μέσω του υπομνήματος με το οποίο το Δ.Σ. εξουσιοδότησε τον πρόεδρο "*όπως, μετά των άλλων παραγωγικών σωματείων επισκεφθούν τον Αξιότιμον Υπουργόν [Συντονισμού Νικόλαο Μακαρέζο], και επιδόση τούτο*"[236]. Το υπόμνημα αυτό δεν αφορούσε σωματειακά - εμπορικά αιτήματα, αλλά μόνο τοπικά ("*1) Αρχαιολογικόν 2) Βιομηχανικαί επενδύσεις 3) Διοικητική Αποκέντρωσις - Δημόσιαι υπηρεσίαι 4) Εργατικαί κατοικίαι*"). Και αυτό συμβαίνει, παρόλο που φαίνεται ότι, κατά τη διάρκεια της Επταετίας, υπήρχαν πολιτικές και κανονιστικές ρυθμίσεις, οι οποίες δεν ικανοποιούσαν τους εμπόρους, με κυριότερες την άρση του ενοικιοστασίου, την υψηλή εισφορά προς το ΤΑΕ και το ζήτημα της (μη) ανταποδοτικότητάς της, τις αυξήσεις στους μισθούς των ιδιωτικών υπαλλήλων και τη μη επίλυση του ζητήματος της επαγγελματικής στέγης[237] (την περίοδο αυτή ίσχυε και το "μείζον μίσθωμα", ένας θεσμός που

[235] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Ειδικόν Γραφείον Εμπορίου Θηβών προς τον Εμπορικό Σύλλογο και άλλους επαγγελματικούς συλλόγους σχετικά με απαγόρευση *της* αύξησης των τιμών μετά την 21η Απριλίου 1967, 11.5.1967.

[236] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 30.7.1971, 30.8.1971.

[237] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σσ. 287-290.

επέβαλλε την απομάκρυνση του εμπόρου από την επαγγελματική του στέγη, στην περίπτωση που ένας τρίτος προσέφερε περισσότερα χρήματα, και ο προηγούμενος ενοικιαστής δεν προσέφερε το ίδιο ή μεγαλύτερο ποσόν εντός συγκεκριμένου διαστήματος[238]).

Ούτως ή άλλως, τα αιτήματα των επαγγελματικών συλλόγων επί δικτατορίας δεν μπορούσαν να διακρίνονται για τον ιδιαίτερο δυναμισμό και τη διεκδικητικότητά τους, δεδομένου ότι οι διοικήσεις τους είχαν τη συναίνεση του καθεστώτος. Ο έλεγχος των διοικήσεων, εκτός από την άμεση ανάμειξη στο εσωτερικό των συλλόγων, επιτυγχανόταν και μέσα από διάφορες "τεχνικές" ελεγκτικές παρεμβάσεις, όπως ήταν ο περιορισμός των μελών στα Διοικητικά Συμβούλια των εμπορικών συλλόγων, τα οποία έγιναν υποχρεωτικά 5μελή (από 7μελή)[239], και άρα πιο ελέγξιμα. Η κατάσταση αυτή επηρέασε και τον ΕΣ Θηβών, ειδικά την τριετία 1970-1973. Τον Μάιο του 1973, το Δ.Σ. ενέκρινε την "*αποστολήν Τηλεγραφήματος Διαμαρτυρίας κατά των αναρχικώς δρώντων βομβιστών*"[240] (αν κρίνουμε από τη χρονική συγκυρία, πιθανόν το Δ.Σ. αναφερόταν στην εξάρθρωση της ομάδας βομβιστών του ΠΑΚ, με επικεφαλής το Σήφη Βαλυράκη), ενώ τον Ιούνιο του 1973, απέστειλε συγχαρητήριο τηλεγράφημα προς τον "*Πρόεδρον της Δημοκρατίας της Ελλάδος, κ. Γεώργιον Παπαδόπουλον, επί τη αναλήψει των καθηκόντων του...*"[241] (όταν εκείνος ανέλαβε αυτό το αξίωμα, μετά την κατάργηση της Βασιλείας, με στόχο να παρουσιάσει ένα φιλελεύθερο προσωπείο του καθεστώτος του). Από το τέλος του 1973 πάντως, η διοίκηση θα αλλάξει, και νέος Πρόεδρος του Συλλόγου θα γίνει ο Γεώργιος Πουλιόπουλος, ο οποίος παρέμεινε στο τιμόνι του έως το 1980.

[238] Χατζηιωάννου & Μαυροειδή, Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών 1902 -2002..., σσ. 195, 197.
[239] Για τον συγκεκριμένο νόμο, βλ. στη Γ.Σ του Συλλόγου στις 9.1.1980 (Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 9.1.1980),
[240] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 10.5.1971.
[241] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 1.6.1973.

Στην πραγματικότητα βέβαια, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, τα περισσότερα μέλη πρέπει να είχαν, σε γενικές γραμμές, την αίσθηση ότι η συμμετοχή τους δεν είχε ιδιαίτερο νόημα. Από το 1967 και μετά, το Διοικητικό Συμβούλιο συνεδρίαζε ελάχιστες φορές, και σχεδόν αποκλειστικά για διαδικαστικά θέματα (επικύρωση ωραρίου, εγγραφές μελών κτλ). Επίσης, δεν γίνονταν κάθε χρόνο Γενικές Συνελεύσεις και, όταν γίνονταν, ολοκληρώνονταν με συνοπτικές διαδικασίες, τόσον όσον αφορά την εκλογή των νέων Συμβουλίων, όσο και συνολικότερα (σε πολλές από αυτές δεν υπήρχε καν λίστα υπογραφών με τα παρόντα μέλη, γεγονός που δημιουργεί και υποψίες για παρατυπίες). Αυτή η αίσθηση ότι η συμμετοχή δεν είχε μάλλον κανένα νόημα, ήταν πιθανόν η αιτία για την ελάχιστη συμμετοχή στις συνελεύσεις του Συλλόγου, ακριβώς όπως συνέβαινε και στη διάρκεια της δικτατορίας Μεταξά, λίγες δεκαετίες πιο πριν. Στη Γ.Σ. της 1ης Ιουνίου 1973, για παράδειγμα, παρέστησαν 36 μέλη[242], πολύ λίγα σε σχέση με τα 71 της 19ης Οκτωβρίου 1975[243], τα 91 του Οκτωβρίου 1977[244] και τα 133 του Ιανουαρίου 1980[245], όταν δηλαδή η σταδιακή αποκατάσταση των δημοκρατικών θεσμών άρχισε να προσδίδει και πάλι νόημα στη συμμετοχικότητα.

Δεν είναι σαφές πάντως εάν η αναστάτωση που βίωσε ο Σύλλογος τόσο έναν χρόνο πριν την πτώση της χούντας (με πρόταση μομφής κατά του Δ.Σ. από μέλος του Συλλόγου, η οποία κατέληξε σε ισοψηφία[246]), όσο και λίγο μετά την πτώση της (παραίτηση Προέδρου και ανάκληση παραίτησής του, τον Σεπτέμβριο 1974, υπόμνημα 33 μελών για σύγκληση έκτακτης Γενικής Συνέλευσης τον Νοέμβριο, ψηφοφορία για το αν θα δοθεί ψήφος εμπιστοσύνης στο Δ.Σ. και απόφαση τελικά, με ψήφους 29-26, να παραμείνει το υπάρχον Διοικητικό Συμβούλιο[247]), οφειλόταν σε αμφισβήτηση των τότε

[242] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 1.6.1973.
[243] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 19.10.1975.
[244] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 2.10.1977.
[245] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 9.1.1980.
[246] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 1.6.1973.
[247] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 7, 2.9.1974, 25.10.1974· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 6.11.1974.

διοικήσεων, λόγω του γεγονότος ότι είχαν αξιώματα στον Σύλλογο επί δικτατορίας, ή σε άλλους λόγους.

Σε κάθε περίπτωση, τα πράγματα είχαν οριστικά αλλάξει στον Σύλλογο, τον Μάρτιο 1975, όταν το Διοικητικό Συμβούλιο, ακόμα υπό την προεδρία του Γ. Πουλιόπουλου, δήλωσε ότι καταδικάζει την "*άφρονα ενέργειαν αμετανοήτων, νοσταλγών δικτατορίας, αξιωματικών [επρόκειτο για το λεγόμενο "πραξικόπημα της πυτζάμας"], στρεφομένη κατά δημοκρατίας, και τάσσεται ανεπιφυλάκτως παρά το πλευρόν Κυβερνήσεως*"[248].

B2iii. 1974-1981

Πριν εξετάσουμε τα γενικότερα χαρακτηριστικά που καθόρισαν αυτήν την περίοδο, ας δούμε, εν συντομία, τις πρώτες μεγάλες αντιπαραθέσεις των εμπόρων με την Κυβέρνηση. Οι πρώτες βασικές και έντονες διεκδικήσεις του εμπορικού κόσμου, μετά τη δικτατορία, εμφανίστηκαν τη διετία 1976-1977.

Την πρώτη χρονιά, οι έμποροι ξεκίνησαν να αντιδρούν στην εφαρμογή του συνεχούς ωραρίου καταστημάτων. Όμως, το κυριότερο ζήτημα που ανέκυψε ήταν το Αγορανομικό, και πιο συγκεκριμένα η δέσμη αγορανομικών μέτρων, τα οποία θέσπισε, το 1977, η τότε κυβέρνηση. Σε αυτήν περιλαμβανόταν μια ευρεία μετάταξη αγαθών από την κατηγορία των "επουσιωδών" σ' εκείνη των "εν ανεπαρκεία" (γεγονός που σήμαινε ότι μπορεί να καθοριζόταν γι' αυτά ανώτατη τιμή ή ανώτατο ποσοστό μεικτού κέρδους), η μείωση του χονδρεμπορικού κέρδους κατά 30% και οι αυστηρές κυρώσεις για οποιαδήποτε παράβασή τους[249].

[248] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 4.3.1975.
[249] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σσ. 298-299.

Η αντίδραση του Συλλόγου ήταν άμεση. Τον Μάρτιο 1977, το Διοικητικό Συμβούλιο συγκαλεί έκτακτη Γενική Συνέλευση με θέμα "*τα καταστροφικά [αγορανομικά] μέτρα*", ειδικά για το ζήτημα των διοικητικών κυρώσεων που αυτά επέφεραν (αλλά και για την εφαρμογή ή όχι του συνεχούς ωραρίου στην περιοχή). Στη συνέλευση αποφασίστηκε το κλείσιμο των καταστημάτων στις 21 Μαρτίου, μια απεργία "*προειδοποιητική, επιφυλασσόμενοι δια περαιτέρω αγώνας μέχρι δικαιώσεως του αιτήματός μας*", ενώ για το "*θέμα του ωραρίου απεφασίσθη να μη γίνη συνεχές, να παραμείνει ως έχει...*" (με μια μικρή μεταβολή για τα παντοπωλεία, ώστε να εξομοιωθούν με τα υπόλοιπα εμπορικά)[250].

…….

Από εκεί κι ύστερα , οι διεκδικήσεις του ΕΣ Θηβών καθορίσθηκαν, όχι μόνον από τις αλλαγές στον χώρο του εμπορίου, αλλά και από τις ευρύτερες εξελίξεις στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο, οι οποίες υπήρξαν ιδιαιτέρως σημαντικές. Το συγκεκριμένο διάστημα, ξεκίνησε μια περίοδος δύο δεκαετιών, της οποίας τα χαρακτηριστικά ήταν οι μικροί ρυθμοί ανάπτυξης και ο υψηλός πληθωρισμός. Οι μικρές εμπορικές επιχειρήσεις δεν είχαν σημαντική πρόσβαση στην τραπεζική χρηματοδότηση και στα πολιτικά κέντρα αποφάσεων (σε αντίθεση με τις μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις, που είχαν ευνοϊκότερη φορολογία και ευμενέστερους όρους χρηματοδότησης)[251]. Η ίδια περίοδος θα καθοριστεί από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ και μετέπειτα στους επόμενους θεσμούς της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και από την προετοιμασία της χώρας ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στα κριτήρια που απαιτούνταν. Τα κριτήρια αυτά, τα οποία επηρέαζαν το εμπόριο από πολλές απόψεις, μπορεί να μην ήταν μόνο προϋποθέσεις οικονομικής σύγκλισης,

[250] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 15.3.1977. Το ωράριο καθορίσθηκε σε συνεννόηση με τη Νομαρχία, όπως τελικά είχε συμφωνηθεί, με βάση, άλλωστε, και τη θέση των εμπόρων για τις περιοχές της επαρχίας (Βλ.: Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών...,* σ. 299)· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 18.3.1977.

[251] Αρανίτου & Λοΐζος, Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…, σσ. 46-47.

αλλά και θεσμικής προσαρμογής.

Τα ζητήματα που ανέκυπταν ανησυχούσαν τους εμπόρους και δημιουργούσαν φόβους, όχι μόνο θεσμικής ετοιμότητας, αλλά και κατάλληλης προετοιμασίας, σε επίπεδο νοοτροπιών και οργανωτικότητας[252]. Το 1981, το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου αποφάσισε, για την ενημέρωση των μελών, τη διεξαγωγή σεμιναρίου από την Ελληνική Εταιρεία Διοίκησης Επιχειρήσεων, με τίτλο "Η ΕΟΚ και οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις"[253], ίσως το πρώτο σεμινάριο για τα μέλη που συναντάται στα αρχεία του.

Τα προβλήματα αυτής της περιόδου συμπυκνώνονται στη Γενική Συνέλευση της 19ης Ιανουαρίου 1980, καθώς και στο Ψήφισμα που συντάχθηκε από τον Σύλλογο, με αποδέκτες τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης, τον Πρόεδρο της Βουλής, τους αρμόδιους Υπουργούς και τον Τύπο. Σε αυτό, ο Σύλλογος διαμαρτύρεται για[254]:

- την άνοδο του τιμάριθμου και τη μείωση των εισοδημάτων των εργαζομένων, η οποία πλήττει το εμπόριο
- το Φορολογικό, ζητώντας την κατάργηση του ν. 820.78 και της "Απόφασης Α3" (ήταν η Απόφαση Α3-3385.1979 του Υπουργείου Εμπορίου, με την οποία οριζόταν ότι οι εισαγόμενες ηλεκτρικές συσκευές δεν θα μπορούσαν να πωλούνται σε λιανική τιμή πάνω από το 100% της τιμής εισαγωγής του προϊόντος άνευ δασμών[255])
- την Επαγγελματική Στέγη, ζητώντας κατάργηση της "*ιδιοχρήσεως*" και αύξηση των ενοικίων "*σε σταθερό ποσοστό*"
- το Χρηματοδοτικό
- το Αγορανομικό
- το Ασφαλιστικό, με αιτήματα την απόδοση του "κοινωνικού πόρου" στο ΤΕΒΕ (στο Ψήφισμα αναφέρονται, άλλωστε, εκτός από τους εμπόρους - βιοτέχνες, και "οι επαγγελματίες της πόλεώς μας") και την καθιέρωση του Οικογενειακού Γιατρού.

[252] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σ. 303.
[253] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 7.12.1981.
[254] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 19.1.1980 (ιδίως το Ψήφισμα της Συνέλευσης).
[255] Αρανίτου & Λοΐζος, Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…, σ. 41.

Ορισμένα από αυτά τα θέματα, ιδίως η απόδοση του κοινωνικού πόρου στο ΤΑΕ ή στο ΤΕΒΕ, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, το Φορολογικό, ο πληθωρισμός και η "ιδιόχρηση", επανέρχονται στις διεκδικήσεις του Συλλόγου την περίοδο εκείνη[256]. Επρόκειτο, εξάλλου, για ένα διάστημα όπου κυριαρχούσε το στοιχείο της διεκδίκησης εκ μέρους του Συλλόγου, από το τέλος του 1979 έως το φθινόπωρο του 1981, με συμμετοχή του σε συνελεύσεις, που διεξάγονταν στην Αθήνα, κατά των οικονομικών κυβερνητικών μέτρων, με κλείσιμο των καταστημάτων, αποστολές ψηφισμάτων και οργάνωση απεργιών με επαγγελματοβιοτέχνες ή άλλες ομάδες[257].

Ήταν εμφανής η κοινωνική δυσαρέσκεια, η οποία θα έκανε, εκ των υστέρων, την κυβερνητική αλλαγή του Οκτωβρίου 1981 να φαίνεται ως μια αναμενόμενη εξέλιξη...

Β2iv. Από το 1981 έως τα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα και την κρίση χρέους

Η περίοδος αυτή σχετίζεται άμεσα με την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας. Η αφετηρία της ταυτίζεται με την ένταξη στην ΕΟΚ, το 1981, και συνεχίζεται μέσα από τα ευρωπαϊκά εγχειρήματα της Συνθήκης του Μάαστριχτ, της υλοποίησης των σταδίων για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση τη δεκαετία του 1990, και την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος, το 2002.

Όλα τα παραπάνω σημαδεύονται επίσης από τη διακυβέρνηση της χώρας από το ΠΑΣΟΚ, το οποίο βρίσκεται στην εξουσία όλο αυτό το διάστημα, με εξαίρεση τα έτη 1990-1993 και 2004-2009.

[256] Βλ. Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 30.5.1981· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 24.6.1981·
Αρχείο ΕΣΘ. Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 5.9.1981.
[257] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 12.12.1979· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 19.1.1980, 24.6.1981· Αρχείο ΕΣΘ. Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 5.9.1981.

Στον Εμπορικό Σύλλογο Θηβών, το διάστημα αυτό επηρεάστηκε καθοριστικά από την παρουσία του Ανδρέα Γιαννόπουλου, ο οποίος παρέμεινε Πρόεδρος του Συλλόγου κατά το μεγαλύτερο μέρος αυτής την περιόδου, από το 1984 έως το 1999, όντας έτσι ο μακροβιότερος πρόεδρός του. Παράλληλα, επί των ημερών του, ο Σύλλογος εντάχθηκε στην πρώτη μεγάλη πανελλαδική οργάνωση του εμπορίου, την Ένωση Εμπορικών Συλλόγων Ελλάδος, και ο ίδιος εκπροσώπησε τον ΕΣ Θηβών στο Πανεμπορικό Συνέδριο της Ξάνθης, το 1986, στην ιδρυτική εκδήλωση που γέννησε την ΕΕΣΕ. Στη συνέχεια, υπήρξε μέλος του Δ.Σ. της ΕΣΕΕ και επίτιμο μέλος της. Μεταξύ άλλων, διετέλεσε Γενικός Γραμματέας της Ομοσπονδίας Εμπορικών Συλλόγων Αττικής, Όμορων Νομών και Νήσων Αιγαίου, Γενικός Γραμματέας του Κέντρου Ανάπτυξης Ελληνικού Εμπορίου, ενώ συμμετείχε και στα Δ.Σ. του ΤΑΕ και του ΤΕΒΕ.

Έχει βραβευθεί πολλές φορές για την προσφορά του, μεταξύ άλλων τον Οκτώβριο του 1999, σε τιμητική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια συνεδριάσεων των Διοιητικών Συμβουλίων της ΕΣΕΕ και του Κ.Α.ΕΛ.Ε. στη Θήβα.

Δεν πρέπει επίσης να παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι, κατά τη διάρκεια της θητείας του, ο Σύλλογος απέκτησε τη μόνιμη στέγη του, στην οδό Κάδμου, το 1993, ένα γεγονός με ιδιαίτερη σημασία, αν ληφθούν υπόψη η "ταλαιπωρία" των μελών του για την ανεύρεση κτηρίου και οι συνεχείς μετακομίσεις, επί σειρά δεκαετιών[258].

.....

Ο Γιαννόπουλος υπήρξε επίσης ένας από τους ανθρώπους που επεδίωξαν με επιμονή την ίδρυση παραρτήματος του Επιμελητηρίου Βοιωτίας στη Θήβα.

[258] Βλ. ενδεικτικά: Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 10.3.1961, 2.10.1963, 2.4.1968, 28.6.1972, 10.3.1980.

Η λειτουργία του αποτέλεσε, ωστόσο, προϊόν συνεργασίας και προγενέστερων διοικήσεων του Συλλόγου. Η πρώτη φορά που συναντάμε αυτό το αίτημα στα αρχεία του ανάγεται στον Δεκέμβριο του 1974, όταν αποφασίζεται από το τότε Διοικητικό Συμβούλιο η "*διά Υπομνήματος αίτησις προς το Υπουργείον Εμπορίου διά την ταχυτέραν εγκατάστασιν γραφείου Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου εις Θήβας*"[259]. Έκτοτε, συναντάμε και πάλι, κατά καιρούς, το αίτημα να διατυπώνεται σε διάφορες περιστάσεις[260], έως το 1999, όταν ο Υπουργός Ανάπτυξης, Ε. Βενιζέλος έδωσε, κατά την παρουσία του σε Γενική Συνέλευση της ΕΣΕΕ, στην οποία παρίστατο και ο Ανδρέας Γιαννόπουλος, την υπόσχεση για τη λειτουργία του[261].

Αυτή η χρονιά ήταν η τελευταία του ως Προέδρου του Συλλόγου. Από το 1999, ανέλαβε ο Ευάγγελος Μαυράκος, επί Προεδρίας του οποίου πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του γραφείου του Επιμελητηρίου Βοιωτίας στη Θήβα, στις 10 Ιουνίου 2001[262].

.....

Η πολιτική αλλαγή που επήλθε το 1981, με την επικράτηση του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, έγινε αισθητή και στη λειτουργία του Συλλόγου. Η διαφοροποίηση του δημόσιου λόγου επηρέασε και τη ρητορεία του ΕΣ Θηβών. Ήδη, τον προηγούμενο χρόνο, πριν από τις εκλογές του 1981, βλέπουμε αναφορές όπως "*Να σταματήσουν οι φοροαπαλλαγές προς το κεφάλαιο*" και καταγγελίες για "*τα κέρδη των μονοπωλίων*"[263].

[259] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 30.12.1974.
[260] Βλ. πχ: Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 24.11.1980 (Απόφαση για συντονισμό με άλλους φορείς, με σκοπό την ίδρυση Επιμελητηρίου στη Θήβα), 10.5.1982 (Προτάσεις του Συλλόγου για το 5ετές πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987)· εφ. *Θηβαϊκά Επίκαιρα*, 1.6.1994 ("*Επιμελητήριο στη Θήβα. Καθολικό Αίτημα των παραγωγικών τάξεων*").
[261] Αρχείο ΕΣΘ, Αρχείο Φωτογραφιών, Φάκελος "Φωτογραφίες Γιαννόπουλου", τεκμήριο 57 (με χειρόγραφο σημείωμα, πιθανόν από τον Α. Γιαννόπουλο, σχετικά με εκείνη τη Γενική Συνέλευση της ΕΣΕΕ).
[262] Ρόδης, 1952-2022, 70 χρόνια Επιμελητήριο Βοιωτίας..., σ. 182.
[263] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 19.1.1980.

Τα τρία πρώτα χρόνια, μετά το 1981, μέσα στο κλίμα της εποχής, ο Σύλλογος συμμετείχε, μαζί με το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο, στις εκδηλώσεις για την Εργατική Πρωτομαγιά, καθώς και για την επέτειο των γεγονότων του Πολυτεχνείου, αλλά και στην Πανθηβαϊκή συγκέντρωση κατά των ξένων βάσεων στην Ελλάδα, ενώ, το 1982, συνέταξε και Ψήφισμα που "*καταδικάζει την βάρβαρη εισβολή του ισραηλινού [στρατού] εις τον Λίβανο*"[264].

Στη συνέχεια, όμως, οι σχέσεις του εμπορικού κόσμου της Ελλάδας με την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. διαταράχτηκαν. Το 1984, αποτέλεσε μια κομβική χρονιά ως προς αυτό. Με αφορμή τα λεγόμενα «μέτρα Κεδίκογλου», με τα οποία, μεταξύ άλλων, μετακινήθηκαν πολλά αγαθά στην κατηγορία «ουσιώδη εν ανεπαρκεία», ξεκίνησε, την άνοιξη του 1984, μια έντονη αντιπαράθεση, με μεγάλες κινητοποιήσεις των εμπόρων, οι οποίες κατέληξαν σε αυτήν που κάποια ΜΜΕ ονόμασαν τότε "συγκέντρωση της κατσαρόλας", στις 31 Μαΐου. Η αντιπαράθεση δεν περιοριζόταν, βέβαια, μόνο στα μέτρα του 1984. Υπήρχαν γενικότερα ζητήματα, όπως η επέκταση του δημόσιου τομέα σε εμπορικές δραστηριότητες, οι έλεγχοι στην αγορά με σκοπό τη συγκράτηση των τιμών, ένα γενικότερο κλίμα αντιπαράθεσης μεταξύ εργαζομένων και επιχειρηματιών, ή και κάποια επιμέρους θέματα, όπως η εφαρμογή του Δακτυλίου στο κέντρο της Αθήνας. Το θέμα για τους εμπόρους ήταν γενικότερο, όπως είχε περιγράψει και ο πρόεδρος του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών, αναφερόμενος στη θέση του εμπορίου, η οποία "*…έχει διαστρεβλωθεί από την Πολιτεία…*", με αποτέλεσμα να "*…ζούμε μια νέα εποχή του διωγμού της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και του αφανισμού του υγιούς εμπορίου…"*[265]. Το αποτέλεσμα ήταν η κυβέρνηση να χάσει τα ερείσματά της στον εμπορικό κόσμο (ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι η

[264] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 27.4.1982, 20.7.1982, 11.11.1982, 28.4.1983.
[265] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών..., σ. 307.

παράταξη που υποστηριζόταν από το ΠΑΣΟΚ είχε λάβει, το 1988, μόνο μια έδρα στις αρχαιρεσίες του ΕΣ Αθηνών για το 15μελές Δ.Σ.[266]).

Η ίδια αίσθηση ότι το υγιές εμπόριο απαξιώνεται και συκοφαντείται ήταν που οδήγησε τον ΕΣ Θηβών, το 1987, να συμπεριλάβει στη λίστα των αιτημάτων του "*να τεθεί τέλος στον διασυρμό του εμπορίου από κάθε μέσο ενημέρωσης*"[267]. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο Σύλλογος αρχίζει σταδιακά να καταθέτει τα αιτήματά του προς την κυβέρνηση και να διεκδικεί. Αρχικά, με έναν πιο χαλαρό τρόπο, και από τα μέσα της δεκαετίας του '80 πιο δυναμικά. Το 1982, συντάσσει έναν κατάλογο με τις διεκδικήσεις του , ως προτάσεις για το πενταετές πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987. Προτείνεται, μεταξύ άλλων, η χαμηλότοκη δανειοδότηση για απόκτηση επαγγελματικής στέγης για εμπόρους, ο περιορισμός των παράνομων μικροπωλητών, η αύξηση του χρόνου προεξόφλησης των συναλλαγματικών και η μείωση του προεξοφλητικού επιτοκίου, η δανειοδότηση εμπόρων αναλόγως τζίρου (από 300.000 ως 1.000.000 δρχ, χωρίς εγγυητές και υποθήκη), η παροχή φαρμακευτικής περίθαλψης και στους εμπόρους ("*ο μόνος κλάδος*" που τη στερείτο), η αναδιαμόρφωση της φορολογικής κλίμακας για κάθε κλάδο, σε ρεαλιστική βάση, η αύξηση του ποσού φορολογικής απαλλαγής, λόγω οικογενειακών βαρών, και η ίδρυση νομαρχιακής υπηρεσίας στη Θήβα, ώστε να πραγματοποιηθεί η κυβερνητική εξαγγελία για αποκέντρωση[268].

Από το 1985 και μετά, η εφαρμογή του "Προγράμματος Σταθερότητας" και τα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης προκαλούν μεγαλύτερες αντιδράσεις, τόσο στον εμπορικό κόσμο, όσο και στην κοινωνία γενικότερα. Ο Σύλλογος συμμετείχε, στις 7 Απριλίου 1986, σε μια από τις μεγαλύτερες απεργίες των

[266] Χατζηιωάννου & Μαυροειδή, Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών 1902 -2002..., σ. 216. Βλ. επίσης: στο ίδιο σσ. 196, 212, 215· Αρανίτου & Λοΐζος, *Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…*, σσ. 41-42· Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών...,* σσ. 307, 308.
[267] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 2.2.87.
[268] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 10.5.1982.

μεταπολιτευτικών χρόνων εναντίον της εισοδηματικής πολιτικής της κυβέρνησης και των κυβερνητικών παρεμβάσεων στο συνδικαλιστικό κίνημα[269]. Επίσης, στις 2 Φεβρουαρίου 1987, συμμετείχε στη μεγάλη εμπορική απεργία, με τα εξής αιτήματα :

- την αύξηση του ορίου τήρησης Βιβλίων κατηγορίας Α΄, από τα 6 στα 20 εκατομμύρια δραχμές
- τη μείωση των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος
- την πάταξη της φοροδιαφυγής με θεσμικά, και όχι αστυνομικά, μέτρα
- την καθιέρωση αφορολογήτου ορίου, όπως ίσχυε και σε άλλες κατηγορίες εργαζομένων
- τη χορήγηση πλήρους ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, με ελεύθερη επιλογή ιατρού
- την πάταξη του παραεμπορίου σε όλες του τις μορφές
- --την προστασία της επαγγελματικής στέγης και τη χρηματοδότηση για την απόκτησή της
- τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων του εμπορίου με τους ίδιους όρους που ίσχυαν για τις επιχειρήσεις της βιοτεχνίας
- την κατάργηση της προνομιακής μεταχείρισης των συνεταιρισμών και των κοινωνικοποιημένων επιχειρήσεων[270].

Την ίδια χρονιά, η εφαρμογή του ΦΠΑ προκάλεσε αναστάτωση στους εμπόρους, οι οποίοι θεώρησαν ότι η αγορά δεν έχει προετοιμαστεί επαρκώς για το μέτρο. Ο Σύλλογος διοργάνωσε ενημερωτικές εκδηλώσεις – συζητήσεις, με ομιλητή τον Διευθυντή της τοπικής Οικονομικής Εφορίας[271].

Η δεκαετία του 1990 και τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 2000 είχαν ως κύριο χαρακτηριστικό τους τις προσπάθειες προσαρμογής στους ευρωπαϊκούς στόχους, οι οποίοι είχαν τεθεί από την ηγεσία της χώρας, έχοντας, σε μεγάλο βαθμό, και τη συναίνεση της ελληνικής κοινωνίας. Ωστόσο, η πορεία αυτή

[269] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 2.4.1986.
[270] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 2.2.1987.
[271] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 28.11.1986 και 2.2.1987.

απαιτούσε θυσίες που δεν ήταν πάντα εύκολες για εργαζόμενους και επαγγελματίες. Τα σταθεροποιητικά προγράμματα και τα προγράμματα σύγκλισης, τα οποία εφαρμόσθηκαν για την εκπλήρωση των κριτηρίων που επέτασσε η ευρωπαϊκή πορεία της χώρας (Μάαστριχτ, ΟΝΕ, ευρώ), δυσκόλεψαν ιδιαίτερα τις μικρότερες εμπορικές επιχειρήσεις, οι οποίες ήταν ευάλωτες τόσο εξαιτίας της ελλιπούς πρόσβασής τους στη χρηματοδότηση, όσο και λόγω της μείωσης των εισοδημάτων, μετά την πολιτική του περιορισμού των αυξήσεων του μισθολογικού κόστους[272]. Μέσα σε αυτή τη δύσκολη κατάσταση, ο εμπορικός κόσμος εναντιώθηκε με κινητοποιήσεις, συμπεριλαμβανομένου και του ΕΣ Θηβών, ο οποίος συμμετείχε στις πολλαπλές εμπορικές κινητοποιήσεις της άνοιξης του 1995, κλείνοντας τα καταστήματα της πόλης, αντιδρώντας στις οικονομικές δυσκολίες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στην επιβολή αντικειμενικών κριτηρίων και σε άλλα φορολογικά θέματα, καθώς και στις ρυθμίσεις για την επαγγελματική στέγη. Το Φορολογικό ήταν στο επίκεντρο των κινητοποιήσεών του και το 2002[273].

Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, εκτός από την οικονομική πίεση που δέχονταν οι επιχειρήσεις, υπήρχε και το ζήτημα των θεσμικών προσαρμογών και της "φιλελευθεροποίησης" της αγοράς. Η "αποεθνικοποίηση" του εμπορίου και η είσοδος στην αγορά μεγάλων καταστημάτων και εμπορικών αλυσίδων απειλούσαν τις ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες ζητούσαν να ελεγχθεί η δραστηριότητα των Πολυεθνικών και η πλήρης απορρύθμιση της αγοράς. Έτσι, ο ΕΣ Θηβών ζητούσε ρυθμίσεις σε ζητήματα, όπως αυτό της επαγγελματικής στέγης ή του ωραρίου, και την εφαρμογή κανόνων στη λειτουργία των μεγάλων

[272] Αρανίτου & Λοΐζος, *Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…*, σσ. 46-47, 108-109· Χατζηιωάννου & Μαυροειδή, Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών 1902 -2002..., σσ. 216-217,

[273] Εφ. *Θηβαϊκά Επίκαιρα* 1.4.1995· Αρχείο ΕΣΘ, Αρχείο Φωτογραφιών, Φάκελος "Φωτογραφίες Γιαννόπουλου", τεκμήριο 111, Αφίσα με ενημέρωση για κινητοποιήσεις του ΕΣ Θηβών, το 1995· Ενημερωτικό σημείωμα με τίτλο "2000-2011" από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝΕΜΥ της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες σχετικά με την περίοδο 2000-2011, για τις ανάγκες της παρούσας έκδοσης.

καταστημάτων και των πολυεθνικών επιχειρήσεων, με τρόπο ώστε να μην υπάρχουν στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό[274]. Οι κινητοποιήσεις του Συλλόγου συνεχίστηκαν και μετά την είσοδο της χώρας στο ενιαίο νόμισμα. Η κατάσταση δεν καλυτέρευσε ιδιαίτερα για το μικρό εμπόριο, μετά το 2002 και την είσοδο στο ευρώ, αφού οι δείκτες που σχετίζονταν με τη ανεργία, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και το δημόσιο χρέος δεν παρουσίασαν αισθητή άνοδο, ενώ, από το 2004 ως το 2007, και μολονότι ο ρυθμός ανάπτυξης ήταν υψηλός, εφαρμόσθηκε το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας, προκειμένου να αντιμετωπισθεί το υπερβολικό έλλειμμα[275]. Το 2005, ο Σύλλογος αποφασίζει και πάλι κλείσιμο των καταστημάτων, στο πλαίσιο πανελλαδικών κινητοποιήσεων, με αιτήματα που αφορούσαν την απελευθέρωση του ωραρίου, την κατάργηση της αργίας της Κυριακής και την πολιτική εξόντωσης που ακολουθούσαν τα ΜΜΕ. Ενδιαφέρον είχε η κινητοποίηση του Συλλόγου στις 22 Οκτωβρίου 2008, στην οποία τέθηκαν θέματα, όπως η ενίσχυση της διαφάνειας του κρατικού Προϋπολογισμού και ο έλεγχος των δημοσίων δαπανών[276], ζητήματα τα οποία, το επόμενο έτος, όταν θα ξεσπάσει η ελληνική κρίση χρέους, θα αποδεικνύονταν παραπάνω από επίκαιρα...

Β2ν. Μετά το 2009. Το εμπόριο σε διαρκή κρίση: οικονομική κρίση και πανδημία

Η οικονομική κρίση αποτέλεσε πραγματική καταστροφή για το εμπόριο, ειδικά το μικρό και το μικρομεσαίο.

Την τετραετία πριν το 2012, η αγοραστική δύναμη των πολιτών έπεσε στα επίπεδα του 1984, και η απασχόληση στα επίπεδα του 1998. Επιπλέον, η

[274] Εφ. *Θηβαϊκά Επίκαιρα* 1.4.1995· Αρχείο ΕΣΘ, Αρχείο Φωτογραφιών, Φάκελος "Φωτογραφίες Γιαννόπουλου", τεκμήριο 111, Αφίσα με ενημέρωση για κινητοποιήσεις του ΕΣ Θηβών, το 1995· Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Ο ΕΣ Λιβαδειάς απαντά σε αίτημα του ΕΣ Θηβών και τον ενημερώνει σχετικά με εξελίξεις για τις άδειες λειτουργίας σούπερ μάρκετ, 27.5.1997.

[275] Αρανίτου & Λοϊζος, Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…, σ. 109.

[276] Ενημερωτικό σημείωμα με τίτλο "2000-2011" από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝΕΜΥ της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες σχετικά με την περίοδο 2000-2011, για τις ανάγκες της παρούσας έκδοσης.

αύξηση του ΦΠΑ, η απορρύθμιση των κανόνων της αγοράς, η επέκταση των υπερκαταστημάτων και των εκπτωτικών χωριών, τα μέτρα για την απελευθέρωση του ωραρίου και κατά της αργίας της Κυριακής, καθώς και ο αποκλεισμός του 70% των εμπόρων από τη χρηματοδότηση, δημιούργησαν μεγάλα πλήγματα στο μικρό και το μικρομεσαίο εμπόριο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το 90% των εμπόρων να μην επιχειρεί καμία επένδυση, και να παρουσιαστεί μια καθίζηση στα επίπεδα του τζίρου (80%)[277]. Δεν είναι, λοιπόν, παράξενο που, το 2011, ο αριθμός των καταστημάτων λιανικού εμπορίου σημείωσε πτώση κατά 17,4%, σε σύγκριση με αυτόν του 2006[278].

Ο εμπορικός κόσμος και οι εκπρόσωποί του δεν έμειναν άπραγοι απέναντι σε αυτές τις δυσκολίες. Εκτός από τη Συνομοσπονδία, οι αντιδράσεις είχαν επεκταθεί, σε πρωτόγνωρο βαθμό, και σε επίπεδο συλλόγων, αν κρίνουμε από την περίπτωση του ΕΣ Θηβών. Σπάνια, στο παρελθόν, είχε προβεί ο Σύλλογος σε τόσες κινητοποιήσεις όσο στη δεκαετία της οικονομικής κρίσης.

Το ξεκίνημα έγινε στις 3 Μαΐου 2010, πιθανόν εν όψει της ψήφισης του πρώτου Μνημονίου μετά από τρεις μέρες, όταν πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στα γραφεία του Επιμελητηρίου Βοιωτίας στη Θήβα, με τη συμμετοχή δέκα επαγγελματικών φορέων της περιοχής. Στο Δελτίο Τύπου που ακολούθησε, υπογραμμίσθηκε ότι τα μέτρα "*δεν έχουν αναπτυξιακό χαρακτήρα παρά μόνο εισπρακτικό και για μία ακόμη φορά χτυπούν το εμπόριο και τους ελεύθερους επαγγελματίες*", αλλά οι τοπικές οργανώσεις θεώρησαν ότι δεν είχαν τον απαιτούμενο χρόνο για να οργανώσουν τη συμμετοχή τους στην απεργιακή κινητοποίηση της μεθεπόμενης ημέρας, την οποία προκήρυξαν οι τριτοβάθμιες επαγγελματικές οργανώσεις τους (ΓΣΕΒΕΕ και ΕΣΕΕ)[279].

[277] Αρανίτου & Λοΐζος, Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων…, σσ. 200 κ.ε.
[278] Μανιούδης, "Η ελληνική οικονομική ιστορία του λιανικού εμπορίου:…", σ. 187.

[279] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 4.5.2010.

Στις 23 Φεβρουαρίου 2011, ο Εμπορικός Σύλλογος της Θήβας συμμετείχε στην τότε πανελλαδική απεργία κατά της οικονομικής κατάστασης που είχε δημιουργηθεί με τα επιβαλλόμενα μέτρα, καθώς και σ' εκείνη της 9ης Οκτωβρίου 2011, μετά από συνεννόηση επτά επαγγελματικών συλλόγων της Θήβας, με κλείσιμο των καταστημάτων "*ως ένδειξη διαμαρτυρίας στην εφαρμογή των καθημερινών ισοπεδωτικών μέτρων που πλήττουν όλο και περισσότερους έμπορους και καταναλωτές*"[280].

Το 2012, ο Σύλλογος εξέφρασε την αντίθεσή του και στο δεύτερο Μνημόνιο, επισημαίνοντας ότι "*το ελληνικό εμπόριο απειλείται πλέον με ολοκληρωτικό αφανισμό καθώς τα επερχόμενα μέτρα που επιτάσσει η νέα δανειακή σύμβαση οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια σε επιδείνωση της ύφεσης και την οικονομία σε τέλμα*", καλώντας "*όλους τους Βουλευτές του Νομού μας να ΚΑΤΑΨΗΦΙΣΟΥΝ τα μέτρα-σοκ του νέου Μνημονίου*"[281]. Την ίδια χρονιά, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε τη συμμετοχή στο Πανθηβαϊκό Συλλαλητήριο, με κλείσιμο των καταστημάτων, στις 18 Οκτωβρίου. Ο Σύλλογος έθεσε ως άμεσες προτεραιότητες τα εξής:

> "1. Άμεσος ορισμός και νομοθετική προστασία της «εντός κρίσης μικρομεσαίας υπερχρεωμένης επιχείρησης» και υπαγωγή της στο καθεστώς ευνοϊκών φορολογικών και ασφαλιστικών ρυθμίσεων, ώστε να δοθεί μια ανάσα στις χειμαζόμενες επιχειρήσεις. Το ρυθμιστικό πακέτο πρέπει να περιλαμβάνει άρση των ποινικών διώξεων και της αυτόφωρης διαδικασίας, αλλαγές στον Τειρεσία για τους μικρομεσαίους, με νέα κριτήρια αμνηστίας, και ρυθμίσεις δανείων με επιμήκυνση αποπληρωμής και με σημαντική μείωση του ύψους της δόσης σε φυσικά και νομικά πρόσωπα.
>
> 2. Άμεσος εκσυγχρονισμός του φορολογικού πλαισίου, με νέο, απλό, δίκαιο για όλους, φορολογικό νόμο, κατάργηση του ΚΒΣ, άρση των πονηρών φορολογικών τροπολογιών, άμεση εφαρμογή μειωμένου συντελεστή «flat tax» 15% για όλες τις επιχειρήσεις και μείωση στον χαμηλό συντελεστή ΦΠΑ, τουλάχιστον για τα είδη πρώτης ανάγκης.
> 3.Άμεση λύση στο έλλειμμα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης που είναι στην κυριολεξία ζήτημα «ζωής ή θανάτου» για χιλιάδες οικογένειες ασφαλισμένων

[280] Ενημερωτικό σημείωμα με τίτλο "2000-2011" από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝΕΜΥ της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες σχετικές με τον Σύλλογο αναφορικά με την περίοδο 2000-2011, για τις ανάγκες της παρούσας έκδοσης· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 30.9.2011, 14.10.2011.
[281] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 11.2.2012.

και συνταξιούχων του ΟΑΕΕ. Αναδρομική καταβολή του επιδόματος στους ανέργους εμπόρους από τα χρήματα που καταβάλλονται από εμάς στον Ειδικό Λογαριασμό Ανεργίας".

Τα αιτήματα που προέβαλε ήταν τα ακόλουθα:

"ΟΧΙ στην επιλεκτική απελευθέρωση της αγοράς.

ΟΧΙ στην κατάργηση της Κυριακάτικης Αργίας.

ΟΧΙ στα καρτέλ και την ολιγοπώληση της ελληνικής αγοράς.

ΟΧΙ στην κατάργηση του αφορολόγητου των εμπόρων.

ΟΧΙ στην επιβολή νέων και αναδρομικών φόρων και τελών.

ΟΧΙ στην ανεργία και τα λουκέτα εμπορικών καταστημάτων.

ΝΑΙ στην αυθεντική ανάπτυξη μιας παραγωγικής Ελλάδας.

ΝΑΙ στην πάταξη του παραεμπορίου και της παραοικονομίας.

ΝΑΙ στις ταμειακές παντού και αποδείξεις από όλους.

ΝΑΙ στην απλοποίηση της φορολογικής, εργασιακής και αγορανομικής νομοθεσίας.

ΝΑΙ στην ελληνική ανταγωνιστική μικρομεσαία επιχειρηματικότητα και την επιβίωση της μεσαίας τάξης"[282].

Στη συνέχεια, ήρθε η κινητοποίηση της 27ης Νοεμβρίου 2014, με το Δελτίο Τύπου του Συλλόγου να αναφέρει: "*Τα λουκέτα αυξάνονται, ο εξαιρετικά μειωμένος τζίρος αναδιανέμεται προς όφελος των μεγάλων επιχειρήσεων, οι οφειλές προς το Δημόσιο και τον ΟΑΕΕ αυξάνονται επικίνδυνα, η υπερφορολόγηση πλήττει το σύνολο της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας, οι προσφορές και προωθητικές ενέργειες απελευθερώνονται, η τάση για άνοιγμα τις Κυριακές συνεχίζεται, το παρεμπόριο διογκώνεται*"[283]. Ο κύκλος των Μνημονίων έκλεισε με την υπογραφή της τρίτης δανειακής σύμβασης, επί της νέας κυβέρνησης του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., την οποία επίσης επέκρινε ο ΕΣ Θηβών: "*Το 2015, φυσικά, ήταν και το έτος των μεγάλων συνειδητοποιήσεων. Οι*

[282] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 16.10.2012 και 23.10.2012.
[283] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 26.11.2014.

αλλεπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις, τα capital controls, η Συμφωνία της 13ης Ιουλίου, η ψήφιση και εφαρμογή του τρίτου Μνημονίου φανερώνουν, ότι για πρώτη φορά μετά από τόσα χρόνια, επιβάλλεται μία στοιχειώδης συναντίληψη ανάμεσα στην πλειονότητα των κοινωνικών δυνάμεων του τόπου (…) Καλούμε όλους να συμμετέχουν – παρευρεθούν στη συγκέντρωση που θα πραγματοποιηθεί στη κεντρική πλατεία της Θήβας"[284].

Μέσα σε όλη αυτή την ταραγμένη περίοδο, είναι αλήθεια ότι ο ΕΣ Θηβών επικέντρωσε, κατά περίπτωση, το ενδιαφέρον του σε κάποια συγκεκριμένα θέματα, όπως, πχ, η αύξηση του ΦΠΑ, το 2010, σχετικά με την οποία ο Εμπορικός Σύλλογος κάλεσε "*όλους τους συναδέλφους εμπόρους να απορροφήσουν την διαφορά που θα επιφέρει η αλλαγή του ΦΠΑ. Με αίσθημα ευθύνης απέναντι σ΄ αυτούς που μας στηρίζουν όλα αυτά τα χρόνια, οφείλουμε να προσπαθήσουμε ώστε να λειτουργήσει η αγορά χωρίς να επιβαρυνθούν άλλο τα ελληνικά νοικοκυριά*"[285]. Παρ' όλα αυτά, το ζήτημα που απασχόλησε ιδιαιτέρως τον Σύλλογο ήταν αυτό της απελευθέρωσης του ωραρίου και της κυριακάτικης αργίας - ένα θέμα που επανέρχεται επανειλημμένως στις ανακοινώσεις και στις κινητοποιήσεις του, από το 2009 και μετά[286], και για το οποίο ο Σύλλογος συνέχισε να δίνει τις μάχες του και μετά την περίοδο των μέτρων της οικονομικής κρίσης. Το 2022, με αφορμή την απόφαση του Υπουργείου Ανάπτυξης & Επενδύσεων για μεταφορά της κυριακάτικης λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων από τις 20 στις 27 Νοεμβρίου, ο Σύλλογος εξέδωσε την ακόλουθη ανακοίνωση: "*Οι εμπορικές επιχειρήσεις δεν αποτελούν «παιχνίδι» του Υπουργείου, ώστε να «παίζει» (…) Ο Εμπορικός Σύλλογος Θήβας συνεχίζει να είναι αντίθετος τόσο με το άνοιγμα των καταστημάτων οποιαδήποτε Κυριακή αλλά και για τον εμπαιγμό που βιώνουμε από τα αρμόδια υπουργεία τα οποία παίρνουν τις αποφάσεις τους*

[284] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 2.12.2015 και 2.12.2015 ("ΨΗΦΙΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ").
[285] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 9.3.2010.
[286] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 9.12.2009, 10.12.2010, 24.7.2013, 15.7.2014, 30.8.2013, 5.5.2017, 31.1.2017, 13.10.2020, 26.3.2020.

με γνώμονα το συμφέρον των πολυεθνικών. Καλούμε, λοιπόν, το Υπουργείο Ανάπτυξης να ανακαλέσει την εν λόγω απόφασή του και να τεθεί άμεσα διάλογος επί της ουσίας για την κατάργηση της κυριακάτικης λειτουργίας"[287].

……

Την ώρα που το ελληνικό εμπόριο προσπαθούσε να συνέλθει από τα πλήγματα της κρίσης, ένας νέος απρόσμενος κίνδυνος εμφανίσθηκε: Η πανδημία του κορονοϊού, η οποία δημιούργησε πρωτόγνωρες καταστάσεις για την ελληνική κοινωνία. Στην Ελλάδα, το πλήγμα στην οικονομία ήταν ισχυρότερο, διότι οι επιχειρήσεις επούλωναν ακόμα τα τραύματα που τους είχε επιφέρει η κρίση. Έτσι λοιπόν, και ενώ προσπαθούσαν να ανακάμψουν, τον Μάρτιο του 2020, τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας 59.838 επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου[288].

Ο Εμπορικός Σύλλογος της Θήβας έσπευσε, από την αρχή, να ενημερώσει επιχειρηματίες, εργαζόμενους και καταναλωτές, επιδεικνύοντας μια στάση ευθύνης: "*Συνιστούμε σε όλους τους συναδέλφους εμπόρους ψυχραιμία, έγκυρη ενημέρωση και τήρηση όλων των αναγκαίων μέτρων πρόληψης που χρειάζεται να ληφθούν ώστε να προστατευτούμε οι ίδιοι, οι εργαζόμενοι και οι πελάτες μας. Ενημερώνουμε όλοι το προσωπικό μας για τους κανόνες πρόληψης και προετοιμάζουμε κατάλληλα το χώρο του καταστήματός μας, ώστε να υποδεχθούμε σε ασφαλές περιβάλλον την πελατεία μας*"[289].

Την ίδια στάση επέδειξε και στη συνέχεια. Κρατούσε διαρκώς ενήμερους τους εμπόρους της περιοχής για τα υγειονομικά πρωτόκολλα, και ταυτόχρονα πληροφορούσε τα μέλη του για τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που προσφέρονταν, ώστε να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις τους τις συνέπειες της πανδημίας (χρηματοδότηση μέσω της "Επιστρεπτέας Προκαταβολής",

[287] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου, 9.11.2022.
[288] Χοράλαμπος Αράχωβας, "Η υφιστάμενη κατάσταση και η απασχόληση στο λιανικό εμπόριο: Η επόμενη ημέρα μετά την πανδημία", στο: Αρανίτου (επιμ.), , *Retailing. Ιστορία, Οικονομία, Μετασχηματισμοί στο Λιανικό Εμπόριο…",* σσ. 260, 266.
[289] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 2.3.2020.

λειτουργία του "Ταμείου Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων Covid-19 " της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, υποβολή προτάσεων για τη Δράση "Ενίσχυση Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19 στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας", ρύθμιση χρεών εξαιτίας της πανδημίας σε Εφορίες και Ασφαλιστικά ταμεία κτλ)[290].

Σε αρκετές περιπτώσεις, όμως, προέβαλε και μια διεκδικητική στάση. Ζήτησε από την Αστυνομική Διεύθυνση Βοιωτίας την εντατικοποίηση των περιπολιών, για την προστασία και την ασφάλεια των κλειστών καταστημάτων[291]. Με την είσοδο του 2021, παρόλο που ισχυριζόταν ότι "*αναμφισβήτητα, κύριο μέλημα όλων μας είναι η προστασία της δημόσιας υγείας*", άρχισε να διεκδικεί μια λύση που θεωρούσε πιο βιώσιμη και ισορροπημένη για το εμπόριο. Ήρθε σε συνεννόηση με άλλους εμπορικούς και επαγγελματικούς συλλόγους, απηύθυνε επιστολές διαμαρτυρίας προς την Περιφέρεια και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, ζητώντας τη χαλάρωση και την ορθολογική εφαρμογή των μέτρων, και θεωρώντας ότι "*απειλούνται με οριστικό «λουκέτο» μία στις δύο επιχειρήσεις*"[292].

Ανησυχίες εύλογες, αν σκεφτούμε ότι διατυπώνονταν σε μια εποχή κατά την οποία ήταν άγνωστες η έκβαση και η διάρκεια της πανδημίας. Είχε προηγηθεί το πρώτο έτος του εγκλεισμού, στη διάρκεια του οποίου το εμπόριο συνολικά απώλεσε 10,1 δις ευρώ (ετήσια πτώση 8,2%), ενώ ειδικά το λιανικό εμπόριο σημείωσε υποχώρηση του κύκλου εργασιών του κατά 3,5 δις ευρώ (πτώση 8% του ετήσιου τζίρου)[293].

.....

Το διάστημα που ακολούθησε, το εμπόριο έκανε μια (ακόμα) προσπάθεια να ορθοποδήσει. Οι διεκδικήσεις του ΕΣ Θηβών δεν σταμάτησαν, απλώς

[290] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 4.6.2020, 7.10.2020 και 5.8.2021.
[291] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 23.3.2020.
[292] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 8.1.2021, 23.2.2021
[293] Αράχωβας, "Η υφιστάμενη κατάσταση και η απασχόληση στο λιανικό εμπόριο…", ο.π.

προσαρμόσθηκαν στις νέες συνθήκες, όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία, η έξαρση των ανατιμήσεων, το κόστος στην ενέργεια[294]. Σε ψήφισμα που συνέταξαν από κοινού οι διοικήσεις του Εμπορικού Συλλόγου και της Ομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Επαρχίας Θηβών, τον Νοέμβριο του 2022, διατυπώνονταν τα ακόλουθα αιτήματα:

> "Η θέσπιση ειδικού προγράμματος επιχορηγήσεων & χαμηλότοκων δανείων , ειδικά προσανατολισμένων στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις .
> Η συγκράτηση του ενεργειακού κόστους, της ακρίβειας και των πληθωριστικών πιέσεων .
> Η κατάργηση του τέλους επιτηδεύματος .
> Η καθιέρωση μίας λειτουργικής πάγιας ρύθμισης για τις οφειλές, τόσο προς την Εφορία όσο και στα Ασφαλιστικά Ταμεία.
> Η ουσιαστική συμμετοχή των ΜΜΕ στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας .
> Η αναστολή όλων των αναγκαστικών μέτρων είσπραξης της Εφορίας, του e-ΕΦΚΑ και του ΚΕΑΟ, για όσο διάστημα διαρκεί η υγειονομική και ενεργειακή κρίση.
> Η καθιέρωση του ακατάσχετου επιχειρηματικού λογαριασμού"[295].

[294] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 19.4.2022, 7.4.2023.
[295] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 7.11.2022.

Γ. Άλλες δράσεις για την κοινωνία και τον τόπο

Γ1. Κοινωνικό έργο

Παρά τη δύσκολη οικονομική κατάσταση που αντιμετώπιζε, κατά καιρούς, ο ΕΣ Θηβών, η οποία μπορεί να τον έφερνε σε σημείο να μην έχει τη δυνατότητα να μισθώνει μια στέγη για τις ανάγκες του[296], είναι προς τιμήν του Συλλόγου το γεγονός ότι, στην ιστορική του πορεία, προσπαθούσε να προσφέρει όσο περισσότερο μπορούσε, σε διάφορες περιστάσεις.

Σε παλιότερες εποχές, κατά τις οποίες οι προνοιακές πολιτικές δεν είχαν ακόμα αναπτυχθεί, προσέφερε χρήματα σε ευάλωτες ομάδες της περιοχής (γυναίκες, άπορα παιδιά, ηλικιωμένους) που δεν είχαν τη δυνατότητα είτε να αυτοσυντηρηθούν, είτε να καλύψουν κάποιες βασικές ανάγκες φροντίδας και περίθαλψης[297].

Σε διάφορες ειδικές περιστάσεις, ο Σύλλογος διοργάνωσε εράνους για τη βοήθεια ομάδων που χρειάζονταν άμεσα μέριμνα, όπως στις περιπτώσεις των προσφύγων της Κύπρου, μετά την τουρκική εισβολή του 1974, ή των σεισμόπληκτων της Καλαμάτας, το 1986[298].

Μπορούμε επίσης να διακρίνουμε, σε συγκεκριμένες περιόδους, την ιδιαίτερη ευαισθησία του Συλλόγου για κάποια θέματα. Το πρώτο ήταν οι δωρεές υπέρ "αθλητικών" σκοπών (αθλητικές διοργανώσεις, αθλοθέτηση κυπέλλων)[299]. Το δεύτερο αφορά την περιβαλλοντική ευαισθησία που επέδειξε πρόσφατα, με συμμετοχή σε δράσεις, όπως "Η Ώρα της Γης" (2010), ο καθαρισμός του Μοσχοποδίου (2011 και 2013) και η εκδήλωση του Δήμου Θηβαίων και της

[296] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 2.4.1968.
[297] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 20.12.1964 και 14.12.1965· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ.14.3.1975·Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 28.1.1976.
[298] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 2.9.1974, 26.9.1974, 5.12.1986· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 22.10.1986.
[299] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ., 21.3.1974, 2.7.1979, 4.12.1983.

Ελληνικής Εταιρείας Αξιοποίησης Ανακύκλωσης με τίτλο: "Ο δικός μας πλανήτης" (2012).

Μια άλλη πρόσφατη πράξη κοινωνικής ευαισθησίας ήταν η συμμετοχή του Συλλόγου στην πανελλαδική απεργία, ως ένδειξη πένθους για τα θύματα του δυστυχήματος των Τεμπών, προτείνοντας στα μέλη του το κλείσιμο των καταστημάτων και τη συμμετοχή τους στη συγκέντρωση που πραγματοποιήθηκε στην Κεντρική πλατεία της Θήβας[300].

Γ2. Τοπικά θέματα

Όλα αυτά τα χρόνια, από το τέλος του πολέμου έως πρόσφατα, η μέριμνα του Συλλόγου για τα εμπορικά θέματα συνυπήρχε με το ενδιαφέρον του για τα τοπικά ζητήματα.

Έδωσε μεγάλη σημασία στην ίδρυση, στη διατήρηση ή στην αναβάθμιση υπηρεσιών που θα μπορούσαν να εγγυηθούν την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής κοινωνίας. Σε αυτό το πλαίσιο, πάλεψε για την ίδρυση Νομαρχίας στη Θήβα (1964) και για τη σύσταση έδρας της Μητροπόλεως (1974)[301] Από τη Μεταπολίτευση και μετά, συμμετείχε στις προσπάθειες της τοπικής κοινωνίας για την κατασκευή νέου νοσοκομείου και την αναβάθμισή του, για την κατασκευή Δικαστικού Μεγάρου, για τη λειτουργία Τ.Ε.Ι. στην πόλη, και στήριξε τις προσπάθειες των δικηγόρων για το Εφετείο και για την αποτροπή δημιουργίας διπλού υποθηκοφυλακείου στην Επαρχία Θηβών (σε Θήβα και Σχηματάρι). Επίσης, αντιστάθηκε στην υποβάθμιση ή την κατάργηση υπηρεσιών (ΔΟΥ, ΟΕΚ, Σ.ΕΠ.Ε., Τελωνείο, ΟΤΕ, ΟΣΕ)[302].

[300] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 14.3.2023.
[301] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 29.9.1964· Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή του Ε. Θηβών προς το Υπουργείο Παιδείας και την Ιερά Σύνοδο, σχετικά με τη σύσταση έδρας Μητροπόλεως στη Θήβα, 28.2.1974.
[302] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 3.7.1980, 5.9.1981,13.8.1982· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 5.8.1980· 9.9.1981· Ενημερωτικά σημειώματα με τίτλο "2000-2011" και "ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΣ ΘΗΒΩΝ" (2024) από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝΕΜΥ της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες για τις ανάγκες της

Κατέθετε επίσης τις προτάσεις του για επιμέρους τοπικά θέματα, τα οποία αφορούσαν συγκοινωνιακά έργα (έργα οδοποιίας, περιφερειακός δρόμος, αυτοκινητόδρομος Ορχομενού), περιβαλλοντικά ζητήματα (ύδρευση, αποχετευτικό, διαχείριση απορριμμάτων, χωματερή Ριτσώνας), έργα για τις παραγωγικές τάξεις της περιοχής (κατασκευή σφαγείων σε νέο χώρο, ίδρυση Κεντρικής Λαχαναγοράς ή διαμετακομιστικού κέντρου στην περιοχή της ΙΖΟΛΑ), παρεμβάσεις στον οικιστικό ιστό της πόλης (ανάπλαση προσφυγικού συνοικισμού, εργασίες στην οδό Πινδάρου, ανάπλαση του πεζόδρομου της οδού Επαμεινώνδα)[303].

Γ3. Δράσεις για την τόνωση της τοπικής οικονομίας και του τοπικού εμπορίου

Υπήρχαν, όμως, και δράσεις, τοπικά στοχοθετημένες, οι οποίες δεν είχαν μόνον ως σκοπό την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής κοινωνίας γενικότερα, αλλά διέθεταν ένα αναπτυξιακό πρόσημο, στοχεύοντας στην αναβάθμιση της οικονομικής δραστηριότητας στην περιοχή, ή και του εμπορίου πιο συγκεκριμένα.

Μια πρώτη κίνηση προς αυτήν την κατεύθυνση ήταν, κατά τη μεταπολεμική περίοδο, η υποστήριξη του τουρισμού, λαμβάνοντας υπόψη την πολλαπλασιαστική επίδραση που θα μπορούσε να έχει για την τοπική οικονομία και το εμπόριο. Κάτι τέτοιο ήταν λογικό, δεδομένου ότι, αμέσως μετά τον πόλεμο, θεωρήθηκε πως ο τουρισμός θα μπορούσε να γίνει ένα μέσον για τον ισοσκελισμό του δημόσιου ελλείμματος, ενώ ο αμερικάνικος

παρούσας έκδοσης· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 16.6.2011, 12.7.2013, 17.7.2014, 28.03.2017.

[303] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 5.9.1981· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 9.9.1981· Ενημερωτικά σημειώματα με τίτλο "2000-2011" και "ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΣ ΘΗΒΩΝ" από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝΕΜΥ της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες για τις ανάγκες της παρούσας έκδοσης· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 15.4.2013, 10 .7.2014, 19.04.2017, 7.7.2023 και 20.2.2023.

παράγοντας υποστήριξε αυτή την άποψη, ως μια ευκαιρία που έπρεπε να εκμεταλλευθεί η χώρα, προκειμένου να γίνει η "*Καλιφόρνια της Ευρώπης*", όπως είχε πει χαρακτηριστικά ο πρεσβευτής των ΗΠΑ, P. Hoffman[304].

Στο πλαίσιο αυτών των προσδοκιών, ο Σύλλογος πίστεψε και υποστήριξε την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Βλέπουμε, για παράδειγμα, να συγκαλείται Γενική Συνέλευση, το 1951, με βασικό θέμα τον τουρισμό και να υποστηρίζεται ομόφωνα από τα μέλη ότι πρέπει να υποστηριχθεί ο συγκεκριμένος τομέας (μέσω διαφήμισης, τοποθέτησης εκδρομικής αμαξοστοιχίας κτλ)[305]. Λίγο αργότερα, άλλωστε, παρατηρούμε ότι εκδίδονται έντυπα για την προώθηση του τουρισμού στη Θήβα[306]. Η ίδια αντίληψη διαπιστώνουμε ότι επικρατεί έως το τέλος της περιόδου που προηγήθηκε της Μεταπολίτευσης, που ήταν όντως μια "χρυσή" εποχή για τον ελληνικό τουρισμό, τον οποίον ο Σύλλογος θεώρησε λογικό ότι πρέπει να αξιοποιήσει. Το 1972, με αφορμή μια αίτηση για παροχή άδειας με σκοπό τη δημιουργία μιας ξενοδοχειακής μονάδας στην περιοχή, ο Σύλλογος προτείνει την ίδρυση και άλλων ξενοδοχειακών μονάδων στη Θήβα, λόγω των αυξανόμενων τουριστικών αναγκών της πόλης[307].

Τα τελευταία χρόνια, ο ΕΣ Θηβών συμμετείχε σε κινήσεις και κατέθετε προτάσεις για την ανάπτυξη του αρχαιολογικού και θρησκευτικού τουρισμού στη Βοιωτία, σε συνεργασία και επικοινωνία με φορείς της περιοχής, όπως η Περιφέρεια (2015), ο Δήμος (2016) ή ο Εμπορικός Σύλλογος Λιβαδειάς (2017)[308]. Σε έγγραφό του, το 2020, αναφέρονται οι σχετικές προτάσεις του Συλλόγου που περιλαμβάνουν την αξιοποίηση του αρχαιολογικού πλούτου της

[304] Μιχάλης Νικολακάκης, Μοντέρνα *Κίρκη*. Τουρισμός και ελληνική κοινωνία την περίοδο 1950-1974, Αθήνα (Αλεξάνδρεια), 2017, σ. 53.
[305] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Έκτακτη Γ.Σ. 12.4.1951.
[306] Το συγκεκριμένο έντυπο βρίσκεται στο Αρχείο του ΕΣΘ, στον αταξινόμητο φάκελο 2019-04-18, και πρέπει να εκδόθηκε στο διάστημα μεταξύ 1955 και1964, καθώς το εργοστάσιο ζυμαρικών ΒΕΣΤΑ που διαφημίζεται στον Οδηγό και λειτουργούσε στην Εύβοια είχε αυτήν την επωνυμία τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
[307] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 21.7.1972.
[308] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 19.3.2015, 15.1.2016 και 10.3.2016· Ενημερωτικό σημείωμα με τίτλο " ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ 2017" από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝΕΜΥ της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες σχετικές με τον Σύλλογο, αναφορικά με το έτος 2017, για τις ανάγκες της παρούσας έκδοσης.

πόλης, την υιοθέτηση πρότασης του ιδρύματος Packard για την ανάδειξη των αρχαιολογικών μνημείων (μια πρόταση που ο Σύλλογος είχε υποστηρίξει και στο παρελθόν), τη στήριξη του θρησκευτικού τουρισμού (Ευαγγελιστής Λουκάς , Μονή Σαγματά), αλλά και του αθλητικού τουρισμού (Λίμνη Υλίκη, αιωροπτερισμός στις Πλαταιές, αερολέσχη), την ανάδειξη του Προσφυγικού Συνοικισμού, την προβολή του τουριστικού χαρακτήρα του νομού με πινακίδες ενημέρωσης κτλ[309]. Ιδιαίτερα απασχόλησε τον ΕΣ Θηβών, ήδη από το 1970, το "Αρχαιολογικό" ζήτημα, δηλ. η σωστή προβολή των αρχαιοτήτων της περιοχής μέσω της λειτουργίας ενός σύγχρονου Μουσείου[310] (εγκαινιάστηκε, τελικά, το 2016). Επρόκειτο για ένα θέμα που ενδιέφερε τον Σύλλογο, όχι μόνο για τον ιστορικό και πολιτισμικό χαρακτήρα του, αλλά και υπό το πρίσμα της αναπτυξιακής του διάστασης για την οικονομία της περιοχής[311].

Παράλληλα, υποστήριξε όλες τις άλλες δραστηριότητες στην περιοχή, οι οποίες, στο πέρασμα των χρόνων, είχαν ευνοήσει το τοπικό εμπόριο. Τέτοιες ήταν η Εμποροπανήγυρις (την οποία υπερασπίστηκε, το 1951, δηλώνοντας την αντίθεσή του στη λειτουργία ανάλογου θεσμού στο Σχηματάρι), ο Βλάχικος Γάμος (ο Σύλλογος είχε συχνά ενεργή ανάμειξη στη διοργάνωσή του και στις επιτροπές που ασχολούνταν με αυτόν[312], επειδή "*αφορά την εμπορική κίνηση των Θηβών*"[313] και, φυσικά, η βιομηχανία (βλέπε, για παράδειγμα, τη

[309] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου, 25.2.2020.
[310] Βλ. ενδεικτικά: Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 2.7.1970· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 29.10.2009, 29.08.2016.
[311] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 31.8.1983. Εξουσιοδότηση του Προέδρου να συμμετέχει σε εκδήλωση του Δήμου, σχετικά με τις αρχαιότητες της Θήβας, αναφέροντας τη θέση του Συλλόγου ότι τα αρχαία ευρήματα πρέπει να μεταφερθούν σε ένα σύγχρονο μουσείο και να γίνουν ενέργειες ώστε αυτά να βοηθήσουν στην ανάπτυξη της πόλης.
[312] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Πρόσκληση του Δήμου Θηβαίων για τη σύσταση της "Ειδικής Επιτροπής Στεγάσεως" των εορτασμών του "Βλάχικου Γάμου"· Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Ο Πρόεδρος της οργανωτικής επιτροπής του Βλάχικου Γάμου ζητά τη συνδρομή του Συλλόγου, δεδομένου ότι ο Βλάχικος Γάμος συμβάλλει στην εμπορική κίνηση, 26.2.1964· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 26.2.1982.
Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 2.2.2010.
[313] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 1.3.1979.

συμπαράσταση του ΕΣ Θηβών στον αγώνα των 1.200 εργαζομένων του εργοστασίου Μιχαηλίδη το 1983[314]).

Σε κάθε περίπτωση, ο Σύλλογος έχει καταβάλει, τα τελευταία χρόνια, αξιοσημείωτη προσπάθεια όχι απλώς να βασιστεί σε δραστηριότητες που, παραδοσιακά, πραγματοποιούνταν στη Θήβα, αλλά να δημιουργήσει και νέους θεσμούς, οι οποίοι μπορούν να τονώσουν την τοπική αγορά. Έτσι, οι τελευταίες διοικήσεις διοργανώνουν εκδηλώσεις, συχνά σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως το φεστιβάλ "Κερνάμε Ελλάδα" (για την ανάδειξη των τοπικών προϊόντων), τον "Διαγωνισμό Καλύτερης Βιτρίνας", τη συμμετοχή στο διεθνές φεστιβάλ "ΣΦΙΓΓΑ 2015", με τοποθέτηση αφισών οι οποίες απεικονίζουν τη Σφίγγα των Θηβών, στα καταστήματα (σε συνεργασία με την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας), όπως οργανώνουν επίσης αποκριάτικες και χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις ή ακόμα τα Παιδικά Φεστιβάλ, που ξεκίνησαν το 2022[315].

Ο Σύλλογος συμμετείχε, τέλος, στα "Ανοικτά Κέντρα Εμπορίου" (*Open Malls*), μια δράση που πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία του Επιμελητηρίου Βοιωτίας, του Εμπορικού Συλλόγου Θήβας και του Δήμου Θηβαίων. Η δράση αυτή είναι μέρος της γενικότερης ιδέας των *Open Mall*s, η οποία γεννήθηκε ως μια προσπάθεια να απαντήσει το μικρό επιχειρείν στους επιχειρηματικούς κολοσσούς και αποτελεί ένα έργο που συγχρηματοδοτείται από ευρωπαϊκά προγράμματα. Στη Θήβα, δικαιούχοι ήταν όλες οι εμπορικές επιχειρήσεις (εκτός από αυτές που λειτουργούσαν με όρους δικαιόχρησης) με έδρα επί των οδών Πινδάρου, Επαμεινώνδα και στις κάθετες οδούς τους, από την Βουρδουμπά μέχρι τη Σπηλιώτη, οι οποίες μπορούσαν να ωφεληθούν από το πρόγραμμα για να κάνουν αισθητικές και άλλες παρεμβάσεις στα καταστήματά τους[316].

[314] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 10.8.1983.
[315] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 4.12.2012, 31.5.2013, 26.2.2014, 16.12.2015, 7.8.2015 , 25.11.2016, 20.12.2017, 27.12.2018.
[316] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 2.10.2018, 27.10.2022, 23.10.2023.

Δ. Άλλες δράσεις υπέρ των μελών του Συλλόγου

Δ1. Διαφύλαξη των μελών από πρακτικές αθέμιτου ανταγωνισμού

Ο Σύλλογος κατέβαλλε πάντα κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να διεξάγεται το εμπόριο επί ίσοις όροις μεταξύ των μελών του και, γενικότερα, μεταξύ των επιχειρήσεων της περιοχής, οι οποίες ασκούσαν εμπορική δραστηριότητα.

Για περισσότερα από είκοσι χρόνια, έκανε παρεμβάσεις σχετικά με το ζήτημα των λεγόμενων "μεικτών" καταστημάτων (δηλαδή, αυτών που λειτουργούσαν ταυτόχρονα ως παντοπωλεία και οπωροπωλεία), ώστε να μην έχουν διαφοροποιημένο ωράριο, το οποίο να αδικεί τα καταστήματα που δεν ήταν μεικτά. Η πρόταση του Συλλόγου ήταν να λειτουργούν με ωράριο παντοπωλείων[317]. Μια ανάλογη στάση τήρησε ο Σύλλογος όσον αφορά και το ζήτημα των φαρμακείων, όχι τόσο σχετικά με το θέμα του ωραρίου τους, όσο με την πρακτική ορισμένων εξ αυτών να πωλούν είδη εμπορικών καταστημάτων, προκαλώντας συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού[318].

.....

Ωστόσο, τα βασικότερα ζητήματα που προσπαθούσε να αντιμετωπίσει ο Σύλλογος ήταν αυτά που σχετίζονταν με το πλανόδιο και το υπαίθριο εμπόριο.

Ένα ανάλογο θέμα που τον απασχόλησε επί δεκαετίες, τουλάχιστον από τη δεκαετία του 1970, ήταν η λειτουργία Λαϊκής Αγοράς με έναν τρόπο που να μη δημιουργεί αθέμιτες πρακτικές για το στεγασμένο εμπόριο. Ο ΕΣ Θηβών ζητούσε, σε διάφορες περιστάσεις, να μετακινηθεί η Λαϊκή Αγορά σε άλλον χώρο ή σε άλλη ημέρα, ώστε να μην θίγει τη δραστηριότητα των

[317] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή του ΕΣ Θηβών προς τις αστυνομικές αρχές με αίτημα τα μεικτά καταστήματα να λειτουργούν με ωράριο παντοπωλείων, 12.11.1961· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 5.6.1980, 19.4.85.

[318] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 22.5.1975· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 5.6.1980.

καταστημάτων, να ελεγχθεί ως προς τα είδη που πωλούνται σε αυτήν, να περιοριστούν οι θέσεις της και να μην επιτρέπεται η κατάληψη χώρου πέραν του καθορισμένου από τον Δήμο, και γενικά να τηρούνται οι κανόνες λειτουργίας της[319].

Από το 1972 (όταν ο Σύλλογος ζητούσε τον έλεγχο των αυτοκινήτων των πλανόδιων εμπόρων[320]) έως τις μέρες μας, το τοπικό εμπόριο είχε να αντιμετωπίσει πολλά ζητήματα ανάλογης φύσεως. Ήταν ένα μεγάλο θέμα που προέκυψε με οξύτητα στις αρχές του 21ου αιώνα. Η αποτροπή της λειτουργίας της εμποροπανήγυρης στο κέντρο της Θήβας, καθώς και η απομάκρυνση των πλανόδιων πωλητών, επίσης από το κέντρο, ήταν δύο από τα αιτήματα του Συλλόγου, το 2010, ώστε να μην απειληθεί η εμπορική δραστηριότητα των καταστημάτων που βρίσκονταν στον εμπορικό πυρήνα της πόλης[321]. Τόσο αυτά τα γεγονότα, όσο και κάποια άλλα που ακολούθησαν, καταδεικνύουν πόσο δύσκολη ήταν η κατάσταση για το τοπικό, νόμιμο και στεγασμένο εμπόριο, σε σχέση με φαινόμενα παραεμπορίου και πλανόδιου εμπορίου. Τα επόμενα χρόνια, ο ΕΣ Θηβών κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες (σε συνεργασία με τον Δήμο Τανάγρας), προκειμένου να αποτρέψει την κυριακάτικη αγορά στη Ριτσώνα και παράνομες λαϊκές αγορές σε διάφορα σημεία της ευρύτερης περιοχής (Ελαιώνα, Κόκκινο, Ακραίφνιο). Ανάλογη προσπάθεια κατέβαλε για τη μη λειτουργία “μπαζάρ”, κατά τη διάρκεια των εορταστικών ημερών[322]. Τέλος, αν και δεν επρόκειτο για πλανόδιο εμπόριο, ούτε ακριβώς για παραεμπόριο, ο εμπορικός κόσμος της περιοχής ήρθε αντιμέτωπος, όπως συχνά συνέβαινε και σε άλλα μέρη της χώρας[323], με τα καταστήματα κινέζικης ιδιοκτησίας, των οποίων η λειτουργία παρουσίαζε συχνά διάφορες

[319]Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 29.3.1974, 11.1975, 21.7.1977· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 13.12.1974, 14.2.1976, 9.4.1978, 12.4.1978, 14.4.1978, 24.4.1978, 15.2.1980, 25.4.1980, 29.11.1983, 12.2.1986.

[320] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 20.3.1972.

[321] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 8.6.2010, 17.2.2010. Βλ. και Δελτίο Τύπου 1.4.2013.

[322] Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου, 24.3.2015, 3.4.2015, 18.11.2016, 7.12.2017, 14.12.2018, 22.11.2022.

[323] Ελευθερίου, Αγγελής, Μανιούδης, *Η ιστορία του Εμπορικού και Εισαγωγικού Συλλόγου Πατρών...,* σ. 327.

παρατυπίες, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται καταστάσεις αθέμιτου ανταγωνισμού. Τον Νοέμβριο του 2008, ο Α. Γιαννόπουλος, ως επίτιμος πλέον Πρόεδρος του Συλλόγου, απηύθυνε επιστολή προς τη διευθύντρια της τοπικής ΔΟΥ, επισημαίνοντας το πρόβλημα[324].

Δ2. Η συνδρομή του συλλόγου στις δύσκολες στιγμές: Συμπαράσταση στα μέλη που επλήγησαν από τον σεισμό του 1981

Το βράδυ της 24ης Φεβρουαρίου 1981, η Θήβα συνταράσσεται από τον μεγάλο σεισμό που είχε ως επίκεντρο τις Αλκυονίδες Νήσους. Λίγες ώρες αργότερα ακολούθησε και δεύτερος ισχυρός σεισμός, με αλλεπάλληλες δονήσεις τις επόμενες μέρες.

Εκτός από τις ανθρώπινες απώλειες (20 νεκροί και 500 τραυματίες), η σεισμική ακολουθία των ημερών προκάλεσε και μεγάλες υλικές ζημιές στην Κορινθία, τη Βοιωτία και την Αττική. Μεταξύ άλλων, επλήγησαν και εμπορικές περιουσίες στη Θήβα.

Ο Σύλλογος, από το επόμενο κιόλας πρωί, κινητοποιήθηκε με σκοπό την εκτίμηση των ζημιών που υπέστησαν οι έμποροι. Τις επόμενες ημέρες, αποτίμησε την κατάσταση, με βάση την έκθεση Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων. Στη συνέχεια, σε συνεννόηση με τις τοπικές αρχές και "*αδελφούς συλλόγους της πόλεώς μας όπως τον Δικηγορικό, των επαγγελματοβιοτεχνών κ.α.*", προσπάθησε να αντιμετωπίσει την κατάσταση που αντιμετώπιζαν τα πληγέντα μέλη του.

[324] Αρχείο ΕΣΘ, Αλληλογραφία, Επιστολή του Επίτιμου Προέδρου του Συλλόγου, Α. Γιαννόπουλου, προς τη διευθύντρια της ΔΟΥ Θήβας για τα "κινέζικα" μαγαζιά και τις παρατυπίες τους, μετά από το άνοιγμα του όγδοου καταστήματος, αυτού του τύπου, στην πόλη, 28.11.2008.

Αυτό που επεδίωξε με κάθε τρόπο ήταν η χρηματοδότηση και η δανειοδότηση των εμπόρων της Θήβας, με ευνοϊκούς όρους, καθώς και η συντόμευση των διαδικασιών για την ευόδωσή τους[325].

Δ3. Δράσεις για την κατάρτιση των μελών

Είδαμε ότι το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου αποφάσισε, το 1981, τη διεξαγωγή σεμιναρίου για την ενημέρωση των μελών σχετικά με την είσοδο της χώρας στην ΕΟΚ, καθώς και για τα ζητήματα με τα οποία θα έρχονταν αντιμέτωπες οι επιχειρήσεις, εν όψει της νέας κατάστασης.

Ίσως να επρόκειτο για το πρώτο σεμινάριο αυτής της μορφής που διοργανώθηκε από τον Σύλλογο, αλλά στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλα, δεδομένου ότι οι έμποροι έπρεπε στο εξής να είναι πιο καταρτισμένοι, στο πλαίσιο του μεγαλύτερου ανταγωνισμού και της διευρυμένης αγοράς. Παρατηρούμε, για παράδειγμα, ότι το 1985 διοργανώνει σεμινάριο με θέμα την "Οργάνωση των Εμπορικών Καταστημάτων" και ομιλητή καλεσμένο από την Ένωση Εμπορικών Επιμελητηρίων[326]. Οι εκδηλώσεις αυτές δεν είχαν απαραίτητα σεμιναριακό χαρακτήρα, όπως ήταν και η εκδήλωση ενημέρωσης για την εισαγωγή του Ευρώ, η οποία πραγματοποιήθηκε το 2001[327].

Τα τελευταία χρόνια, ο Σύλλογος ενημέρωνε τα μέλη του για τις ευκαιρίες που είχαν να συμμετάσχουν σε μια σειρά σεμιναρίων, συμβουλευτικών δράσεων κτλ. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

- σεμινάρια πληροφορικής και marketing, σε συνεργασία με το Κέντρο Ανάπτυξης Ελληνικού Εμπορίου - Κ.Α.ΕΛ.Ε. (2010).
- δυνατότητα συμμετοχής των μελών σε υποστηρικτικές δράσεις της ΕΣΕΕ (Συμβουλευτική υποστήριξη μέσω του προγράμματος "Υπηρεσίες

[325] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 25.2.1981, 3.3.1981, 21.3.1981, 30.5.1981, 30.11.1981· Αρχείο Ε.Σ.Θ., Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 24.6.1981.
[326] Αρχείο Ε.Σ.Θ., Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 9.9.1985
[327] Φωτογραφίες από την εκδήλωση στα αταξινόμητα αρχεία του Ε.Σ. Θηβών: "2019-07-18" και "104 ΧΡΟΝΙΑ Ε.Σ. ΘΗΒΑΣ"

Υποστήριξης Μικρομεσαίων Εμπορικών Επιχειρήσεων", σχετικά με χρηματοοικονομικά θέματα, φορολογικά κ.α., το 2012. Αξιοποίηση του "Δικηγόρου του Εμπόρου", με τη νομική υπηρεσία της ΕΣΕΕ να προσφέρει κατευθυντήριες οδηγίες προς τους εμπόρους και τους μικρομεσαίους επιχειρηματίες, το 2014).

- διοργάνωση προγραμμάτων επιμόρφωσης του προσωπικού των επιχειρήσεων τροφίμων, σε συνεργασία με το ΚΕΚ LOGIKA (2013).Και στη συνέχεια, σεμινάρια, σε συνεργασία με το Κ.Α.ΕΛ.Ε., για την απόκτηση πιστοποιητικού "Υγιεινής και Ασφάλειας Τροφίμων" του ΕΦΕΤ.
- πρόγραμμα κατάρτισης για εργοδότες μικρών επιχειρήσεων Γ΄ κατηγορίας - σχετικά με ζητήματα επικινδυνότητας, με θέμα "Τεχνικός Ασφαλείας" (2014).
- πραγματοποίηση επιδοτούμενων σεμιναρίων για εργαζομένους σε μικρές επιχειρήσεις, στο πλαίσιο του προγράμματος ΛΑΕΚ – ΟΑΕΔ.

Δ4. Ενέργειες για την ευζωία των μελών

Τη δεκαετία του 1960, εντατικοποιήθηκαν οι προσπάθειες των πολιτών για εύρεση γης προς αξιοποίηση και αναψυχή. Έτσι, ξεκίνησε η συγκρότηση διαφόρων "Οικοδομικών Συνεταιρισμών'', οι οποίοι, αν και ως θεσμός υπήρχαν επί δεκαετίες, εκείνη την εποχή άρχισαν να προσπαθούν να καλύψουν κυρίως τις παραθεριστικές ανάγκες των μελών τους.

Η προσπάθεια του Συλλόγου για εύρεση και αξιοποίηση γης, σε αυτό το πλαίσιο, ξεκίνησε μάλλον το 1965, και αρχικά αφορούσε την περιοχή της Ανθηδώνας. Για την ευόδωση αυτού του εγχειρήματος, απευθύνθηκε, επί σειρά ετών, σε φορείς όπως το Υπουργείο Προεδρείας, ο Οργανισμός Διοικήσεως της Εκκλησιαστικής Περιουσίας και η Μητρόπολη Λεβαδείας. Τελικά, κατέληξε στην εξεύρεση έκτασης σε παραθαλάσσια περιοχή της Εύβοιας, όπου έχουν ήδη κτιστεί κατοικίες[328].

[328] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 20.6.1965, 31.8.1970· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 18.10.70· Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, 25.7.1972, 29.9.1972, 21.9.1979· Ενημερωτικό σημείωμα με τίτλο "ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΣ ΘΗΒΩΝ" από τον ΕΣ Θηβών προς το ΙΝΕΜΥ της ΕΣΕΕ, με πληροφορίες σχετικές με τις ανάγκες της παρούσας έκδοσης.

.....

Σε καλές, αλλά και σε κακές εποχές, η διοίκηση και τα μέλη του Συλλόγου φρόντιζαν για την ψυχαγωγία και τη διασκέδασή τους.

Μια μορφή ψυχαγωγίας ήταν η διοργάνωση εκδρομών, όπως αυτές στη Βουλγαρία, το 1964, ή στη Βιέννη, το 1966 και το 1981[329]. Μια άλλη ήταν η διοργάνωση χοροεσπερίδων, αποκριάτικων χορών και κοπής πίτας, "*ίνα οι σχέσεις συσφιχθούν*", όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από το Δ.Σ. για την αποκριάτικη χοροεσπερίδα του 1979[330].

Μετά τον πόλεμο, συνεχίστηκαν φυσικά και οι ετήσιες γιορτές του Συλλόγου. Το 1974, αποφασίστηκε ότι η εορτή του Συλλόγου θα τελείται την πρώτη Κυριακή μετά τη γιορτή της Αναλήψεως (δηλαδή, την Κυριακή των Αγίων Πατέρων)[331]. Η περίπτωση των ετήσιων εορτασμών δεν αποτελούσε μόνο μια ευκαιρία κοινωνικοποίησης. Ήταν, και εξακολουθεί να είναι και ένας τρόπος ανάδειξης της ιστορίας του Συλλόγου. Όπως ανέφερε και ο Ανδρέας Γιαννόπουλος, εν όψει των εορτασμών του 1984, "*η εορτή του Συλλόγου πρέπει να γίνη με λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια, ανάλογη με το όνομα και τη δύναμη του Συλλόγου...*"[332].

[329] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 29.9.1964, 4.1.1966, 30.5.1981.
[330] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 15.1.1979. Βλ. και: Δ.Σ. 20.11.1977, 25.2.1978· Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 24.6.1981· Αρχείο ΕΣΘ, Δελτία Τύπου, Δελτίο Τύπου 1.2.1982, 17.1.2019, 22.1.2020.
[331] Αρχείο ΕΣΘ, Γενικές Συνελεύσεις, Γ.Σ. 29.3.1974.
[332] Αρχείο ΕΣΘ, Διοικητικά Συμβούλια, Δ.Σ. 7.5.1984.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΗΒΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1920

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΗΒΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1920 [333]

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1920

Πρόεδρος	Παπαθεοδώρου Διονύσιος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1925

Πρόεδρος	Ρούλιας Δημήτριος
Αντιπρόεδρος	Στάικος Αλέξανδρος
Γραμματέας	Νάκου ή Μανίσαλης Δημήτριος
Ταμίας	Τζώρτζης Χρήστος
Έφορος	Παπαθεοδώρου Διονύσιος
Σύμβουλος	Φαρμακάς Αριστείδης
Σύμβουλος	Βασιλείου Αθανάσιος

[333] Παρατίθενται όσα μέλη και όσοι πρόεδροι των Δ.Σ. είναι γνωστοί.
Από το 1925 και μετά, τα στοιχεία προέρχονται από έρευνα που έχει επιμεληθεί ο τ. πρόεδρος του Συλλόγου Α. Γιαννόπουλος και από στοιχεία που δόθηκαν από τον Ε.Σ. Θηβών.
Όσον αφορά τα στοιχεία για το 1920: ο Παπαθεοδώρου αναφέρεται ως πρώτος πρόεδρος του Συλλόγου σε Απόφαση του Δικαστηρίου των εν Λεβαδεία Πρωτοδικών, το 1920 (Αρχείο Ε.Σ.Θ., Έντυπα, Απόφαση του Δικαστηρίου των εν Λεβαδεία Πρωτοδικών για την έγκριση και τοιχοκόλληση του πρώτου Καταστατικού του Εμπορικού Συλλόγου Θηβών, αρ. 262, 29.6.1920)

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1928

Πρόεδρος Παπαθεοδώρου Διονύσιος

Αντιπρόεδρος Στάικος Αλέξανδρος

Έφορος Ρούλιας Δημήτριος

Ταμίας Βασιλείου Αθανάσιος

Γεν. Γραμματέας Φαρμακας Αριστείδης

Σύμβουλος Τζώρτζης

Σύμβουλος Νάκου ή Μανίσαλης Δημήτριος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1930

Πρόεδρος Ρούλιας Δημήτριος

Νάκου Δημήτριος (Μανίσαλης)

Παπαθεοδώρου Διονύσιος

Τζώρτζης

Στάικος Αλέξανδρος

Βασιλείου Αθανάσιος

Φαρμακας Αριστείδης

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1932

Πρόεδρος Παπαθεοδώρου Διονύσιος

Αντιπρόεδρος Γεωργίου Παναγιώτης

Γεν. Γραμματέας Φαρμακάς Αριστείδης

Ταμίας Βασιλείου Αθανάσιος

Έφορος Στάικος Αλέξανδρος

Μέλος Ξύδης Παναγιώτης

Μέλος Βελισσαρίου Δημήτριος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1934

Πρόεδρος	Μανίσαλης Δημήτριος
Αντιπρόεδρος	Κιούσης Νικόλαος
Γεν. Γραμματέας	Χατζηιωάννου
Ταμίας	Γιανίτσης Ευάγγελος
Έφορος	Θεοδώρου Στυλιανός
Μέλος	Μπάκας Γεώργιος
Μέλος	Λιόκης Ευάγγελος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1937

Πρόεδρος	Στάικος Στυλιανός
Αντιπρόεδρος	Μανίσαλης Δημήτριος
Αντιπρόεδρος	Πρέζας Θεόφιλος
Γεν. Γραμματέας	Λιόκης Ευάγγελος
Ταμίας	Παυλογιαννόπουλος Δημήτριος
Ειδ. Γραμματέας	Χατζηϊωάννου Α.
Εφορος	Λυμπερίου Λουκάς

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1939

Πρόεδρος	Μπάρμπας Αναστάσιος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1945

Πρόεδρος	Μανίσαλης Δημήτριος
Αντιπρόεδρος	Κουρκούτης Σπυρίδων
Αντιπρόεδρος	Θεοδώρου Στυλιανός
Γεν. Γραμματέας	Λιόκης Ηρακλής
Ταμίας	Λυμπερίου Λουκάς
Έφορος	Ζιώμας Σωτήριος
Σύμβουλος	Αγγελίνας Κωνσταντίνος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1947

Πρόεδρος	Χούνδρης Θεόδωροσ
Αντιπρόεδρος	Μαυράκης Τηλέμαχοσ
Γεν. Γραμματέας	Χατζηγεωργίου Γεώργιος
Ταμίας	Λυμπερίου Λουκάς
Έφορος	Θεοδώρου Στυλιανός
Μέλος	Κουρκούτης Σπυρίδων
Μέλος	Σιακαντάρης Ιωάννης

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1951

Πρόεδρος	Χούνδρης Θεόδωρος
Αντιπρόεδρος	Κουρκούτης Σπυρίδων
Ταμίας	Ζιώμας Σωτήριος
Γεν. Γραμματέας	Χατζηγεωργίου
Μέλος	Μέρκος Νικόλαος
Έφορος	Σιακαντάρης Ιωάννης
Σύμβουλος	Λιόκης Ηρακλής

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1957

Πρόεδρος Κουρκούτης Σπυρίδων

Αντιπρόεδρος Λιόκης Ηρακλής

Ταμίας Κυπριανού Θεμιστοκλής

Γεν. Γραμματέας Χατζηγεωργίου Γεώργιος

Έφορος Δρίτσας Απόστολος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1960

Πρόεδρος Τζώρτζης Γεώργιος

Αντιπρόεδρος Λυμπερίου Λούκάς

Γεν. Γραμματέας Κυπριανού Θεμιστοκλης

Ταμίας Κόρδατζης Αθανάσιος

Έφορος Φασουλόπουλος Αριστείδης

Ελεγκτής Λιόκης Ηρακλής

Ελεγκτής Τζωρτζης Γεώργιος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1963

Πρόεδρος Λαλιώτης Χρήστος

Αντιπρόεδρος Καραμαγκιώλης Παντελής

Γεν. Γραμματέας Κυπριανός Θεμιστοκλής

Ταμίας Κόρδατζης Αθανάσιος

Έφορος Βουγιούκας Νικόλαος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1965

Πρόεδρος Λαλιώτης Χρήστος

Αντιπρόεδρος Τζώρτζης Ανάργυρος

Γεν. Γραμματέας Ζιώμας Παναγιώτης

Ταμίας Φαρμάκης Περικλής

Μέλος Λαλιώτης Χρήστος

Μέλος Σταϊκος Δημήτριος

Έφορος Δαγδελένης Ευάγγελος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1968

Πρόεδρος . Λαλιώτης Χρήστος

Α Αντιπρόεδρος Καραμαγκιώλης Παντελής

Γεν. Γραμματέας Στάικος Δημήτριος

Ταμίας Χατζηϊωάννου Στυλιανός

Έφορος Γιαννόπουλος Ανδρέας

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1970

Πρόεδρος Φασουλόπουλος Αριστείδης .

Α Αντιπρόεδρος Τζώρτζης Ανάργυρος

Γεν. Γραμματέας Καραμαγκιώλης Παντελής

Ταμίας Χατζηπροδρόμου Λουκάς

Έφορος Βουγιούκας Νικόλαος

Μέλος Τούτουζας Γεώργιος

Μέλος Φουκας Γεώργιος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1972

Πρόεδρος Φασουλόπουλος Αριστείδης .

Α Αντιπρόεδρος Φουκας Γεώργιος

Γεν. Γραμματέας Χατζηπροδρόμου Λουκάς

Ταμίας Γιαννόπουλος Ανδρέας

Έφορος Τούτουζας Γεώργιος

Μέλος Κονσολάκης Ευάγγελος

Μέλος Πετρόγλου Χαράλαμπος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1973

Πρόεδρος Πουλιόπουλος Γεώργιος .

Α Αντιπρόεδρος Μαυράκης Ευάγγελος

Γεν. Γραμματέας Αναστασίου Γεώργιος

Ταμίας Δράκος Παναγιωτης

Μέλος Καραμαγκιόλης Παντελής

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1975

Πρόεδρος Πουλιόπουλος Γεώργιος .

Α Αντιπρόεδρος Αναστασίου Γεώργιος

Γεν. Γραμματέας Στάϊκος Δημήτριος

Ταμίας Δράκος Παναγιωτης

Μέλος Κονσολάκης Ευάγγελος

1977 (προσωρινή αλλαγή Συμβουλίου)

Πρόεδρος Πουλιόπουλος Γεώργιος .

Α Αντιπρόεδρος Στάϊκος Δημήτριος

Γεν. Γραμματέας Δ. Γεωργίου

Ταμίας Δράκος Παναγιωτης

Μέλος Χαράλαμπος Πετρόγλου

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1977 (11 Οκτωβρίου)

Πρόεδρος Πουλιόπουλος Γεώργιος .

Α Αντιπρόεδρος Παναγιώτης Κόρδατζης

Γεν. Γραμματέας Δημήτριος Γεωργίου

Ταμίας Δράκος Παναγιωτης

Μέλος Στάϊκος Δημήτριος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1980

Πρόεδρος Λαλιώτης Χρήστος

Αντιπρόεδρος Δαγδελένης Παναγιώτης

Γεν, Γραμματέας Παπαναστασίου Ιωάννης

Ταμίας Αναστασίου Γεώργιος

Μέλος Πουλίοπουλος Γεώργιος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1982

Πρόεδρος Λαλιώτης Χρήστος

Αντιπρόεδρος Αναστασίου Γεώργιος

Γεν. Γραμματέας Παπαναστασίου Ιωάννης

Ταμίας Βασιλείου Παναγιώτης

Μέλος Ζιώμας Χρήστος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1984

Πρόεδρος Γιαννόπουλος Ανδρέας

Αντιπρόεδρος Καραμαγκιώλης Παντελής

Αντιπρόεδρος Πουλιόπουλος Γεώργιος

Γεν. Γραμματέας Μαυράκης Ευάγγελος

Ταμίας Στάικος Ηλίας

Μέλος Στρατέλος Στυλιανός

Μέλος Παπαναστασίου Ιωάννης

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1986

Πρόεδρος Γιαννόπουλος Ανδρέας

Αντιπρόεδρος Καραμαγκιώλης Παντελής

Γεν. Γραμματέας Μαυράκης Ευαγγελος

Ταμίας Στάικος Ηλίας

Εφορος Στρατέλος Στυλιανός

Μέλος Δασκαλάκης Ευαγγελος

Μέλος Γκέλης Κωνσταντίνος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1988

Πρόεδρος Γιαννόπουλος Ανδρέας Παν.

Α Αντιπρόεδρος Σταϊκος Ηλίας

Β Αντιπρόεδρος Στρατέλος Στυλιανός

Γεν. Γραμματέας Μαυράκης Ευάγγελος

Ταμίας Καραουλάνης Δημήτριος

Σύμβουλος Ζαρίφης Νικόλαος

Σύμβουλος Γκέλης Κωνσταντίνος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1993

Πρόεδρος Γιαννόπουλος Ανδρέας Παν.

Α Αντιπρόεδρος Στρατέλος Στυλιανός

Β Αντιπρόεδρος Σταϊκος Ηλίας

Γεν. Γραμματέας Μαυράκης Ευάγγελος

Ταμίας Καραουλάνης Δημήτριος

Μέλος Γκέλης Κωνσταντίνος

Μέλος Ζαρίφης Νικόλαος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1996

Πρόεδρος Γιαννόπουλος Ανδρέας Παν.

Α Αντιπρόεδρος Σταϊκος Ηλίας

Β Αντιπρόεδρος Δαγδελενης Παναγιώτης

Γεν. Γραμματέας Μαυράκης Ευάγγελος

Ταμίας Καραουλάνης Δημήτριος

Μέλος Γκέλης Κωνσταντίνος

Μέλος Στρατέλος Νικόλαος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 1999

Πρόεδρος . Μαυράκης Ευάγγελος

Α Αντιπρόεδρος Καραουλάνης Δημήτριος

Β Αντιπρόεδρος Γκέλης Κωνσταντίνος

Γεν. Γραμματέας Σαμιώτης Αναστάσιος

Ταμίας Στρατέλος Νικόλαος

Μέλος Στάικος Αλέκος

Μέλος Δέδες Παναγιώτης

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2002

Πρόεδρος . Μαυράκης Ευάγγελος

Α Αντιπρόεδρος Καραουλάνης Δημήτριος

Β Αντιπρόεδρος Γκέλης Κωνσταντίνος

Γεν. Γραμματέας Σαμιώτης Αναστάσιος

Ταμίας Στρατέλος Νικόλαος

Μέλος Στάικος Αλέκος

Μέλος Σοφία Σεϊντή

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2003 (παραίτηση Ε. Μαυράκη)

Πρόεδρος . Στρατέλος Νικόλαος

Α Αντιπρόεδρος Καραουλάνης Δημήτριος

Β Αντιπρόεδρος Γκέλης Κωνσταντίνος

Γεν. Γραμματέας Δέδες Παναγιώτης

Ταμίας Σοφία Σεϊντή

Μέλος Στάικος Αλέκος

Μέλος Σαμιώτης Αναστάσιος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2005

Πρόεδρος . Στρατέλος Νικόλαος

Α Αντιπρόεδρος Γκέλης Κωνσταντίνος

Β Αντιπρόεδρος Σαμιώτης Αναστάσιος

Γεν. Γραμματέας Δέδες Παναγιώτης

Ταμίας Δημόπουλος Γεώργιος

Μέλος Στάικος Αλέκος

Μέλος Ρόδης Χρήστος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2008

Πρόεδρος . Στρατέλος Νικόλαος

Α Αντιπρόεδρος Σαμιώτης Αναστάσιος

Β Αντιπρόεδρος Στάικος Αλέκος

Γεν. Γραμματέας Σιαπέρα Μπρίγκου Δήμητρα

Ταμίας Ρόδης Χρήστος

Μέλος Γκέλης Βασίλειος

Μέλος Ζιωγα Αναστασία

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2011

Πρόεδρος . Στρατέλος Νικόλαος

Α Αντιπρόεδρος Σαμιώτης Αναστάσιος

Β Αντιπρόεδρος Στάικος Αλέκος

Γεν. Γραμματέας Γκέλης Βασίλειος

Ταμίας Ρόδης Χρήστος

Μέλος Λεμονάκος Νικόλαος

Μέλος Παραπούλης Παναγιώτης

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2014

Πρόεδρος . Στρατέλος Νικόλαος

Α Αντιπρόεδρος Σαμιώτης Αναστάσιος

Β Αντιπρόεδρος Στάικος Αλέκος

Γεν. Γραμματέας Γκέλης Βασίλειος

Ταμίας Λεμονάκος Νικόλαος

Έφορος Ξυνός Αλέξανδρος

Υπευθ. Δημοσίων Σχέσεων Δημόπουλος Στέφανος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2017

Πρόεδρος .Σαμιώτης Αναστάσιος

Α Αντιπρόεδρος Γκέλης Βασίλειος

Β Αντιπρόεδρος Λεμονάκος Νικόλαος

Γεν. Γραμματέας Ξυνός Αλέξανδρος

Ταμίας Δημόπουλος Στέφανος

Έφορος Πλιακοστάμος Ιωάννης

Υπευθ. Δημοσίων Σχέσεων Νταγιάκος Πετρος

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2020

Πρόεδρος .Σαμιώτης Αναστάσιος

Α Αντιπρόεδρος Γκέλης Βασίλειος

Β Αντιπρόεδρος Λεμονάκος Νικόλαος

Γεν. Γραμματέας Νταγιάκος Πέτρος

Ταμίας Ζαχαρής Παναγιώτης

Υπευθ. Υγειον Ενδιαφ Ξυνός Αλέξανδρος

Υπευθ. Δημοσίων Σχέσεων Μπεκρής Στυλιανός

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2021

Πρόεδρος . Γκέλης Βασίλειος

Α Αντιπρόεδρος Λεμονάκος Νικόλαος

Β Αντιπρόεδρος Ξυνός Αλέξανδρος

Γεν. Γραμματέας Νταγιάκος Πέτρος

Ταμίας Ζαχαρής Παναγιώτης

Έφορος Σαινίδη Τριανταφυλλιά

Υπευθ. Δημοσίων Σχέσεων Μπεκρής Στυλιανός

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ 2023

Πρόεδρος Γκέλης Βασίλειος

Α Αντιπρόεδρος Λεμονάκος Νικόλαος

Β Αντιπρόεδρος Μπεκρής Στυλιανός

Γεν. Γραμματέας Σαινίδη Τριανταφυλλιά

Ταμίας Ζαχαρής Παναγιώτης

Έφορος Καραμαγκιώλης Σωτήριος

Υπευθ. Δημοσίων Σχέσεων Γραμματικός Νικόλαος